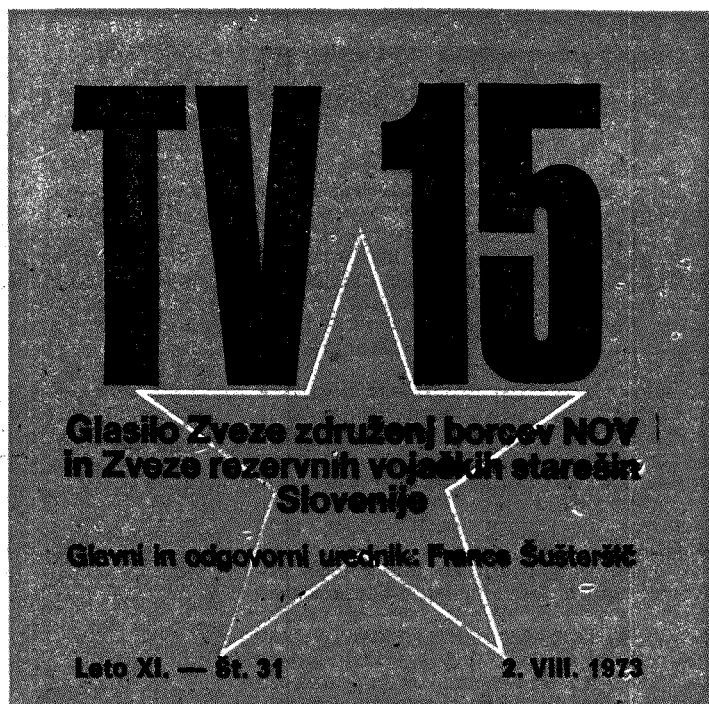
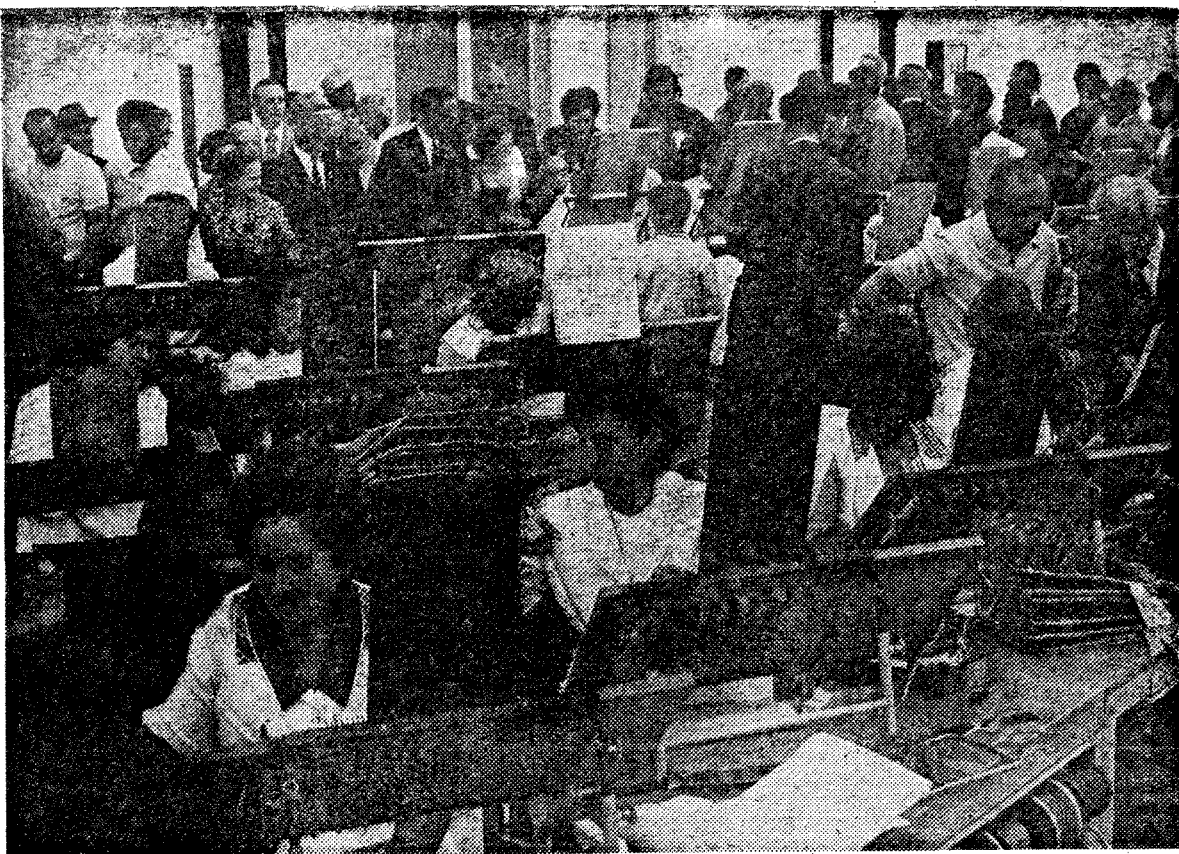

Po proslavi na Laborah pri Kranju, 26. 7., si je veliko udeležencev proslave ogledalo notranjost nove tovarne Iskre, ki sodi med velike delovne uspehe (Foto: Marjan Ciglič)

Partizanske prvine niso stara šara

S PROSLAVE OB PRAZNIKU OBČINE KRANJ, 30-LETNICI PREŠERNOVE BRIGADE IN OTVORITVI NOVE TOVARNE NA LABORAH

Na Laborah pri Kranju je sredi zelenega polja v dobrem letu zrasla nova Iskrina tovarna elektronskih naprav, ki sodi med najmodernejšo tovrstne tovarne na svetu. V njej bo zaposlenih okrog 750 delavcev, kasneje pa se bo to število povečalo na 1500. Pri tej tovarni je bila ob njeni otvoritvi v soboto, 28. julija, velika proslava, posvečena hkrati tudi občinskemu prazniku Kranja — 1. avgusta — in tridesetletnici ustanovitve Prešernove brigade. Tako je ta proslava simbolično povezala revolucionarno preteklost z revolucionarno, ustvarjalno sedanostjo. To je izražal tudi lep kulturni spored. Ob tej slavnosti so podelili tradicionalne nagrade občine Kranj: Pepci Jež za delo na vzgojnoizobraževalnem področju, Francu Ahačiču za konstrukcijsko delo v tovarni Iskra in kranjskemu pihalnemu orkestru ob 75-letnici glasbenega udejstvovanja. Osrednja točka proslave pa je bil govor predsednika CK ZKS Franca Popita.

Iz govora Franca Popita je zvenel močan poudarek na veličini naše revolucionarne preteklosti in ideje, ki je vodila naše enote v boju s sovražniki. Ko je opisoval dvaindvajsetmesečno bojno pot Prešernove brigade, je dejal, da je bila glavno gibalno te uspešne poti zavest, da se bojujemo za pravično stvar, za politično in socialno preobrazbo stare družbe. To zavest je med borce organizirano vnašala in jo utrjevala Komunistična partija. V partiji in SKOJ so v Prešernovi brigadi sprejemali le najboljše borce. Postati komunist, je pomenilo veliko čast, to je bila želja skoraj vsakega borca. Kako mobilizatorska je bila partija, pove podatek, da je bil vsak drugi prešernovec komunist, skojevec ali kandidat za sprejem v partijo. Tako je imela Prešernova brigada aprila 1944 kar 174 komunistov, 27 kandidatov KP in 133 skojevcev, skupno kar 334 organiziranih borcev. Borci je družil duh tovarištva, ki je še posebej prišel do izraza v odnosu do ranjenecv: niso se zadovoljili že s tem, da so spravili ranjene tovariše v bolnišnice, temveč so tudi med njihovim zdravljenjem vzdrževali z njimi stike in si prizadevali, da bi se čimprej vrnili v enoto.

France Popit je dalje dejal, da govori o teh lastnostih Prešernove brigade predvsem zato, ker smo na marsikatero izkušnjo iz partizanskih dni pozabili ali pa mislili, da je že zastarela.

Marsikje so odriivali med staro šaro tudi takšne partizanske prvine, kot so tovarištvo, medsebojno zaupanje in solidarnost. S pismom predsednika Tita in izvršnega biroja predsedstva ZKJ ter z 29. sejo ZKS pa se ponovno vračamo

na pot krepitve idejnopolitične moči in ugleda Zveze komunistov ter k tistim idealom iz NOB, katerih uresničevanje pomeni in bo še naprej pomenilo našo bojno nalogo pri poglobljanju samoupravnega razvoja naše družbe. Eden izmed glavnih namenov NOB pa je bil nedvomno, doseči, da bodo o vseh pomembnejših vprašanjih svojega dela in življenja odločali delovni ljudje sami. Te naloge smo se že lotili in jo bomo v praksi uresničili z našo novo ustavno ureditvijo.

Ko je Franc Popit govoril o pomembnosti nove tovarne, se je še posebej ustavil ob dejstvu, da je med njenimi zaposlenimi kar dve tretjini kvalificiranih in visokokvalificiranih in nakazal smer nadaljnega razvoja naše industrije: le z visoko tehnologijo, z manjšimi stroški in z moderno organizacijo dela se bomo lahko uspešno uvrstili v svetovne tokove. Nekatere gospodarske tvorbe, med njimi tudi Iskra, so se prek lastnih izkušenj dokopale do spoznanja, kako se je treba sodobno organizirati. Toda kljub pozi-

tivnim primerom, kot je Iskra, gre proces povezovanja organizacij združenega dela v Sloveniji prepočasi in ne ustreza veliki družbenopolitični razgibanosti in aktivnosti, ki jo je spodbudila razprava o ustavnih spremembah.

Tovariš Popit je poudaril velike naloge komunistov v naših gospodarskih organizacijah in dejal, da sedanji čas revolucionarnih sprememb zahteva na vodilnih mestih v proizvodnji in gospodarstvu strokovnjake, ki so hkrati politiki. Ne more biti na položaju apolitičen strokovnjak in obratno. Ne bomo trpeli ljudi, ki s svojimi stališči zavirajo hitrejši gospodarski razvoj, ki jim ni do najmodernejših tehnologij, ki so proti specializaciji in povezovanju družbenega dela, proti integracijam!

Zveza komunistov — je dalje dejal tovariš Popit — zahteva od svojih članov, da v delovnih organizacijah takoj opredelijo svoj odnos do formiranja temeljnih organizacij združenega dela in do integracij, ter v tej zvezi podrobno navedel njihove naloge.

Priprave na pomembno obletnico

OB 30-LETNICI OSVOBODITVE IZ ITALIJANSKIH TABORIŠČ BO NAJVEČJA PROSLAVA NA OTOKU RABU

Letos v septembru bo minilo trideset let od kapitulacije Italije. Ta obletnica je povezana z osvoboditvijo nešteti jugoslovanskih patriotov iz taborišč in zaporov širom po Italiji in pokrajinah, ki jih je hila leta 1941 okupirala njena vojska.

Interniranci in zaporniki pa niso bili osvobojeni že s samo kapitulacijo Italije. V večini taborišč so si morale njihove odporiške organizacije same pomagati, da so se jim odprla jetniška vrata. Ponekod so to dosegli prej, drugod pozneje, kar je bilo odvisno od različnih okoliščin. Marsikje so jim pri tem pomagali zavezni antifašisti, ponekod tudi partizani. Vsekakor gre za pomembno obletnico, saj korak izza žic in rešetk ni bil preprost. Bilo je tudi pre-

cej primerov, ko so bivši interniranci in zaporniki prav na poti v svobodo izgubili življenje ali padli v roke Nemcem in morali nato prestati še hujše suženjsko trpljenje. Večina bivših internirancev in zapornikov pa se je le pretolkla v prostost ter se vključila v boj proti nemškim okupatorjem in domačim izdajalcem.

Najbolj značilen primer množičnega odpora proti okupatorskim oblastnikom, povezave s partizanskim zaledjem in takojšnje vključitve v partizanske vrste je bilo taborišče na otoku Rabu, ki je ob kapitulaciji Italije, 8. IX. 1943, štel še kakšnih 4500 internirancev — Slovencev, Hrvatov in Židov. Iz udarne enote, ki je bila v tem taborišču organizirana že pred meseci, je ob kapitula-

ciji Italije nastala brigada, imenovana rabska, ki je najprej razorožila italijansko posadko na Rabu in posadko na Cresu, nato pa se je prepeljala na kopno z ladjo, ki jo je poslalo poveljstvo 13. hrvatske divizije.

Zato bo ob omenjeni tridesetletnici največja proslava prav na otoku Rabu. Imela bo širok značaj s poudarkom na bratstvu in enotnosti ter ljudski solidarnosti in pripravljenosti na splošen odpor, da se kaj takega, kot so morali prestati interniranci na Rabu, ne bi nikoli več ponovilo. Proslava 30-letnice osvoboditve taborišča bo v tem smislu združena s proslavo 30-letnice ustanovitve II. pomorsko obalnega sektorja, osvoboditve Raba in priključitve Istre Jugoslaviji. Za čas proslave so organizatorji izbrali drugo polovico oktobra, natančnega datuma pa niso še določili.

Nadaljevanje na 3. strani

besede in dejanja

ZDRUŽENI KUPUJEJO CENEJE

Za približno 30 odstotkov ceneje kupujejo blago trgovinska podjetja v Istri odkar so se začela skupno, prek svojega poslovnega združenja, pojavljati pri proizvajalcih industrijskega in drugega blaga. Domnevajo, da bo istrska trgovina do konca letošnjega leta prihranila kakih 11 milijonov dinarjev super rabata.

NIN — 29. VII. 1973

IZPOSTAVLJENI SMO PRITISKU VELIKEGA OBSEGA

Letos smo izpostavljeni inflacijskemu pritisku velikega obsega iz razvitih držav z Zahoda, pa tudi posledicam rasto-

če svetovne denarne krize. Naše materialne možnosti za omilitve teh udarcev so razmeroma skromne, pa tudi naš sistem in ukrepe gospodarske politike moramo prilagoditi našemu položaju. Vse to je poleg naših lastnih težav in pomanjkljivosti močno vplivalo na gibanje cen in življenjskih stroškov, s tem pa tudi na položaj in socialno varnost delovnih ljudi.

Iz govora Džemala Bijedića v Milici gaju

V ZAPORU DOBIVAL PLAČO

Te dni so vložili obtožbo proti trem nekdanjim vodilnim delavcem sarajevske Gumitehnike, med njimi tudi generalnemu direktorju Stevu Bočiloviću. Obtožbeni so grabeža in nevestnega poslovanja v gospodarstvu. Obtožbeni Djordje Veličković je, zahvaljujoč pomoči generalnega

direktorja, ostal v rednem delovnem razmerju kljub temu, da je bil že prej obsojen na leto dni zapore. Še več, v zaporu je prejemal plačo in dnevnice v višini 180 dinarjev. Delo — 30. VII. 1973

HITER RAZVOJ

Jugoslavija se je v minulem desetletju razvijala hitreje od svetovnega povprečja, z enakim tempom kot socialistične države vzhodne Evrope, vendar hitreje od razvitih in nerazvitih dežel v svetu — je poudaril Branko Mikulić, predsednik CK ZK BiH. Kar smo dosegli v povojnem obdobju, še posebej, če upoštevamo tudi podedovane razmere (plačevali smo celo dolgove Otomanskega cesarstva!), v polni meri potrjuje moč in učinkovitost samoupravljanja kot sistema.

Nedeljski dnevnik — 29. VII. 1973

Notranje vrenje v Čilu

● Ob 10. obletnici katastrofalnega potresa v Skopju, ki je zahteval toliko človeških žrtev in porušil mesto, je predsednik republike Josip Broz Tito odlikoval mesto Skopje z Redom jugoslovanskega dela za izredne uspehe delovnih ljudi, delovnih organizacij in celotne skopske skupnosti pri obnovi mesta in za zasluge za preureditev Skopja v novo sodobno mesto.

● Predsednik zveznega izvršnega sveta Bijedić je poslal predsedniku italijanske vlade Rumorju po izglasovanju zaupnice novi vladi v parlamentu brzojavko, v kateri mu izraža najboljše želje za plodno delo nove vlade in za nadaljevanje uspešnega sodelovanja med obema državama.

● Po vsej Italiji so bile ob 30. obletnici padca fašističnega režima številne slovesnosti. Predsednik republike Leone je sprejel predstavništvo političnih preganjancev. Ob tej priložnosti je senator Terracini govoril o dolgem boju antifašistov do končne zmage, predsednik republike pa je še posebno poudaril, da se mora italijanski narod zahvaliti vsem, ki so se dolga leta bojevali za svobodo. Ob tej obletnici je bilo tudi zborovanje radikalne stranke, ki je organizirala antimilitaristični pohod Trst—Aviano.

● Delegacija afriško-azijske solidarnosti se bo udeležila konference voditeljev neuvrščenih držav, ki bo od 4. do 8. septembra v Alžiru. Vodil jo bo generalni sekretar Jusef el Sebai, ki je tudi egiptovski minister za kulturo. V delegaciji pa bodo člani sekretariata — delegati Alžirije, Cipra, Gvineje-Bissao, Iraka, Vietnama in Sovjetske zveze.

● Avstralija in Nova Zelandija sta poslali generalnemu sekretarju OZN Kurtu Waldheimu pismo, v katerem protestirata proti atomskemu poskusu, ki so ga Francozi nedavno izvedli na pacifiškem otoku Mururoa. Avstralska vlada protestira tudi proti nedavnemu jedrskemu poskusu v LR Kitajski.

● Zaradi neugodnih vremenskih razmer so Francozi znova preložili drugo eksplozijo v sedanji seriji francoskih jedrskih poskusov v južnem Pacifiku, eksplozijo mnogo močnejše vodikove bombe. To bo že peta francoska hidrogenska bomba, ki jo bodo poskusno sprožili. Vse dosežanje jedrske poskuse so opravili pri atolu Fangataufa, kakih 50 kilometrov stran od otoka Mururoa. Zvedelo se je, da so Francozi kljub vsem protestom sprožili drugo jedrsko bombo.

● ZDA so uporabile veto na predlog resolucije o položaju na Bližnjem vzhodu, ki jo je predložilo 8 neuvrščenih držav v varnostnem svetu. Ameriški veleposlanik John Scali je dvignil roko proti resoluciji, ki je zahtevala prenehanje izraelske okupacije ozemlja treh neuvrščenih arabskih držav ter pravičen in trajen mir za vse narode na Bližnjem vzhodu. Od 15 članic varnostnega sveta je za resolucijo neuvrščenih glasovalo 13 držav, Amerika je bila proti, Kitajska pa ni sodelovala pri glasovanju.

● Predstavniki neuvrščenih držav v OZN so imeli sestanek, na katerem so razpravljali o tem, kaj se dogaja v Kambodži, in o portugalskih zločinih v Mozambiku. Obsojili so to bombardiranje kot akt agresije proti narodu in ozemlju Kambodže in kot kršitev osnovnih

načel listine OZN in 7. člena pariškega sporazuma z dne 27. januarja 1973. Zahtevali so, da se bombardiranje takoj ustavi in tudi vsi drugi akti agresije proti Kambodži. Prav tako so izrazili zaprečenost in ogorčenje nad zločini genocida, ki so jih zakrile portugalske vojaške enote in čete rasističnega režima Iana Smitha.

● Tričlanska sovjetska delegacija je prispela v Izrael na večdnevni obisk na povabilo združenja za prijateljstvo med Izraelom in Sovjetsko zvezo. Načelnik delegacije, profesor moskovske univerze Ivanov, je ob prihodu v Tel Aviv izjavil, da delegacija nima uradnega značaja in ne predstavlja sovjetske vlade, pač pa javno mnenje.

● Zahodnonemški kancler Willy Brandt meni, da junijski sporazum med ZDA in ZSSR preprečuje jedrsko vojno in zmanjšuje nevarnost spopada v Evropi. Na vprašanje, če mora Evropa kritično gledati na ameriško-sovjetski sporazum, je kancler zavrnil misljenje, po katerem naj bi sporazum oslabil ameriška prizadevanja v okviru severnoatlantskega pakta in s tem »jedrsko zaščito« Evrope.

● Zvezna republika Nemčija in Bolgarija bosta začeli v Bonnu pogajanja o navezavi diplomatskih odnosov. Podobna pogajanja se bodo kmalu začela tudi med ZRN in Madžarsko. Dogovor o začetku pogajanj so dosegli na helsinški konferenci med zunanjimi ministri treh držav. V obveščenih krogih menijo, da bi do navezave rednih diplomatskih odnosov z Bolgarijo in Madžarsko utegnili priti kmalu po podpisu o normalizaciji med ZRN in Češkoslovaško, ki bo stopila v veljavo septembra letos.

● Na povabilo predsednika SFRJ Josipa Broza Tita sta prispela na dvodnevni obisk v našo državo nizozemska kraljica Julijana in princ Bernard. Kraljica Julijana je prvič obiskala Jugoslavijo septembra lani.

● Čilski predsednik Allende je na Čilence naslovil dramatičen poziv, naj preprečijo izbruh državljanske vojne. V govoru, ki ga je imel na plenarnem zasedanju vodstva enotnega nacionalnega sindikalnega gibanja, je Allende poudaril, da Čile »doživlja najhujše ure svoje zgodovine«, ker opozicija povzroča gospodarsko zmedo, diverzije in ruši mir v državi. Allende je obvestil Čilence o razvoju dogodkov v državi v zadnjih tednih in posebej poudaril, da je bila pripravljena zarota za strmoglavljenje vlade »narodne enotnosti«. Cilj neuspele zarote je bil uvedba krvave fašistične diktature. — Policija je sporočila, da so neznanci ustrelili mornariškega stotnika Petersa, glavnega vojaškega svetovalca predsednika Allendeja in poveljnika predsedniške straže.

● Predsednik republike Tito je sprejel na Brionih predsednika vlade Bangladeša Mudžiburja Rahmana. Predsednik Tito je izrazil prepričanje, da se je premier Rahman prepričal, da si bo Jugoslavija zmeraj prizadevala, kolikor bo le mogla, v vsakem pogledu pomagati ljudstvu Bangladeša pri izgradnji države. Dodal je, da so tudi druge države dolžne pomagati državi, ki je dala tolikšne žrtve, da bi postala samostojna in neodvisna.

● Kitajski premier Ču En Laj je ponovno zahteval od ZDA, naj takoj prenehajo z bombardiranjem Kambodže. Ob tem je poudaril, da bo njegova država še naprej podpirala pravičen boj kamboškega ljudstva.

Čilski predsednik Allende, ki je sklenil popeljati to med visoke Ande in Tihi ocean stisnjeno razpotegnjeno južnoameriško državo na pot socialistične preobrazbe, je te dni dramatično napovedal možnost, da grozi Čilu državljanska vojna. Da je ta nevarnost v resnici sila resna, dokazuje tudi dialog, ki ga je Allende sprožil z vodilno opozicijsko krščansko demokratsko stranko, da bi si tako zagotovil ustavni obstoj svoje vlade.

V Čilu pravzaprav nenehno vre že od tistokrat pred dvema letoma, ko se je Allende pojavil na volitvah s svojo zvezo ljudske enotnosti (koalicijo levih, naprednih strank). Že takrat je čilska opozicija nameravala ob izdatni podpori iz tujine, predvsem iz ZDA, ki so bile močno usidrane v čilskem gospodarstvu, rudarstvu in bančništvu — preprečiti Allendejevo pot na oblast. Ko je bil izvoljen, so ubili tedanjega obrambnega ministra. V poznejših mesecih so poskušali ubiti tudi njegovega naslednika, generala Pratsa, ki je izrazil vso podporo Allendejevi vladi. Ko jim to ni uspelo, so poskušali zasejati razdor v vojski, da bi tako zanetili državljansko vojno. Očitno pa jim tudi to ni uspelo tako, kot so si želeli.

Zato se je skrajno desničarska opozicija »Domovina in svoboda« (Allende jo je označil za fašistično) zatekla v podtalno teroristično dejavnost, ki ne izbira sredstev za dosego svojega cilja. In ta sredstva so »klasično fašistična«: »sejati umore, atentate, nemire, medsebojne spopade, skratka nenehni nemir — da bi v takšnem ozračju lahko prodrla ideja o tem, kako zelo sta Čilu potreben »red in mir«, oziroma »močna roka«, ki jo kajpada ponuja desničarska opozicija.

Tako je zdaj padla prva žrtev, Allendejev mornariški pribočnik, ki so ga zahrbtno ubili zvečer na njegovem domu; baje so z umorom zagrozili tudi drugim Allendejevim tesnim sodelavcem, hkrati pa so desni skrajneži napovedali neusmiljen boj levim silam v Allendejevi vladi.

... in vrenje na Cipru

Nevarnost državljanske vojne je napovedal tudi ciprski predsednik nadškof Makarios. Tudi on je napadel skrajne desničarske sile, ki so sklenile zasejati na tem majhnem vzhodnosredozemskem otoku (ki ga je za polovico Slovenije) teror in strahovlado, da bi tako ustvarile ugodno ozračje za lastni prihod na oblast. Zunanja podoba se zdi torej skorajda identična. Navznoter pa je položaj seveda drugačen.

Napetost je zavladovala v grški narodnostni skupnosti na otoku (štirikrat številnejši od turške, ki živi zapostavljeno v izoliranih predelih mest in podeželja), kjer obstaja dvojje različnih pogledov na združitev z matično državo, Grčijo (velikanska večina otoških Grkov vidi namreč v Grčiji »mater domovino«). Nadškof Makarios bi rad dosegel združitev postopno, ob hkratnem dogovarjanju z otoškimi Turki, medtem ko se general Grivas zavzema za takojšnjo združitev (»enozijs«), ne da bi sploh upošteval mnenje ciprskih Turkov (za katere bi bilo še najboljše, da bi otok zapustili — kot se je bilo zgodilo na Kreti...). Ker se Makarios zaveda, da za združitev pogoji še lep čas ne bodo ugodni, je privolil v razglasitev ciprske neodvisnosti. Pred 13 leti je postal predsednik republike in se že kmalu zavzelo vključil v oblikovanje neuvrščene politike, ki naj bi otoku pomagala utreti pot v mednarodno skupnost. »Enozijs« je za hip potisnil vkraj: poslej se je zavzemal le za »duhovni enozijs«, za duhovne stike z matično državo, Grčijo. In vse več otoških Grkov je jelo spoznavati, da je neodvisnost za otok zelo koristna...

Dokler se ni pojavil »zli duh«, general Grivas, ki se je bil predtem proslavil s svojim gibanjem »Eoka« v boju proti Britancem. Zdaj je ustanovil novo »Eo-

Namere desne opozicije so zelo nevarne, saj bi politični nestabilnosti in strahovladi, ki jo zdaj povzroča, nujno sledila tudi gospodarska nestabilnost in naraščajoče nezadovoljstvo med ljudmi. Takšen položaj pa je v resnici, kot to ugotavlja Allende, zrel za državljansko vojno, za katero ni izključeno, da bi se vanjo utegnile vmešati ZDA, ki se nikakor niso sprijaznile z izgubljenimi pozicijami v Čilu — in ki so tudi na sploh znane po tem, da sila rade priskočijo na pomoč povsod tam, koder sta ogroženi »demokracija in svoboda« (seveda takšni, kot si ju zamišljajo ZDA: svoboda za prodor ameriškega načina življenja, se ve).

Allende je potemtakem sprevidel, da je rešitev iz tako nevarnega položaja le v iskanju nacionalne sprave, pomiritev na kar najširši osnovi, ki pa bi vendarle puščale še dovolj maneverskega prostora za uresničevanje njegovih zastavljenih socialističnih programov (kajpada bolj počasi in previdneje, kot pa je nameraval sprva).

Krščanska demokracija čuti, da je zanjo nastopil pravi trenutek in da bo lahko postavljala nekaj pogojev. Vendar pa tudi sama ne bo smela predaleč v svojih pritiskih na Allendeja: skrajno desna nevarnost grozi tudi njej, da jo sčasoma spodkopije in ji oslabi njene pozicije. Znano je namreč, da je del reform, ki jih zdaj uresničuje Allende (nacionalizacije določenih gospodarskih vej) začela že krščansko demokratska stranka, ko je še bila na oblasti — in da torej tudi zanjo poti nazaj ni več. Socialistični proces, ki ga je sprožil Allende, je nezadržno stekel in njegov tek je možno le malce obrzdati, nikakor pa ne povsem ustaviti, tega se trezni politiki v Čilu zavedajo. Prav zato utegne imeti Allende močne adute v pogovoru z opozicijo, da jo prepriča, kako je tudi v njenem interesu izkoreniniti nasilje skrajne desnice in tako odvrniti nevarnost državljanske vojne. Sicer zna Čile izgubiti vse, tudi svobodo in neodvisnost...

ka« (Eoka številka dva), ki naj bi se borila za priključitev h Grčiji — proti Makariosu, nekdanjemu zavezniku proti Britancem. Grivasu je šel vojaški udar grških polkovnikov leta 1967 sila na roke; Makariosu, tradicionalnemu prvirzencu kralja (ta je po udaru zbežal v Italijo), pa ne. Tako je boj med Grivasom in Makariosom dobil širšo razsežnost. Napetost na otoku se je vse bolj stopnjevala, bolj kot je Makarios iskal samostojnejše poti stran od atenske vlade. Atene so ga skušale ukrotiti najprej zlepa: nahujskale so proti njemu tri otoške škofo, ki pa se jih je znal Makarios spretno odkrižati (s pomočjo velike pravoslavne sinode, ki je ustoličila tri nove škofo namesto upornih). Potem so Atene poskušale zgrda: dale so Grivasu proste roke v sejanju bomb, atentatov, političnih groženj. Zlasti zadnje dni eksplodira na otoku po več bomb v toku enega samega dneva. Nazadnje so neznani atentatorji (najbrž Grivasovi pristaši) ugrabili Makariosovega ministra Vakisa. »Diši« torej po državljanski vojni...

In vendar gre pri vsem tem najbrž zgolj za nov, najbolj odločen pritisk na Makaria, da bi se odpovedal svojim simpatijam do odstavljenega kralja. Ravno v času najbolj srditih atentatov in ugrabitve so v Grčiji pripravljali referendum, ki je potrdil Papadopulovo republikansko diktaturo in dokončno odvzel kralju vse pravice. V Grčiji kralju poslej ni več mesta — in tudi na otoku bi moral izginiti, sicer bi se lahko razmere na tem področju znova zapletle. In po vsej verjetnosti se bo moral Makarios v tem pogledu podrediti atenskim polkovnikom — sicer je le malo možnosti, da bi ohranil svoj položaj.

KOMENTATOR

VSAK TEDEN ENA...

»Zakaj se pa ponoči kopate?«
»Zato, da smo dalj časa na morju.«

»TV 15« izhaja vsak teden — Izdaja ga Zavod Borec, Ljubljana, Beethovnova 10, kot glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije — Tisk in klišei ČGP »Delo« Ljubljana, Titova 35 — Letna naročnina 42 dinarjev, za inozemstvo 70 dinarjev — Posamezne številke v kolportaži 1 dinar — Naročnino pošiljajte na naslov: Uprava »TV 15« Ljubljana, Beethovnova 10, poštni predal 598/XI, 61001 Ljubljana, ali na tekoči račun 50100-678-45195 pri SDK Ljubljana — Telefonske številke: glavni in odgovorni urednik 21-901, tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopise pošljite na naslov: Uredništvo »TV 15«, Beethovnova 10, 61001 Ljubljana, poštni predal 598 — Rokopisov in fotografij ne vračamo.

Program dela RO ZZB NOV Slovenije

Na seji republiškega odbora, ki je bila 20. julija, so sprejeli tale program dela:

Četrta redna skupščina ZZB NOV Slovenije, ki je bila 16. maja letos, je analizirala delo organizacije ZZB in njenih organov. Na podlagi te analize je skupščina sprejela sklepe, iz katerih izhajajo prihodnje naloge organizacije ZZB in republiškega odbora ZZB NOV Slovenije. Sklepi skupščine izvirajo iz splošnega družbenopolitičnega in ekonomskega stanja, pa tudi iz okoliščin, v katerih organizacija ZZB živi in deluje. Republiški odbor, vsi njegovi delovni organi kakor tudi občinski odbori in odbori združenj, naj si vsestransko prizadevajo čim uspešneje izvesti ta program, ki je predvsem izvelec tistih nalog, ki ne trpijo odlašanja ali pa njihova izvršitev pogojuje uresničevanje temeljnih nalog borčevskih organizacij. Ta program velja za leto 1973 in prihodnje 1974. leto.

V tem obdobju bo republiški odbor moral storiti predvsem naslednje:

I.

Program dela organizacije ZZB NOV Slovenije temelji na ugotovitvi, da je naša organizacija sestavni del vseh organiziranih socialističnih sil, kjer ima Zveza komunistov odločilen idejni in politični vpliv. Družbenopolitična dejavnost naše organizacije se zato organsko povezuje v skupno družbeno aktivnost pri urejanju vseh pomembnih družbenih vprašanj. Ker ima Socialistična zveza delovnega ljudstva kot najširša družbenopolitična organizacija delovnih ljudi v našem družbenem sistemu posebno mesto, se bo republiški odbor zavzemal za to, da se bodo organizacije ZZB povsod pojavljale in delovale s svojimi delegacijami v okvirih organizacije Socialistične zveze in na ta način prispevale k urejanju vseh družbenih vprašanj.

Med ta vprašanja sodijo priprave na zvezni in republiški kongres Zveze komunistov, javna razprava o ustavi, priprave za volitve v skupščine v letu 1974 in vsa aktualna gospodarska vprašanja. Z obravnavanjem vseh naštetih vprašanj se bodo organizacije ZZB vključevale v skupne napore za utrjevanje samoupravnih, socialističnih odnosov in za popolno uveljavitev pravic delovnega človeka.

Pri izvajanju teh nalog bo republiški odbor sodeloval v vseh akcijah v republiki in se zavzemal, da bodo tudi občinske organizacije v svojih občinah vključene v to dejavnost.

Pri družbenopolitičnem delu naših organizacij in članov je zelo pomembno negovanje in razvijanje tistih vrednot, ki so sestavni del boja za socialistične družbene odnose, kot so solidarnost, tovarištvo, humani odnosi med ljudmi, osebna poštenost in nesebičnost, skratka vse, s čimer so se odlikovali borci za narodno in socialno osvoboditev.

II.

Negovanje revolucionarnih tradicij je še neizčrpano področje dejavnosti v organizaciji sami in v družbi sploh ter zajema naloge trajnega značaja. Na tem področju je v tem času potrebno storiti naslednje:

— utrditi in poglobiti sodelovanje z vsemi tistimi družbenopolitičnimi in družbenimi organizacijami, ki imajo v svojem programu tudi negovanje revolucionarnih tradicij. Te so zlasti: Socialistična zveza, Zveza mladine, Zveza prijateljev mladine, Zveza rezervnih vojaških starešin, Zveza tabornikov Slovenije in druge.

— Institucije, ki se poklicno ukvarjajo z vprašanji revolucionarnih tradicij in čuvanjem spomenikov revolucije (muzeji revolucije, muzejski oddelki NOV, zavodi za zaščito spomenikov, inštitut za zgodovino delavskega gibanja itd.) se morajo hitreje usposobiti, da bi v celoti prevzele tiste naloge, ki jih še marsikje nepoklicno opravljajo naše organizacije.

— Republiški odbor bo na eni svojih sej preučil gornjo problematiko.

Posebno skrb posvetiti vsem tistim družbenim dejavnostim, ki lahko pomembno prispevajo k negovanju tradicij NOV, zlasti:

— sistematičnemu učenju zgodovine NOV v vseh šolah in vzgojnih zavodih,

— ustreznemu obravnavanju tematike NOV v javnih občilih;

— vrednotenju in razvijanju vseh

vrst umetnosti, ki črpajo motive iz zkladnice narodnoosvobodilnega boja;

— vnašanju tradicij NOV v telesno-vzgojno in športno dejavnost.

Republiški odbor bo preučil vprašanja borčevskega tiska: TV 15, Borec, Kurirček, Naša obramba, založbi Borec in Partizanska knjiga ter sprejel ustrezne sklepe.

V najkrajšem času bo treba opraviti razvrstitev spomenikov revolucije in strokovno ugotoviti stanje vseh spomenikov, glede na pomen in obseg, ki ga predstavljajo (kategorizacija).

Na podlagi zbranih ugotovitev izdelati predloge za stabilno financiranje vzdrževanja le-teh in po potrebi pripraviti predloge za sprejem novih ali za spremembo veljavnih predpisov.

Pisanje zgodovine NOV je sicer pospešeno, vendar prepočasno in premalo sistematično. Zato bo republiški odbor temu problemu posvetil več pozornosti zlasti ob ugotovitvi, da sredstva, ki so bila do sedaj na razpolagi, ne zadoščajo. Prizadeval si bo zagotoviti stalen vir sredstev za realizacijo te naloge.

III.

Glede zadev vojaških vojnih invalidov bo v letošnjem in v prihodnjem letu treba storiti zlasti naslednje:

— preučiti problematiko organiziranosti vojaških vojnih invalidov. Ponekod vojaški vojni invalidi niso zadovoljni s tem, da nimajo svojega združenja. So pa tudi primeri, da ni organizirana sekcija vojaških vojnih invalidov niti tam, kjer je prej obstajalo združenje.

— Preučiti obstoječe zvezne in republiške predpise ter izdelati predloge za njihovo dopolnitev ali spremembo, zlasti glede vprašanja cenovnih in invalidski dodatek in izboljšanja pogojev za upokojevanje vojaških vojnih invalidov.

— Imenovati komisijo, ki bo preučila pogoje za financiranje gradnje bazena s toplo morsko vodo v domu VVI v Strunjanu.

— Uskladiti organizacijo in poslovanje IZRC v Strunjanu z ustavnimi spremembami.

— Republiški odbor bo zagotovil, da sistematično preučijo zadeve, kot so: letni in rekreacijski oddih invalidov, invalidski šport, ortopedski pripomočki, skrb za stare in osamele člane in druge zadeve, pomembne za vojaške vojne invalide.

IV.

Glede socialne in zdravstvene zaščite in materialnih vprašanj borcev so najpomembnejše tele naloge:

— preučiti problematiko zdravstvenega varstva borcev v Sloveniji v smislu na skupščini sprejetih sklepov in pripraviti ustrezne predloge.

— Preučiti problematiko razlike v pokojninah borcev, zlasti tistih, ki so bili upokojeni pred letom 1965, ter v smislu sklepov skupščine pripraviti stališča in predloge.

— Preučiti zahteve v zvezi s priznanjem statusa borca tistih, ki so se vključili v NOV zunaj domovine, zahteve za določene pravice, ki jih postavljajo pregnanci, mladoletniki, ki so vstopili v NOV, mladoletniki, ki so bili pregnani in internirani ali so jih posvojile nemške družine, ženske, ki so vstopile v NOV po 9. 9. 1943 ter problematiko priznavanja delovne dobe pripadnikom NOV, ki so bili pred vstopom v NOV v sovražniških formacijah.

— Preučiti vprašanja materialne zaščite kmetov-borcev NOV s posebnim ozirom na razlike, ki izhajajo iz različnih finančnih možnosti posameznih občin.

— Preučiti socialna in zdravstvena vprašanja med interniranci, zaporniki, vojnimi ujetniki in pregnanci ter vprašanje oskrbe in nege ostarelih in osamelih borcev za katere tega vprašanja ne urejajo veljavni predpisi.

— Republiški odbor bo sodeloval pri pripravi splošnega popisa vseh borcev NOV, ki ga bo izvedel zavod za statistiko SRS v letu 1974.

V.

Republiški odbor in celotna organizacija ZZB bo na področju splošnega ljudskega odpora še naprej vsestransko sodelovala z organizacijami in institucijami, ki so nosilci in organizatorji SLO.

Poskrbel bo za analizo stanja na terenu oziroma v združenjih glede tega

V nedeljo (29. 7.) je bila ob spomeniku žrtvam na Javorcu na Zirovskem vrhu žalna svečanost ob 30-letnici nemške hajke na tej planoti Poljanske doline. O poteku tragičnega boja je spregovoril prof. Vinko Jelovčan in apeliral na mladino, naj še vneteje goji ljubezen do rodne grude, prepojene s krvjo padlih partizanov in rodoljubov. V lepo izvedenem kulturnem programu so sodelovali godbeniki iz Zirov, Gorenjevaški oktet, učenci osnovne šole iz največjega kraja Poljanske doline in recitatorja Janez in Pavla.

Besedilo in slika: Stane Jesenovec

kako so naše organizacije in članstvo vključeni v priprave na SLO.

VI.

Republiški odbor bo še vnaprej pospeševal sodelovanje naše organizacije s sorodnimi organizacijami v svetu. Zato bo potrebno:

— poglobiti sodelovanje z vsemi sorodnimi in naprednimi organizacijami, predvsem na področju boja za mir med narodi in v svetu in boja za enakopravnost narodov.

— Aktivno podpirati osvobodilna gibanja v svetu.

— Posebno pozornost nameniti položaju v zamejstvu, ker tu živi naša nacionalna manjšina in ker se tu nahajajo grobovi padlih borcev NOV Jugoslavije.

— Sodelovati pri odkrivanju spomenikov oziroma kostnic v Italiji ter spominskih plošč in muzejev v koncentracijskih taboriščih v Nemčiji.

Nekaterim ni jasno . . .

Po novih zakonskih predpisih imajo od 1. januarja letos pravico do zvišanja pokojnine za 1 odstotek za vsako leto tisti upokojenci, ki so bili v rednem delovnem odnosu tudi potem, ko so že dopolnili potrebna pokojninska leta. Toda to zvišanje ne more presegati 5 odstotkov.

To določilo se nanaša seveda tudi na borce pred 9. septembrom 1943, ki so bili v rednem delovnem odnosu več kot 35 let (moški) oziroma 30 let (ženske), ne glede na to ali prejemale borčevsko pokojnino ali pa svojo, ki presega borčevsko.

Ko je s 1. julijem letos pokojninsko zavarovanje izplačalo posameznim upravičencem razliko za zvišano pokojnino od 1. januarja dalje, niso te razlike prejeli nekateri prejemniki borčevske pokojnine, čeprav bi jim po številu prizanih pokojninskih let, po njihovi presoji — ta razlika

pripadala. Zato se sprašujejo, zakaj jim razlika ni priznana, oziroma, kje je napaka, da jim je niso izplačali?

Za pravilno razumevanje je treba predvsem naglasiti, da se za odstotke, predpisane z novimi določili, zvišuje pokojnina, odmerjena od pokojninske osnove tistega osebnega dohodka, ki ga je vsak prizadeti prejemal za svoje delo, ne pa tudi od borčevskega dodatka. Pri večini prejemnikov borčevske pokojnine pa je njihova osebna pokojnina znatno nižja od borčevske. V takih primerih, kadar je šlo za tiste z več kot 35 oziroma 30 let priznane pokojninske dobe, so za pripadajoče odstotke zvišali njihovo osebno pokojnino — a za prav toliko se je znižal borčevski dodatek k pokojnini — a dejanska pokojnina je ostala neizpremenjena.

V zvezi z vsem tem svetujemo prizadetim, da v svoji upokojitveni odločbi ugotovijo, koliko znaša njihova osebna pokojnina. Od te naj izračunajo pripadajoče odstotke in znesek prištejejo. Morda obstaja tak primer, da bi tako dobljeni znesek presegal višino borčevske pokojnine. V takem izjemnem primeru pa bi osebna pokojnina presegla borčevsko, zato bi borčevski dodatek odpadel in za nastali presežek bi se zvišala tudi dejanska pokojnina. Pripomniti pa je treba, da bi tak primer bil zares izjemen.

PRIPRAVE NA POMEMBNO OBLETNICO

Nadaljevanje s 1. strani

Slovenija naj bi na tej proslavi sodelovala s pevskim zborom, recitatorji in enim govornikom. Še zlasti pa organizatorji pričakujejo, da bo ob tej priložnosti prišlo na Rab veliko bivših internirancev in njihovih svojcev. V ta namen je komisija za bивše politične zapornike, internirance in izgnance pri RO ZZB NOV že navezala stike s turističnim podjetjem SAP, ki naj bi organiziralo prevoz in oskrbo udeležencev iz Slovenije. Poleg tega je omenjena komisija priporočila občinskim komisijam, naj skušajo priskrbeti bivšim internirancem, ki bi se radi udeležili proslave, ustrezno pomoč oziroma jim omogočiti brezplačno udeležbo. Vsekakor bi bilo treba zagotoviti čim večjo udeležbo, saj je bilo rabsko taborišče eno najhujših ne samo pod Italijo, temveč v vsej Evropi, hkrati pa zgleden primer odpora pod vodstvom komunistične partije.

Tridesetletnici osvoboditve iz italijanskih zaporov in taborišč bo posvečeno tudi odkritje spominskih kostnic umrlih trpinov v Gonarsu in Sansepolcru v Italiji — 29. in 30. novembra.

Tako proslave na Rabu kakor proslave v Gonarsu in Sansepolcru naj bi se poleg starejših udeležilo tudi čim večje število mladine, da bi tako neposredno spoznala strahote, ki jih je počel fašizem med drugo svetovno vojno.

FRANCE SUSTERŠIČ

inles

**INDUSTRIJA
STAVBNEGA
POHIŠTVA**

RIBNICA

KOMPLETNO STAVBNO POHIŠTVO ZA VAŠO HIŠO — OKNA — VRATA — POLKNA — VHODNA IN GARAŽNA VRATA.

Prodaja na kredit — popust na devize. Informacije 87 212

Hajka na Žirovskem vrhu

Trideset let je minilo od 1. avgusta 1943, ko so nemške enote z vseh strani hkrati obkrožile Žirovski vrh, da bi uničile partizansko Gorenjsko brigado ozir. 7. SNOB Franceta Prešerna.

Tridnevna žirovska hajka je pomenila najhujši poraz, kar jih je doživelo gorenjsko partizanstvo ves čas vojne. V teh dneh je na Žirovskem vrhu in na območju zapornih položajev padlo 55, ujetih pa je bilo kar 90 partizanskih borcev. Občutne so bile tudi izgube orožja in opreme. Poraz na Žirovskem vrhu je na Gorenjskem napravil veliko škodo tudi v političnem pomenu v prid nemški propagandi pa v škodo borcem in celotnemu prebivalstvu.

Gorenjska brigada, ki je bila konec septembra 1943 preimenovala v 7. slovensko narodnoosvobodilno udarno brigado »Franceta Prešerna«, se je v zadnjih dneh meseca julija 1943 na območju Davče pripravljala za odhod v Dolomite in naprej na Notranjsko. Pod vodstvom brigadnega komandanta Silva Klavčiča-Silvana in političnega komisarja Franka Ivana-Iztoka je brigada dne 30. julija zvečer krenila na pot, in to brez 1. bataljona, ki se še ni bil vrnil iz Jelovice. To noč se je brigada premaknila na območje Blegoša in se utaborila pod Malenskim vrhom, naslednjo noč pa je nadaljevala pohod na Žirovski vrh. Brigada se je približala s severne strani cesti in Poljanski Sori in krenila čez cesto Gorenja vas—Hotovlje ter nadaljevala pot proti kmetiji Javorč na greben Žirovskega vrha. Ta pohod brigadnih enot se je odvijal nemoteno.

Premik partizanskih bataljonov, in to celo podnevi, pa ni mogel ostati prikrit nemškim zaupnikom in ogledniškim patruljam nemške varnostne policije in žandarmerije. Dne 1. avgusta je žandarmerijska postaja v Gorenji vasi dobila obvestilo, da je v severnem delu Žirovskega vrha vse polno banditov in da so bili na Hotovljah odkriti sledovi, ki so jih pustile za seboj tolpe, ki so prišle s severa in odšle na Žirovski vrh. Nemško poveljstvo na Bledu je zelo hitro ukrepalo in je sklenilo, da bo z vsemi silami, ki jih je takrat lahko zbralo, obkrožilo Žirovski vrh, ga preiskalo in partizanske enote na njem uničilo. Najprej so posadke v bližini Žirovskega vrha tj. v Poljanah, Gorenji vasi, Črnem vrhu, Lučinah, Zireh, na Trebiji in v Sovodnju dobile ukaz, naj takoj blokirajo območje Žirovskega vrha. Iz vseh naštetih postojank so razporežljivo moštvo orožnikov in obmejnih stražarjev uporabili za blokado na posameznih odsekih. Predvideni položaji so bili zasedeni do 1. ure ponoči 2. avgusta. Iz Kranja se je s kamioni pripeljalo okrog 100 policistov, deželnih strelcev in obmejnih stražarjev. Nemška motorizirana kolona, okrepjena z oklopnimi vozili se je v Gorenji vasi razdelila na dva dela: prvi je zavil proti Lučinam, drugi pa je nadaljeval pot proti Zirem. Nemške enote so trdno zaprle operacijsko območje z zasedami vzdolž potoka Brebovnišče, Poljanske Sore in potoka Račeve, tj. na črti Suhi dol—Lučine—Gorenja vas—Hotovlje—Frebija—Fužine—Ziri—Nova vas. Nemško vodstvo je to blokado okrepilo še z oklepnimi avtomobili, ki so patruljirali po cestah v dolini in tudi s številnimi žarometi, s katerimi so ponoči osvetljevali teren. Dva nemška policijska polka SS pa sta zasedla takratno nemško-italijansko mejo na črti Račeva—Suhi dol in počasi v strelcih prodirala proti severozahodu. V treh dneh naj bi natančno preiskala kakih 10 kilometrov globoko območje vse do Poljanske Sore na črti Gorenja vas—Ziri. Drugega avgusta dopoldne so bile že vse nemške enote na svojih položajih in takrat so nemške policijske enote že krenile v napad. V tej hajki je z nemške strani sodelovalo nekaj več kot 1300 mož.

Drugi in tretji bataljon Gorenjske brigade je po prihodu na Žirovski vrh mirno tabiril in čakal na prihod 1. bataljona, ki pa je na Žirovski vrh prispel šele 2. avgusta zjutraj. Vodstvo ni posvetilo obveščevalni službi nobene pozornosti in nihče ni slutil sovražnikovih namenov. To se je zvedelo šele tedaj, ko je na Žirovski vrh prispel 1. bataljon, ki je ob prehodu čez cesto Gorenja vas—Hotovlje opazil nemške zasede. Stab brigade je zaradi nastele situacije sklepal, da bodo Nemci napadli brigado od Gorenje vasi in mu še ni bilo znano, da od nemško-italijanske meje že pritiskata dva nemška policijska bataljona. Zato je sklenil, da brigada takoj krene v Dolomite čez prehode v žičnih ovirah in minskih poljih. Prvi poskus preboja ni uspel in je prišlo v bližini meje do ostrega spopada. Nemci so pričeli položaje Gorenjske brigade obstre-

ljevati s težkimi minometi, nato pa jih je še nemška enota napadla z grebena navzdol.

Borci so popustili in se začeli umikati v zahodni smeri proti Zirem. Šele tedaj je vodstvo brigade ugotovilo, da je bigada obkrožena in v klesčah sovražnikov. Ko se je znočilo, so se brigadne enote začele z grebena Žirovskega vrha počasi spuščati v dolino z namenom, da se prebijajo na drugo stran ceste Gorenja vas—Lučine. Preboj se je posrečil le nekaterim enotam iz 1. bataljona, ki je bil v predhodnici.

Naslednjega dne, 3. avgusta, so se razmere za obkrožene borce še poslabšale. Nemški obroč je postajal čedalje ožji, zasede v dolini pa vse gostejše. Borce je mučila huda lakota in izčrpanost. Skrivali so se po grmovju, kajti v zraku je krožilo nemško letalo »štorklja« in odmetavalo bombe povsod, kjer je bilo kaj sumljivega. Mnogi so izkoristili to priložnost, se oddaljili od svoje enote in iskali skritišče na lastno pest. Mnogo je bilo tudi primerov, ko so se borci razdelili na manjše skupine in iskali šibkejših točk nemških zapornih položajev, da bi se prebili iz sovražnikovega obroča. Ker tudi štaba brigade in štaba cone ni bilo več pri glavnini, je poveljevanje nad vojsko prevzel komandant 2. bataljona Albin Droč. Kratina. Ta je vzpostavil stik z žirovskimi aktivisti, da bi zvedel, kje imajo v dolini Nemci svoje položaje in kje bi se bilo najbolje prebiti. Mlada aktivistka Jožica Jurca-Jolanda iz Kladja je prinesla pismo za žirovske terenske aktiviste, ki so ga poslali obkroženi borci. Jolanda se je zglasila v Čizmarski zadruzi v Stari vasi. Takoj nato pa so se v nekem čebelnjaku zbrali terenski aktivisti. Po posvetu se je invalid Franc Grošelj-Krtar še na lastne oči prepričal o stanju nemških zased na črti Selo—Dobračeva. Terenski aktivisti so potem v pismu priporočili, kje bi bil prodor najlažji in najmanj tvegan. Pogumna mladinka Jolanda je pismo obula v čevlje in odhitela nazaj, da je vodstvo glavnine kar se da hitro prejelo sporočilo. Zvečer so se Krtinovi borci zbrali okrog Zabreznikove domačije, da bi odtod napravili prodor čez cesto. Na čelu kolone, ki se je začela spuščati v dolino, je bilo nekaj nad 10 bombašev-prostovoljcev pod vodstvom Vinka Zontarja, za vodilca pa sta bila izbrana zanesljivi domačina Polde Kavčič-Svarum in Leander Milan. Odločili so se za prodor na Selu med Šurkovo in Martino vo hišo, kakor so jim svetovali žirovski aktivisti. Okrog 3. ure zjutraj so se bombaši priplazili v bližino nemške zasede, na Nemce odvrgli nekaj bomb, nato pa se je udar na skupina v jurišu pognala čez cesto in naprej do Sore in že so bili skoraj vsi borci na varnem onstran reke. Od bojevitih bojnih krikov so ljudje, ki so vso noč bedeli, od groze onemeli. Kmalu nato pa sta se onkraj reke Sore iz Groblorca zaslišala vrisk in pesem borcev, ki so se uspešno iztrgali iz nemškega obroča. Pri tem prodoru sta izgubila življenje dva tovariša. Eden je bil doma iz Škofje Loke, drugi pa nekje iz okolice Bohinja. Pretresljiva je bila tudi usoda borca Valentina Šmida-Lenina, ki mu je sovražnikov mitralješki rafal prešel desno nogo in ga njegova dva soborca nista mogla rešiti. Hudo ranjenega Valentina Šmida-Lenina so zjutraj našli Nemci in ga z brega vrgli na cesto, nato pa ustrelili prav tam, kjer je glavnina brigade prebila nemški obroč.

V Krtinovi skupini, ki se je uspešno prebila, je bilo naslednjo noč še 143 borcev. Ko so se po tridnevni borbi borci nekoliko opomogli, so krenili iz Vrsnika na pot dalje proti svojemu cilju.

Nemški obroč okrog Žirovskega vrha se je čedalje bolj stiskal in prava tragedija za partizane se je pričela šele 4. avgusta zjutraj. Ko se je v prejšnjih nočeh skozi sovražnikov obroč prebila glavnina vseh treh bataljonov, so na Žirovskem vrhu ostale le manjše skupine in posamezniki, ki so se večinoma hote odvojili od svojih enot, misleč, da se bodo sami laže skrili in se vrnili v bližino svojih domov. Med njimi je bilo tudi precej borcev brez orožja. Razmere so bile zanje zelo žalostne in zelo malo upanja na rešitev. Nemci so nameravali do večera prehajkati še zadnji, severni del Žirovskega vrha in na uspešen preboj zlasti podnevi ni bilo mogoče misliti. Nemške policijske enote tega dne niso naletele skoraj na nikakršen odpor. Posamezni borci so v silnem strahu pred Nemci tavalili po Žirovskem vrhu in iskali skritišča, da bi si rešili golo življenje. Za Nemce je pomemil tretji dan hajke le čisto navaden lovski pogon, v katerem so kot divjačino klatili preplašene borce iz košatih dreves ali jih pobijali v grmovju.

Najmočnejšo skupino, ki se je skušala še organizirano prebijati nazaj proti Blegoši, je vodil brigadni komandant Silvo Klavčič-Silvan. Tik pred zoro je prispela do ceste v bližini Hotovelj, tedaj pa je zaro-potala nemška strojnica iz nasprotne strani in tudi iz bližnjih bočnih nemških zased je zaropotalo. Brigadni komandant Silvan se je takoj zgrudil, drugi borci pa so se razbežali. To je bil tudi zadnji poskus organiziranega preboja, ki pa žal ni bil uspešen.

Posamezni borci in razdrobljene skupinice partizanov so potem do konca hajke na Žirovskem vrhu doživljali najrazličnejše tragedije. Na žirovskem vrhu je med hajko prišlo v roke Nemcev mnogo borcev tudi iz drugih enot in skupin. Ujete partizane so Nemci zbirali v šolskem domu v Zireh, nato pa jih vklejane s kamioni prepeljali v Škofjo Loko in naprej v Begunje. Z ujetimi partizani sta bila tudi v boju težko ranjena Anton Fortuna iz Gorenje vasi in Andrej Hodnik iz Srednje vasi pri Bohinju. Srečnemu naključju se imata zahvaliti, da ju Nemci niso takoj ustrelili. Anton Fortuna je bil težje ranjen od granate in so ga Nemci ujeli skupaj z njegovim bratom, katerega pa so ob zajetju takoj ustrelili. Skupno z drugimi ujetniki sta bila odpeljana v Beogunje. Med ujetimi borci je bilo tudi 5 partizank, med njimi tudi hrabra partizanka Vera Pristov s Pokljuke. Bila je po močnica mitraljezca — svojega moža Pavla, ki je v spopadu z Nemci obležal smrtno zadet. Zatem se je borila sama, dokler ji ni pošla vsa municija in so jo Nemci šele lahko ujeli. Dne 2. avgusta okrog 2. ure popoldne so jo Nemci prignali v Ziri še z nekaterimi drugimi ujetimi partizani. Črnolasa partizanka s titovko na glavi je nosila prek ramen mitraljez in ponosno je hodila, zastražena od nemških policistov.

Veliko večino ujetih borcev NOV so Nemci odpeljali v Begunje. Tam so jih zasliševali, prepehali in mučili. Po preteku 14 dni so Nemci skupino 67 ujetih partizanov odpeljali v kazensko taborišče GW Krems in od tam naprej v posebno taborišče ujetih borcev NOV v Sudete. Med ujetimi je bilo tudi nekaj prepoznanih gestapovskih zaupnikov, ki so jih Nemci poslali na Žirovski vrh z nalogo, da med partizani sejejo zmedo in hromijo partizansko odpornost. Izmed borcev, ki jih je hajka dobila na Žirovskem vrhu, se jih je v Dolomite prebilo le kakih 350, približno 150 pa se jih je na razne načine srečno izmotalo in so se po končani hajki priključili glavnini Gorenjske brigade. To pomeni, da je bilo v začetku hajke na Žirovskem vrhu okrog 600 partizanov in da akcija Nemcev le ni bila tako uspešna, kot so si to zamišljali. V propagandnih letakih so namreč zatrjevali, da so totalno uničili in polovili vse bandite v tej hajki.

Nemške izgube so bile majhne. Po nekaterih trditvah naj bi bilo v žirovski hajki padlo 46 Nemcev, vendar so te trditve po mnenju zgodovinarjev pretrpane. Natančnega števila ni bilo moč ugotoviti, ker so Nemci svoje padle in ranjene sproti odvažali v zaprtih avtomobilih. Znano pa je, da so se nemške policijske enote pomotoma spopadle z svojimi enotami, in to z blokadnimi zasedami na odseku ob cesti Trebija—Fužine. V tem spopadu je bilo mrtvih in ranjenih večje število Nemcev, ki so jih takoj naložili v bližini Trebije na zaprte avtomobile in jih odpeljali proti Škofji Loki.

Partizanske izgube v žirovski hajki bi bile še mnogo večje, če ne bi bilo prebivalstvo na Žirovskem vrhu, Kladju in v Žirovski dolini brez pomisleka tvegalo lastnih življenj in domačij, če ne bi skrivalo pred

Nemci razkropljenih partizanov in reševalo ranjenih borcev. Tega junaštva tamkajšnjega prebivalstva mnogi borci, ki bi sicer danes bili že mrtvi, ne bodo nikoli pozabili.

Kmalu po končani hajki so se na Žirovskem vrhu zopet pojavili nemški policisti, med katerimi so bili tudi nekateri gestapovski zaupniki — bivši ujeti partizani. Tedaj so Nemci aretirali družino Oblak—Javorške, Jurkovo družino, družine Kržišnik in Jurca iz Kladja ter tudi nekatere člane zavodnih družin iz Dobračeve in Zirov. Nekaj dni pozneje so Nemci odpeljali v internacijo tudi družine Bogataj, Galičič in Mlinar iz Fužine. Domači izdajalci so tokrat za Nemce prizadevno opravili svoje izdajalske naloge.

Zalostni dogodki na Žirovskem vrhu so bili v prvi vrsti posledica raznih slabosti takratnega gorenjskega partizanstva in narodnoosvobodilnega gibanja. Krivda je tudi v izraziti defenzivni taktiki in pri tistih, ki niso upoštevali navodil in ukazov ČK KPS in glavnega štaba NOV in POS. Za tragedijo na Žirovskem vrhu je veliko prispeval tudi kasneje razkrinkani izdajalec Bojan Hojan-Marko, ki je imel zvezo z gestapom in je bil kot sovražnikov agent operativni oficir Prešernove in Vojkove brigade.

Te in še nekatere druge vzroke poraza je v podrobnosti analiziral v svojih spominih takratni politični brigadni komisar Franko Ivan-Iztok.

F. G. TARAS

ŠPORTNIKI — INVALIDI VAS VABIJO

Sportno društvo »Invalid« prireja v prostorih kluba Invalid v Ljubljani, Malenškova 1, vrtno veselico z bogatim srečelovom in plesom, dne 5. avgusta 1973 od 15. ure dalje ob vsakem vremenu.

Specialiteta na žaru in pristno vino.

Vabijo športniki-invalidi

ŠPORTNA AKTIVNOST INVALIDOV

Zveza za šport in rekreacijo invalidov Slovenije je za drugo polovico letošnjega leta pripravila načrt področnih republiških in zveznih športnih tekmovanj. V Novem mestu bo v začetku septembra republiško prvenstvo invalidov vseh kategorij v plavanju, v mnogobojjih, hkrati pa še izbirno tekmovanje za sestavo reprezentance invalidov Slovenije za državno prvenstvo v mnogobojjih, ki bo v začetku oktobra v Vavračinu.

V okolici Ljubljane bo konec septembra republiško prvenstvo invalidov dveh kategorij v avtorallyu.

Področna prvenstva v kegljanju bodo v oktobru v Celju, Hrasniku, Ljubljani in Ajdovščini, a republiško prvenstvo osmih najboljših ekip bo konec oktobra v Mariboru.

Konec novembra ali v začetku decembra je predvideno tudi prvenstvo v sedeči odbojki.

fotografija z vprašajem

Borci, ki jih vidimo na objavljeni fotografiji, verjetno pripadajo prekomorcem. Možno je, da je bila fotografija posneta spomladi 1945 v Beli krajini ob prihodu 5. prekomorske brigade. Prosimo, da pomagate pojasniti, kje in kdaj je fotografija nastala, katero enoto predstavlja in kdo jo je posnel, potem pa še: imena, priljke in partizanska imena (tudi položaj in čin ter od kod je kdo doma) za tiste, ki jih boste prepoznali!

Proslava bivših primorskih izgnancev

Prireditveni odbor za proslavo nekdanjih političnih izgnancev, ki so jih fašisti izgnali na Sardinijo, je sklenil, da bodo 29. novembra v Postojni proslavili tridesetletnico priključitve Slovenskega primorja in Istre k matični domovini. Postojno so izbrali za proslavo zato, ker so izgnanci, ki so trpeli na Sardiniji, 23. decembra 1945 imeli veliko zborovanje v tem kraju; tedaj so hoteli zborovati v Trstu, a jim zavetniška uprava tega ni dovolila. Letošnja proslava bo še toliko pomembnejša, ker hkrati pripravljajo tudi posebno razstavo dokumentarnega gradiva o delovanju OF med političnimi izgnanci na Sardiniji, Korziki in v južni Franciji; dalje bodo odkrili spominsko ploščo in pred izidom je zbornik o delovanju OF v »slovanskih četah« na Sardiniji, Korziki in v južni Franciji. Zbornik pripravlja uredniški odbor že od leta 1969.

Italijanske oblasti so že od nekdaj izganjale na Sardinijo svoje politične nasprotnike ali vse tiste, ki so se jim zdeli državni nevarni. Po prvi svetovni vojni leta 1918 so poslale v internacijo na otok večjo skupino narodno zavednih primorskih Slovencev in istrskih Hrvatov. Po letu 1931 pa so italijanske vojaške oblasti pošiljale na Sardinijo čedalje več Primorcev in Istranov na odslužitev vojaščine. Takoj po vstopu Italije v vojno (10. 6. 1940) so izločile iz vojske vojaške slovenske in hrvaške narodnosti ter ustanovile zanje posebne kazenske bataljone. To je za naše ljudi pomenilo internacijo pod vojaškim poveljstvom. Avgusta 1940 so poslali na Sardinijo okrog 9000 pripadnikov teh bataljonov. Nadaljnje bataljone naših izgnancev pa so poslali na ta otok ob napadu Italije na Jugoslavijo leta 1941.

Ko je partizanstvo na Primorskem od jeseni 1942 nadalje doživelo največji razmah, je začela fašistična policija množično loviti primorske slovenske fante letnikov 1924 do 1926 in jih uvrščati v posebne kazenske bataljone. V tistem obdobju so jih izgnali nad 6000 na Sardinijo. Ob italijanski kapitulaciji je bilo na Sardiniji v posebnih kazenskih enotah okrog 15.000 pripadnikov. V prvi skupini so bili izgnanci, ki so prišli na otok v letih 1940–1941, v drugi pa iz naslednjih dveh let. Večina izgnancev iz druge skupine je že dobro poznala naše narodnoosvobodilno gibanje, saj so mnogi izmed njih celo sodelovali v njem. To so bili zvečine mlajši letniki in so se morda zdeli fašističnim oblastem zaradi tega še bolj nevarni. Sicer pa jim je

povzročala hude skrbi tudi prva skupina (kar pričajo številni procesi posebnega sodišča v Rimu). V obeh skupinah so v duhu OF delovali posebni odbori. Po italijanski kapitulaciji se je velika množica naših izgnancev na Sardiniji izrekla za NOB. Vrhovnemu štabu NOVJ so poslali priglasnice za vstop v našo vojsko. Od zaveznikov so zahtevali, naj bi jim omogočili takoj odhod v domovino. Toda ti so jih še nadalje zadrževali na otoku, zato je vrhovni štab NOVJ pri zaveznikih protestiral. Končno so zavezniki privolili, da dovolijo našim ljudem odhod v domovino, a spomladi 1944 so si premislili.

Jeseni 1943 se je več Primorcev in Istranov priglasilo v redno italijansko vojsko, ki se je bojevala z zavezniki proti Nemcem. Italijanska vojska je sprejemala le mlajše letnike. Manjšim skupinam naših ljudi pa se je posrečilo pobegniti s Sardinije in se prebiti v Gravino. Kakšnih 700 ostarelih in onemoglih naših ljudi se je vrnilo s Sardinije šele po vojni. Vse tiste naše ljudi, ki so bili na Sardiniji razdeljeni na okrog 30 čet pod poveljstvom teritorialne vojske (okrog 6000 mož), so Američani jeseni 1943 odpeljali na Korziko, jih preoblekli in uvrstili v poseben polk VII. ameriške armade. Ta enota je sodelovala pri izkrcanju v južno Francijo avgusta 1944. Na Korziki so naše ljudi razvrstili v tako imenovane slovenske čete. Naši ljudje so se tudi tam bojevali za odhod v domovino in vstop v NOVJ, toda Američani so jim odhod onemogočili. Naši rojaki so se lahko vrnili v domovino šele konec leta 1945.

Naši ljudje v kazenskih bataljonih na Sardiniji so živeli pod surovim policijskim pritiskom. Okrog štiristo jih je umrlo za malarijo in lakoto. Po vojni je bila največja umrljivost med tistimi našimi ljudmi, ki so trpeli na Sardiniji. Iz korziške skupine jih živi le še okrog 1500.

V knjigi »Narodnoosvobodilni boj Primorcev in Istranov na Sardiniji, Korziki in južni Franciji« (izšla je leta 1969) je objavljen nepopoln seznam umrlih Primorcev in Istranov na Sardiniji. Zato naprošamo svojce umrlih političnih izgnancev na Sardiniji, naj pošljejo rojstne in druge podatke (kje, kdaj in za kakšno boleznijo je umrl, kje je pokopan) na naslov: Studijska knjižnica, Koper, Trg revolucije 1 (za odbor prekomorcev) ali na naslov: Občinski odbor ZZZB NOV Postojna.

ALBERT KLUN

Medicinci, padli v NOB

Janko Vrabčič

Rodil se je 12. maja 1912 v Pesju pri Velenju. Član SKOJ je postal že v nižji gimnaziji, leta 1938 pa član KPS. Izvoljen je bil v okrožni komite SKOJ v Celju. Na medicinsko fakulteto se je vpisal 1939 v Zagrebu. Tam je končal 4 semestre. Tudi v Zagrebu je deloval v naprednem študentskem gibanju. Leta 1940 je postal član mestnega komiteja KPS Šoštanj-Velenje. Odgovoren je bil za tajno partijsko tehniko. Decembra 1940 so ga zaprli, a je bil proces zaradi okupacije prekinjen in tik pred razpadom Jugoslavije so ga izpustili. Ze 27. aprila 1941 so Nemci vso Vrabčičevo družino izselili v Srbijo. Tam se je Janko takoj povezal s partizani. Januaria 1943 so ga dodelili v 1. sumadijski odred, kjer je bil politični komisar 1. čete do avgusta, nato pa je postal namestnik komisarja 2. bataljona 1. sumadijske brigade. Bil je dvakrat ranjen. Padel je v boju z Nemci pri Prijepolju 5. decembra 1943 na čelu svojega bataljona.

REŠITEV KRIŽANKE ŠT. 70

ALASKA, DERIAN, TOVARNA, VE, ARAK, ZV, KOSITER, KATA, EALITA, AMATER, OL, SRAMEL, VODA, IASI, VOLCIN, RT, AT, OGRADA, RIGOLE, NAKLADALNI, FALENT, KAVELJ, ARON, INKI, LAS, ET, PILA, NOEL, SRCE, ADIGE, TAEGU, OT, ILO, BALETNIK, SPONSKI, ON, VIJAK, NINO, HIMO, RE, OLAV, MJ, LATENE, POET, KAPAR, ZA, HLODOVINA, KLEŠČE, ELAN, AREAL, KOSA.

Tudi to pot smo izžrebali tri reševalce, ki prejmejo knjižne nagrade: 1. KUK Poldka Kolodvorska 8, 61330 Kočevje, prejme knjigo »Veliki petek«, 2. KUSTRIN Barbara Most na Soči, prejme knjigo »Jezlec brez konja« in 3. MEGLIČ Ivanka Bistrica 41, 64290 Tržič prejme knjigo »Rdeči signal«.

Vsi trije izžrebanci bodo knjigo dobili po pošti od zavoda Borec v Ljubljani.

brest cerknica
industrija pohištva jugoslavija
telefon 791-080 telex 31-167

PROMETNO
HOTELSKO
TURISTIČNO
PODJETJE
VIATOR
LJUBLJANA

TURISTIČNA DEJAVNOST: v turistični agenciji VIATOR in poslovalnicah v Ljubljani, v Kranjski gori, na Jesenicah, na Bledu, na Vrhniki, v Kamniku, v Ravnah, v Slovenj Gradcu, v Ljutomeru in v Zagrebu.

FRANCE SLOKAN:

STARA PRAVDA

Meje med avstrijskim cesarstvom in ogrskim (ali ogrsko-hrvaškim) kraljestvom pa tudi niso bile nespremenljive. Tako je hrvaško plemstvo leta 1526 prešlo pod oblast Habsburžanov. Po smrti vsakega vladarja v fevdalni dobi so nastala večja ali manjša trenja, boji ali celo vojne za nasledstvo, za izvolitev novega cesarja ali kralja. Ko so izvolili Ferdinanda za vladarja avstrijskih dežel, so upali, da se bodo v prihodnje uspešneje branili pred Turki. Hrvaške dežele so bile dolgo v neposrednem, nesrečnem sosedstvu s Turki, kar je pomenilo skorajda trajno stoletno vojno. Zato je bilo tudi v veliko korist hrvaškega plemstva, ki je imelo svojo zemljiško posest na stalno ogroženem ozemlju, tako da je večkrat tudi mnogo zemlje izgubilo, ko so se Turki zajedli še globlje na sever, če je imela pri obrambi pomočnike in zaveznike avstrijske, »cesarske« dežele.

Hrvatska je v tedanji novi fevdalno državni tvorbi — leta 1526 — obdržala svojo samostojnost. Nosilec te njene samostojne oblasti pa je bil hrvaški stanovski zbor, po hrvaški imenovan sabor. Stanovsko zastopstvo v saboru je bilo iz vseh vrst plemstva, najmočnejšega in manj bogatega, cerkvena gospoda in mesta. Prav tako kakor v deželnih stanovih slovenskih dežel tudi v saboru kmetje niso bili zastopani, saj so bili brezpravni kot podložniki. Večina »neplemenitega« prebivalstva, pripadniki vseh plasti zunaj plemstva, niso mogli prav nič odločati, ne neposredno vplivati na nosilce oblasti. Zato je bilo plemstvo neomejen gospod »nad dušo in telesom« podložnika. Ali bi se oblast na Slovenskem kaj razlikovala

od te na »samostojnem Hrvaškem«, kjer je bilo plemstvo domače, »narodno«, če bi npr. zavladali Celjski grofje in ustanovili »slovensko državo«? Brez socialne svobode ljudstvu tako imenovana narodna svoboda ne more prav nič pomeniti.

Tako hrvaški kmet ni mogel prav nič bolj spoštovati svojega, »hrvaškega« plemstva kot pa slovenski »kranjskega«. Grajske ječe so bile zmeraj enako strašne, najsi je bil lastnik gradu prevzvišeni škof, cesar, deželni knez ali domači plemič. Domače plemstvo seveda ni nič bolj prizanesljivo izterjevalo davkov, pobiralo desetine, iztiskalo iz kmeta za najrazličnejše namene denar, ga sililo na tlako in ga včasih celo vpreglo v jarem namesto vprežne živine — prav tako, kakor je to delal kakšen tuji zemljiški gospod po svojih valjih in upraviteljih.

Leta 1527 se je avstrijski cesar kot hrvaški vladar zavezal, da bo imel za obrambo Hrvaške nekaj svojega vojaštva. Toda izdatkov za to, cesarsko vojsko, ni prevzel sam, marveč jih je naložil kranjskim, štajerskim in koruškim deželnim stanovom. Seveda je bilo v korist tudi avstrijskih dežel, slovenskega ozemlja, da je bila kar najmočnejša obramba že na Hrvaškem, tako da bi Turke zadrževala kolikor mogoče daleč od deželnih mej. Zato je tudi plemstvo na kranjskem želelo, da bi bil trdnjavski obrambni pas na Hrvaškem kar najmočnejši. Toda vse breme za vso obrambo je gospoda prevrgla na kmete. Slovenski in hrvaški kmetje so bili tudi v tem pogledu v enakem položaju. Pri tem je treba upoštevati, da so obmejni obrambni pas utrjevali dolga leta in da so medtem izdatki čedalje bolj naraščali.

Obmejni pas je bilo precej prostrano ozemlje, kjer je med prebivalstvom številčno začelo prevladovati vojaštvo in nastala je posebna vojaška pokrajina, kjer so imeli oblast cesarski vojaški poveljniki. Največ izdatkov za obmejni pas so porabili za prehranjevanje vojaštva. Prav to prehranjevanje pa je tudi omogočilo precej donosno trgovino; pozneje je bilo zaradi tega, kdo si bo prilaščal mogoč kot »vojni dobavitelj«, vojni dobičkar, precej trenja med plemstvom.

Če bi kdo hotel razčlenjevati vse vzroke, ki bi leta 1573 utegnili povzročiti kmečki upor, bi celo lahko dokazal, da je bil eden najverjetnejši prav to, da so slovenski kmetje žrtvovali neprecenljivo mnogo za tako imenovano

Vojno krajino. Kaže, da so bili prav zaradi tega najbolj obdavčeni. Ze to samo na sebi bi jih lahko poglano v upor. Toda noben kmečki upor ni izbruhnil le zaradi enega samega vzroka. Množice kmetov so se upre predvsem zaradi skupnega smotra, ki jih je povezoval na prostranem ozemlju z več gospodstvi, na katerih so se podložniške razmere sicer lahko precej razlikovale.

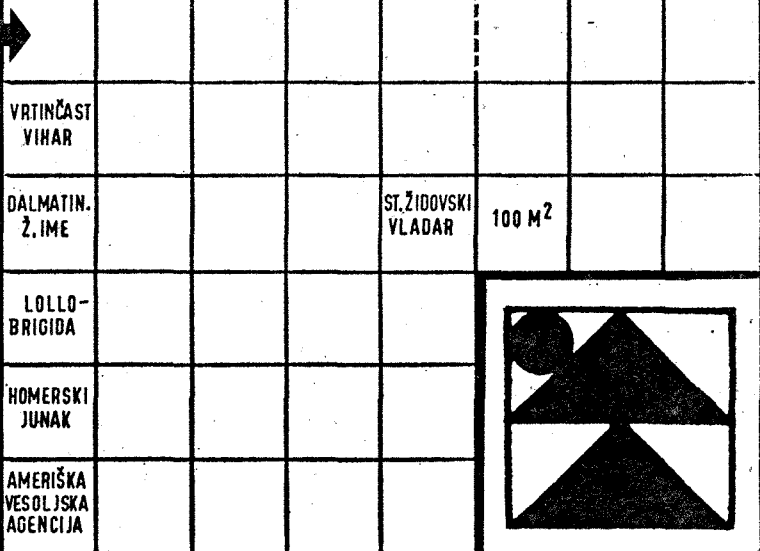
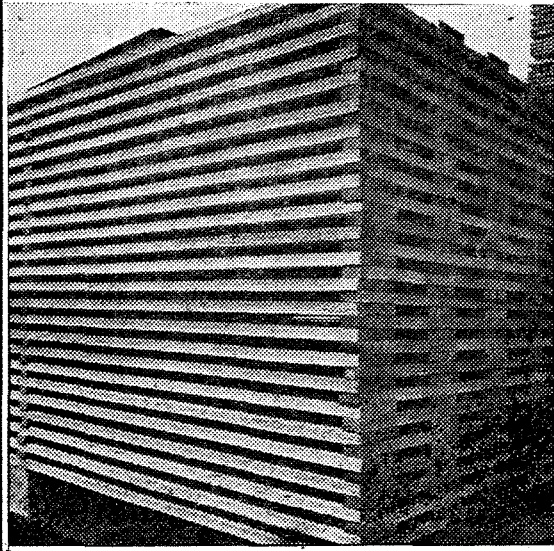
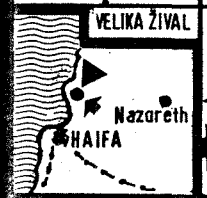
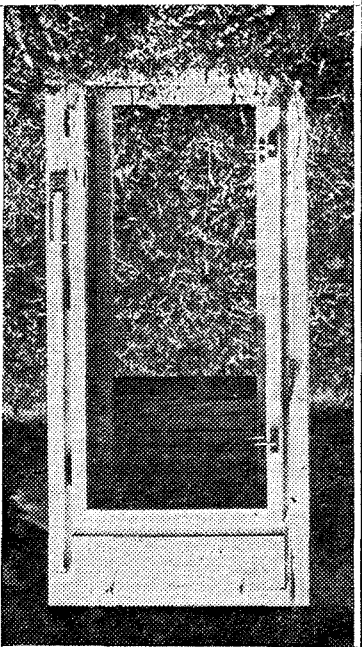
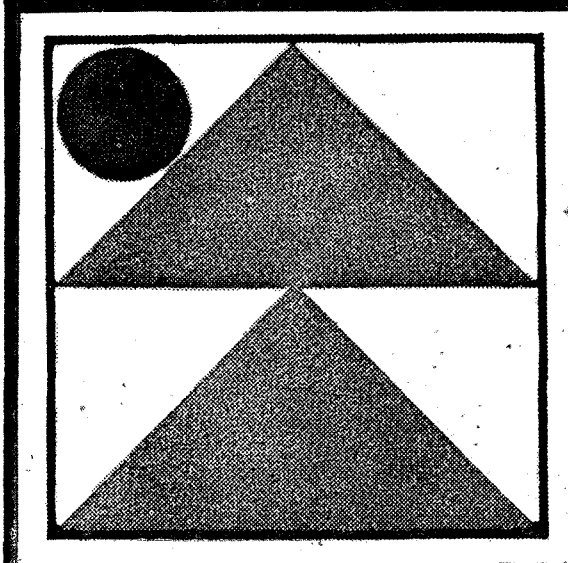
V uporu leta 1573 so se združili s hrvaškimi kmeti slovenski kmetje z več gospodstev na Štajerskem in Kranjskem. Sodelovali so torej uporniki s širšega ozemlja, ne pa le z ožjega področja sosednih hrvaških in slovenskih pokrajin.

Skoraj ni mogoče dvomiti, da je upor dobil takšen obseg, ker ga je pripravila organizacija upornikov. Prav o tej organizaciji pa vemo najmanj. O nji se ni moglo ohraniti nobenih pričevanj, listin, ki bi jih napisali sami uporniki. Kar so mogli zgodovinarji odkriti, so dognali posredno, iz listin o zasliševanju upornikov; zasliševalci so ujele upornike po končanem uporu mučili in skušali iz njih izsiliti kar največ priznanj, da bi tako laže upraviteli pred cesarjem svojo maščevalnost nad kmeti. Fevdalna sodišča seveda niso imela kakšnega pisanega »dokaznega gradiva«, dokazil o krivdi posameznih upornikov ali o delovanju njihove organizacije, ker jih pač niso mogla zapleniti, saj jih ni bilo. Uporniki se vsaj praviloma niso sporazumevali pisмено, že zato, ker so bili večinoma nepismeni. Če bi pa kdaj kaj zaupali papirju ali pergamentu, bi znali to tudi dobro skriti in uničiti, da bi ne prišlo nepoklicanim v roke.

Nedvomno ni treba dokazovati, da upor leta 1573 ni nastal »sam od sebe«, »spontan«. Nekoliko bi bila upravičena domneva, da se je »veliki punt« razvil iz manjših, prvotnih žarišč. To se pravi, da so razmere za izbruh upora povsod tako dozorele in je bila dovolj že iskrica za požar. Vendar bi bila ta razlaga preveč preprosta. Zamisliti se moramo v tedanje splošne razmere našega in hrvaškega kmeta. Upor je nastal pozimi. Kmetje na posameznih gospodstvih v tlačanskih vaseh so bili zelo razkropljeni, ločeni drug od drugega in brez vsakih občil, kar bi jih redno povezovalo, jim hitro prinašalo novice

(Nadaljevanje prihodnjic)

Nagradna križanka GLIN 72

Nagradni kupon 72

Priimek in ime _____

poklic _____

Točen naslov in pošta _____

Razpis nagradne križanke

Objavljamo nagradno križanko GLIN iz Nazareta. Tudi tokrat smo pripravili tri knjižne nagrade, in sicer »Veliki petek«, »Jezdec brez konja« in »Rdeči signali«. Rešitve pošljite do 13. avgusta

1973. Objavili jih bomo v 33/73 številki, ki izide 16. avgusta 1973.

Želimo vam velike sreče in uspeha.

Uredništvo in uprava

Dvajseti festival jugoslovanskega igranega filma se je začel 27. julija s predvajanjem »Begunca« Janeza Kavčiča. V glavnih vlogah filma, ki ga je deset tisoč gledalcev v puljski areni toplo sprejelo, nastopajo Ljudmila Lisina in Boris Cavazza (na fotografiji) ter Rade Serbedžija.

Misli o umetnosti in revoluciji

Znani slovenski pisatelj Karel Grabeljšek-Gaber, ki ga naši bralci poznajo po številnih dognanih leposlovnih ustvaritvah z vsebino iz narodnoosvobodilne vojne in revolucije in ki je prejel nagrado ob četrtem juliju za roman Bolečina, je odgovoril glasilu »4. julij« na nekaj pomembnih vprašanj o svojih nazorih o umetnosti in revoluciji. Prispevek povzemamo iz »4. julia«.

Kaj mislite o književnosti, ki opisuje narodnoosvobodilni boj, kako jo ocenjujem? Pri odgovoru bi se na splošno omejil na dve strani tega vprašanja — o kolikovitosti (kvantitetni) in kakovosti (kvalitetni) — medtem ko bi se ideološke strani dotaknil le mimogrede.

Najprej o kvantiteti:

Če pregledamo vso literarno žetev s tematiko iz NOB iz vojnega obdobja do danes, vidimo, da tega ni malo. Hkrati pa ugotavljamo, da je prispevkov od leta do leta manj. To je delno razumljivo, saj pred pisatelje stopajo nova vprašanja, ki so morda zanimivejša, bolj pereča od tistih iz NOB, ki se nam ča-

ženec nima ničesar naučiti; to naj berejo nekdanji preprosti partizani, ki se ne vedo, kaj je prava literatura. Zame pa ni nobene partizanske literature, kakor ni tudi uporniške, kmečke in ne vem kakšne še vse. Literatura je ena sama, literatura, ki obravnava človeka v tem ali kakšnem drugem položaju, v takšni ali drugačni družbeni ureditvi ali zgodovinskem obdobju. »Partizanska« — izraz sem dal v narekovaj — obravnava človeka v najhujšem obdobju naše zgodovine, ko je človek moral do slehernega drobca razodeti, kakšen je, kaj nosi v sebi — bodisi dobro bodisi zlo. Le od pisateljeve izrazne moči je odvisno, ali bo mogel svoje junake opisati v vsej njihovi resničnosti. To pa velja za sleherno literaturo.

Zdaj pa o kakovosti:

Na splošno se strinjam s tistimi, ki trdijo, da še nismo dobili del — ali da jih je še zelo malo — ki bi bila monumentalni spomenik naši revoluciji. Pri tem seveda ne mislim na opis dogodkov tistih dni, marveč predvsem na preobrazbo naših ljudi v revolucionarnih letih. Dejal bi, da ustvaritve še niso enakovredne gradivu, iz katerega so izšle. Toda kljub temu si upam trditi, da se je v zadnjih letih kakovost del, ki obravnavajo NOB, namreč revolucijo, zelo dvignila. Med vojno so bili pisatelji bolj borci, aktivisti in njihovo delo je služilo edinemu namenu: zmagati! Tedaj so pisatelji opisali predvsem zunanje dogodke revolucije in niso se mogli ogniti tehniki črno-belega pisanja. Tega aktivizma — če smem uporabiti ta izraz — se nismo mogli otresti niti v prvih letih po vojni. Zdaj pa se pisatelji bolj obračajo od zunanjih dogodkov k človeku, v njegov notranji svet. Zunanji dogodki in način, kako jih človek doživlja, so šele resnična podoba tistega velikega časa, ki smo ga preživeli; toda zahteva je, da oboje opišemo v njihovi celovitosti, v njihovi resničnosti.

Kaj hočem reči s tem: v njihovi resničnosti? Zadnje čase smo dobili nekaj del s tematiko o NOB, ki pa teptajo to resničnost, pačijo podobo naših velikih dni. Zakaj? Zato, ker pisci takšnih del čakajo in brskajo predvsem po negativnih straneh našega narodnoosvobodilnega boja. Ali takšnih negativnih pojavov ni bilo v NOB, ali ne smemo pisati o njih? Bili so in moramo pisati tudi o njih, ker bomo samo tako lahko ustvarili dejansko podobo našega narodnoosvobodilnega boja, naše revolucije. Nočemo skrivati senčnih strani. Toda vedeti moramo nekaj in se po tem ravnati: Svetlih strani, svetlobe je bilo mnogo več kot pa sence, saj bi sicer ne mogli zmagati, revolucija bi sama sebe zažgala. Če pa kdo piše tako, da sence popolnoma pokrijejo svetlobo, kaže neresnično podobo narodnoosvobodilnega boja. Tega ni mogoče upravičiti z nobenim sklicevanjem na svobodo umetniškega ustvarjanja, saj imajo pravo umetniško vrednost le tista dela, ki jim je resnica glavno vodilo.

CVETJE ZA TALCE

DNE 15. JULIJA JE BILA NA SKOFJELOSKEM GRADU PREMIERA TAVČARJEVE VIŠKE KRONIKE V DRAMATIZACIJI IN REŽIJI POLDETA POLENCA. IGRALCI IN SODELAVCI IZVEDBE VIŠKE KRONIKE SO ŠOPEK IZ PET-DESETIH NAGELJNOV, KI SO GA DOBILI NA PREMIERI, OD NESLI K SPOMENIKU PET-DESETIM TALCEM ZA KAMNITNIKOM.

S. J.

sovnno čedalje bolj odmikajo. Popolnoma pa mi to ni razumljivo. Tematika iz NOB, tematika iz revolucije ne bo še dolgo izčrpana; nasprotno: šele načeli smo jo. Glede na to moram reči, da NOB, namreč revolucijo, obravnavamo premalo v našem leposlovju. Kdo je tega kriv — pisatelji, kritiki, založbe ali bralci? Ti, zadnji, še najmanj, saj vemo, da zelo radi berejo takšna dela, zlasti še mlajši bralci. Zdi se mi, da je to treba predvsem pripisovati splošnemu razmerju do te vrste literature, ki nikakor ni takšno, kakršno bi moralo biti. Nosilci javnega mnenja potiskajo to literaturo na drugo, tretje mesto, čeprav so bila s to tematiko napisana tudi zelo dobra dela. Ze s samim imenom »partizanska literatura« so odrinili leposlovje, ki obravnava NOB, nekako na stranski tir. Po njihovem mnenju sta dve vrsti literature: tista velika, ki se jo »splača« brati in ima literarno vrednost, in partizanska — to so nekakšni spomini, po spominih napisane povesti in romani, iz katerih se izobra-

Brošura, ki zasluži pozornost

Republiška konferenca Zveze mladine Slovenije je ob otvoritvi stalne razstave »Mladost in AVNOJ« v baraki Agitpropa v Bazi 20 izdala lično brošuro. Namenjena je naši mladini, ki naj se seznana z vsem tistim, kar obeležujemo kot tradicije narodnoosvobodilnega boja.

Namen brošure je zbuditi zanimanje za novi muzej »Mladost in AVNOJ«, hkrati pa opozoriti na pohod mladine »Po poteh delegacije na II. zasedanje AVNOJ«. Na štiriinštridesetih straneh je devet sestavkov in dovolj pestra slikovna oprema. Jaka Avšič na kratko in jedrnat pojasnjuje mladim, kako smo izgubili in si ponovno pridobili svobodo. Osrednji sestavek je napisal Tone Fajfar. V njem govori o poti slovenske delegacije v Jajce in o samem zasedanju. Naslov Kidričevega članka iz

Ljudske pravice »Učimo se pri južnih bratih« je dovolj zgovoren. V njem obnavlja spomine na pot v Jajce, hkrati pa pouči, zakaj so pripadniki drugih jugoslovanskih narodnosti vredni spoštovanja in ljubezni. Janko Gregorič pripoveduje, kako mu je bilo pri srcu, ko se je z mladino odpravil na pohod v Jajce leta 1971. O vtisih s tega pohoda govori mladinec Brane Jakovljevič. Sledijo še odlomki iz biltena brigad »AVNOJ 1971« in »AVNOJ 1972« ter vtisi mladih iz pohodnih dnevnikov. Zadnjih pet strani pa je namenjenih opisu Baze 20.

Brošuro bi moral prebrati vsak naš mladinec. Marsikateri med njimi se bo navdušil za sodelovanje na vsakoletnem pohodu iz Baze 20 v Jajce. Manifestacija se je ponovila tudi letos na Dan vstaje.

POLDE VRBOVSEK

DIAGONALE: POGOVOR Z DR. ANTONOM VRATUŠO

V pogovoru bodo obravnavane dežele v razvoju v zvezi s transferjem tehnologije in znanosti iz razvitih dežel. Odgovarjal bo podpredsednik ZIS dr. Anton Vratuš. — Morda vas bosta zanimali še nadaljnji točki »Diagonale«, ki obravnavata dva dokumenta, oba zdaj v javni razpravi: uresničevanje zvezne resolucije o načrtovanju družine, osnutek republiške resolucije in prispevek o družbenih prizadevanjih, da bi organizirano reševali otroško varstvo. — »Diagonale« bodo na sporedu televizije 7. 8. ob 21.40, takoj po redni oddaji »Kaj hočemo« — Ob ustavnih in kongresnih razpravah ob 21.30.

FRIEDRICH ENGELS

V radijskem koledarju se bomo 5. 8. spomnili dneva, ko je prenehalo pestro življenje Friedricha Engelsa. Bilo je leta 1895. Engels je s Karlom Marxom sodeloval pri ustanovitvi Zveze komunistov v Londonu in z njim tudi napisal Komunistični manifest, katerega besede vedno močneje odmevajo v svetu in utirajo pot k zmagi socializma na vseh kontinentih. Engels pa ni nič manj znan tudi po svojih delih, s katerimi je pomagal utrditi osnove svetovnega nazora: Položaj delavskega razreda v Angliji, Antidühring, Dialektika narave, Izvor družine, zasebne lastnine in države,

Razvoj socializma od utopije do znanosti, pripravil pa je za tisk tudi drugi in tretji zvezek Kapitala. Izredno pomembno je tudi njegovo zasebno življenje, saj je s prijateljstvom in pomočjo, ki jo je nudil Karlu Marxu, pokazal primer tovarštva, ki je lahko ugasnilo šele s smrtjo. — »Na današnji dan« bo na sporedu 5. 8. ob 12.00.

Istega dne bo v okviru oddaje »Se pomnite, tovariši...« na sporedu oddaja dr. Mirka Stiplovskega »Ustanovitev Slan-drove brigade in njeni prvi spopadi«.

JOZE OLAJ: »PODOBE MINULE VOJSKE«

»Državna založba Slovenije« je izdala pesniško zbirko pod gornjim naslovom. Dela ni treba posebej priporočati, saj se je Jože Olaj v slovenski književnosti že uveljavil. V novi zbirki prislunne svoji notranjosti, in sledi doživljanjem svojega otroštva.

Drugo delo, ki ga za bližnjo prihodnost pripravljajo »Državna založba Slovenije«, nosi naslov »Zgodbe o Čuših«. Pisatelj Florijan Lipusch ni novinec v sodobni slovenski književnosti, saj je napisal že dve knjigi. Tokrat pa je tega slovenskega Korošca zanimala Koroška danes in včeraj, Koroška, ki je tudi s sodelovanjem v NOV dokazala, da njen boj ni le »komunistična« propaganda, kot bi ga tako radi prikazali neofašistični elementi na Koroškem, ki bi jim to služilo za aktivizacijo svojih somišljenikov.

ne zamudite

DOMOVINA — NAJVEČJA LJUBEZEN

»S sedemnajstimi leti sem odšla, kakor se reče, v gozdove. Je bilo sploh mogoče ne iti tja, kamor so vsi odhajali? To je bilo razumljivo, kakor je bilo razumljivo dati življenje za domovino. Ali obstaja večja ljubezen od domovine, pro-

Irena Kolesar danes

sim vas! Samo to ni potrebno mistificirati, ker je to povsem razumljivo in ker vem, da bi vsaka mlada odgovarjala na isti način,« je na vprašanje novinarja Večernjih novosti (v anketi z naslovom »Morala revolucije — danes«) odgovorila Irena Kolesar, znana gledališka igralka in nosilka naslovne

vloge v prvem jugoslovanskem celovečernem filmu »Slavica«.

PARTIZANSKO ZALEDJE NA GORENJSKEM 1941—1945

V počastitev občine Kranj in 30. letnice zbornice odposlancev slovenskega naroda v Kočevju prireja Gorenjski muzej razstavo »Partizansko zaledje na Gorenjskem 1941—1945«. Odprtje razstave bo danes, 2. avgusta, v prostorih Gorenjskega muzeja, Tavčarjeva 43.

POSEBNA NAGRADA SUTJESKI

Na nedavno končanem filmskem festivalu v Moskvi je dobil jugoslovanski film Sutjeska posebno nagrado žirije za umetniške filme, ki obravnavajo tematiko iz protifašistične vojne. Hkrati se je o filmu zelo pohvalno izrazila kritika, zelo dobro pa so ga sprejeli tudi gledalci.

PRIZNANJE NAŠEMU FILMU

Filmski režiser iz Beograda Predrag Golubović je dosegel velik uspeh na šestem mednarodnem festivalu vojaškega filma v Versaillesu. Mednarodna žirija vojaških strokovnjakov in filmskih delavcev iz Francije, Švedske, Bolgarije, Španije in Konga je filmu »Higienske navade vojakov« v produkciji Zastava-filma podelila medaljo in častno diplomu. Letos je na tem že tradicionalnem filmskem festivalu sodelovalo dvaintrideset držav in od teh Jugoslavija s štirimi filmi.

beležke

DAJAN: IZRAELSKO LETALSTVO MORA BITI PRIPRAVLJENO NA »NOVO OBDOBJE«

Ob dnevu izraelskega letalstva je obrambni minister Moše Dajan izjavil, da mora biti izraelsko letalstvo pripravljeno za novo obdobje zapleta na Bližnjem vzhodu, za katerega so po njegovih besedah značilne velike dobave sovjetskega, ameriškega, britanskega in francoskega orožja arabskim deželam.

»Izraelsko letalstvo mora zadržati svojo premoč v tej novoj vojaško-tehnološki stvarnosti,« je Dajan dejal na razstavi izraelskega letalstva. Dodal je, da štiri velike sile prodajajo arabskim deželam novo in sodobno orožje. Pri tem je mislil na ameriški sporazum s Saudovo Arabijo in Kuvajtom, francoske dobave Libiji, britanske dobave letal Iraku in rusko orožje, dobavljeno Egiptu in Siriji.

Na razstavi so prikazali tudi nekatere novosti. Ena od teh je katalpult, ki potisne pilota iz sestreljenega letala kakih sto metrov visoko in mu s tem omogoči varen pristonek na tleh. Druga taka novost je kljuka na repu letala, ki se ob pristajanju zatakne ob kabel. Ta se odvija, hkrati pa zadržuje letalo, ki se z njegovo pomočjo zaustavi že po 200 metrih vožnje po tleh.

EGIPTOVSKI POLKOVNIK — IZRAELSKI VOHUN

Libanonski časopis AL HAVADES je pred nekaj dnevi poročal, da je egiptovski vojaško sodišče obsodilo nekega polkovnika in študentko na smrt zaradi vohunstva v izraelsko korist.

To je prvi primer, da je kak egiptovski oficir obsojen zaradi vohunstva, hkrati pa najresnejši vohunski primer od leta 1965 dalje, ko so sirske oblasti aretirale in obsodile na smrt znanega izraelskega vohuna Elija Koena. Polkovnik, ki je vohunil za Izraelce, je Egiptanom prizadejal tudi občutno materialno škodo. Egiptani so morali prestaviti vrsto vojaških instalacij,

obrambna vzgoja in ljudska zaščita

Iskanje novih orožij

Ameriški strategji menijo, da se bo treba po končani vietnamski vojni posvetiti iskanju novih orožij, od katerih se jim zdijo najprivlačnejši laserski žarki. Tako vsaj trdi Edvard Delog v članku, ki ga je objavila časopisna agencija UPI.

Posvemo zanesljivo je, da bodo v naslednjih 25 letih nekatera orožja, ki smo jih doslej srečavali le na področju znanstvene fantastike, postala stvarnost. To velja zlasti za laserske smrtno žarke, smrtonosne vesoljske satelite, brezpilotna lovka letala in bombnike brez bomb.

V ZDA so z nekaterimi takimi orožji že opravili prve poskuse. Pri tem bržkone tudi Sovjetska zveza ne zaostaja.

Vojaki bodo v zadnji četrtini 20. stoletja, trdi ameriški novinar, po vsej verjetnosti bolj pritiskali na gumb v dvoranah s klimatskimi napravami kot pa korakali po blatu in vohali smodnik. Ameriški obrambni načrtovalci že preučujejo izkušnje iz Vietnama. Zanimivi sta zlasti dve izkušnji: elektronsko bojišče (uporaba senzorjev, s katerimi so odkrivali nasprotnikove premike) in uporaba brezpilotnih letal.

Načrtovalci trdijo, da poprečno potrebujejo po 20 let, preden je mogoče iz prvih načrtov izdelati uporabno orožje. Za primer navajajo helikopter. Njegovi začetki segajo že v leta po drugi svetovni vojni, v omenjenem obsegu so ga uporabljali na Koreji, množično pa šele v Vietnamu.

KAKO DALEČ SO Z LASERJI?

Velika prednost laserja — v mirnem času in v vojni — je v tem, da se njegovi žarki tudi na velikih razdaljah nikoli ne razprše, kar je sicer značilno za svetlobo iz drugih virov. Vso lasersko energijo je potemtakem moč usmeriti v eno samo točko. V laboratorijskih razmerah dela laserski žarek lahko prevrta debelo jekleno ploščo. V vojnijskih okoliščinah pa naj bi povzročil eksplozijo raketne glave med poletom ali sestrelil letalo. Vendar poznalci trdijo, da so doslej dosegli na tem

področju dokaj skromne rezultate, kajti izvori energije, ki jo laser potrebuje, so preokorni in pretežki, da bi jih bilo moč spraviti na bojišče. Poteklo bo najmanj še deset let, preden bo moč uporabljati laserje kot orožje. Prvi laserski top bo po velikosti enak tanku, toda kasneje bo lasersko orožje manjše in lažje, pa ga bodo lahko prevažali z letali in vesoljskimi ladjami in prenašali ljudje.

LETALA V ZRAKU, PILOTI PA NA TLEH

Ni več daleč čas, ko bodo piloti opravljali tvegane napade ali izvidniške naloge, ne da bi jim bilo treba pri tem zapustiti svojo bazo. Uporabljali bodo namreč »letala, ki jih je moč usmerjati iz daljave«. Takšna letala so že uporabljali tudi v Vietnamu, in sicer za trošenje letakov, imeli pa so jih tudi za komunikacijske postaje v orbiti in za opravljanje izvidniških nalog. Pošiljali so jih fotografirati objekte, kamor si letal s človeškimi posadkami niso upali napotiti.

Čeprav so za nadaljnji razvoj takih letal namenili dokaj skromna finančna sredstva, mnogi načrtovalci menijo, da imajo brezpilotna letala veliko izgledov. Kot dokaz navajajo naslednje razloge:

— Brezpilotna letala so mnogo cenejša od letal s posadko. Izračunali so, da bi brezpilotni bombnik stal le 500.000 dolarjev, medtem ko sedanji lovski bombnik F-4 stane osemkrat več.

— Brezpilotno letalo je majhno in zato bi bilo desetkrat manjši cilj od sedanjega lovkega bombnika.

— Ker je brez posadke, se brezpilotno letalo hitreje in ostreje obrača od drugih letal.

V Vietnamu je bilo sestreljenih 200 brezpilotnih letal, ne da bi pri tem izgubili enega samega pilota. Po drugi strani pa je bilo sestreljenih 8.000 letal s posadkami. V tem primeru so bila izgubljena ne le letala, ampak tudi njihove posadke.

V ZDA že pripravljajo prototip doslej največjega brezpilotnega letala. To naj bi

bilo elektronsko izvidniško letalo, ki bi lahko letelo zelo visoko in ki bi v zraku ostalo nepretrgoma 24 ur. Mislijo pa tudi že na lovka letala, ki bi lahko brez pristanka preletela na tisoče kilometrov dolgo pot.

Sovjetska zveza je že preskusila vesoljski satelit, ki ga usmerjajo iz daljave. Uporabljajo ga za nadzorovanje kakega predmeta v vesolju, če pa mu to ukažejo, bo predmet lahko tudi uničil. Menda imajo take satelite tudi ZDA.

MINI LETALONOSILKE

Novo orožje pa ne razvijajo le v zraku, ampak tudi na morju. Mornarica želi nov tip letalonosilke, ki naj bi bila okretnejša od 95.000-tonskih letalonosilk na jedrski pogon, kakršne že poznamo. Poleg tega bi bila nekaj cenejša od milijarde dolarjev, kolikor stane četrt in zadnja od teh velikih letalonosilk.

Odgovor bomo morda našli v ladji, ki se imenuje pomorska kontrolna ladja. To ni nič drugega kot mini letalonosilka, ki ima od 12.000 do 15.000 ton in prevaža letala, ki potrebujejo le kratko vzletišče ali pa vzletajo navpično. Prva od desetih takih mini letalonosilk bo vključena v vojno ladjevje bržkone že proti koncu tega desetletja. Okrog leta 1990 pa bo prišla na vrsto nova vojna ladja na zračno blazino, ki bo imela približno 10.000 ton. Oborožena bo s najodobnejšimi raketami in letali, Atlantski ocean pa bo lahko preplula v enem samem dnevu. To naj bi bila ladja, ki bo v pomorskem vojskovanju povzročila pravo revolucijo.

MILIJON DOLARJEV ZA TANK

Združene države Amerike so za proizvodnjo novega tanka, ki naj bi ga uporabljali predvsem v Evropi, namenile 155 milijonov dolarjev. Gre za tank M-70. Zanimivo je, da je ameriški kongres sprva zavrnil predlog, naj se odobri zgoraj omenjeni znesek, češ da bodo novi tanki predragi. Vsak od njih bo namreč veljal več kot milijon dolarjev.

zanimivosti

kar jih je stalo 25 milijonov funtov.

Tudi dekle je bila Egiptanka, študirala pa je v Parizu. Bila je izredno lepa in pametna. Polkovnik, ki je bil odgovoren za vojaške gradnje, se je takoj zaljubil vanjo. Da je ne bi izgubil, ji je na njeno zahtevo pošiljal strogo zaupne dokumente. Študentka je kot gost obrambnega ministra Moše Dajana nekajkrat obiskala Izrael. Za vohunsko početje pa je bila tudi dobro plačana. Dajan ji je menda za njene usluge dal 100.000 funtov.

PRVI ČRNSKI ADMIRAL

Kontraadmiral Samuel Gravely, ki je edini črnc z admiralskim činom, je postal poveljnik enote križark in rušilcev, ki ima v svoji sestavi 31 ladij in 8300 moč. Tako je v ZDA prvi črnski oficir dosegel tako visok poveljniški položaj. Samuel Gravely, ki je star 50 let in ki je bil v svojih mlajših letih železniški poštni uslužbenec v Virginiji, ima pod svojim poveljstvom 7 fregat, 14 rušilcev, 7 oceanskih eskortnih ladij in po en rušilec z vodljivimi raketami, oceansko eskortno ladjo z vodljivimi raketami in ladjo za spremstvo rušilcev.

UMIK AVSTRALSKIH ČET S TUJIH OZEMELJ

Zadnji avstralski vojaški kontingent se bo vrnil v domovino februarja 1974. To bodo vojaki, ki jih ima Avstralija v skladu s sporazumom med štirimi silami v Singapuru. Tam je sedaj 1700 avstralskih vojakov.

EGIPT IN SIRIJA IMATA NAJSODOBNEJŠE SOVJETKE RAKETE

Sovjetska zveza je oskrbela Egipt in Sirijo z najodobnejšimi protiletalskimi raketami SA-6, ki so zlasti učinkovite proti nizkoletnim letalom in so zato opremljene s posebnimi radarskimi napravami. Rakeete bodo razpostavili vzdolž suškega prekopa, ob sirske-izraelski meji in okrog Damaska.

Avstrija krepi svojo obrambo

Avstrijska vojska je spričo specifične nevtralnosti dežele v zadnjih desetletjih izgubila kot bojna sila skoraj vso vrednost. Zato sedaj na Dunaju razmišljajo o tem, kako bi okrepili obrambni sistem.

Avstrijska vojska, ki naj bi branila nevtralnost svoje dežele na tako občutljivem prostoru med Vzhodom in Zahodom, je dejansko nehala biti učinkovita bojna sila. Avstrijske oborožene sile pravzaprav niso nič drugega, piše Londonški GUARDIAN, kot nekakšen center za urjenje nekaj tisoč novincev letno.

Leta 1956 in kasneje leta 1968 je Avstrija še lahko poslala pet tisoč vojakov na vzhodne meje, da bi kontrolirala reke beguncev iz Madžarske in Čehoslovaške. Lani, ko so ob velikih poplavih potrebovali za reševalna dela le 700 vojakov, pa je bilo treba mobilizirati v ta namen že rezervne enote.

Ko so lansko jesen preskušali pripravnost, so ugotovili, da ni v operativnem stanju 40 % bojnih vozil in 18 lovskih bombnikov od tridesetih, kolikor jim ima avstrijska vojska. Kasneje je neki višji oficir izjavil, da niti en bataljon ni pripravljen za boj. Še leta 1970 pa je imela Avstrija 50 bataljonov pripravljenih za boj.

Dve leti je tega, kar je poskusni preplah doživel tako očiten neuspeh, da so časopisi pisali, češ da so avstrijske oborožene sile le še noperetna vojska. Ukaz za alarm je z Dunaja v neko bazo, oddaljeno 150 km, potoval več kot uro, tam pa niso mogli najti nikogar, ki bi ga lahko dešifriral. Večji del vozil v tej bazi je bil brez bencina, prav tako pa ga niso mogli najti niti na bencinski črpalki. Ko je tri ure po ukazu za alarm prispel avstrijski kancler, sta bili od štirih čet pripravljene le dve.

Predstavniki vlade priznavajo težave, vendar trdijo, da je najhuje že mimo. Sedaj je že čutili vpliv boljših plač, pogojev dela in programov v vojaških šolah. V načrtu pa imajo tudi nabavo novega orožja.

Po osemnajstih letih nevtralnosti in vloge opazovalca pri mednarodni oborožitveni dirki je Avstrija izgubila tradicionalno povezavo z vojaškimi vprašanji in tako se sedaj ubada z vprašanjem, koliko močno vojsko sploh potrebuje.

»Prvič v vsej naši zgodovini gremo v smeri, ki nas pelje proč od vojni,« je izja-

vil neki znani strateg iz avstrijskega obrambnega ministrstva.

Na podlagi dokumentov, s katerimi se je končala povojna okupacija Avstrije po Sovjetski zvezi in treh zahodnih silah, ima ta dežela pravico le na omejene vojaške sile. Njihova naloga pa je, da varujejo njeno nevtralnost. Ti dokumenti jo obvezujejo na večno nevtralnost po švicarskem vzoru, prepovedane pa so vse tuje vojaške baze v Avstriji, medtem ko je njena vojska lahko opremljena le z defenzivnim orožjem.

Sedanji obrambni minister ima težko nalogo, da reorganizira avstrijske oborožene sile. To je tem težje, ker je socialistična stranka, ki je sedaj na oblasti, med volilno kampanjo obljubljala skrčenje vojaškega roka z devetih na šest mesecev. Generali pa menijo, da vojakov v šestih mesecih ni mogoče dovolj izuriti.

Nova avstrijska vojska naj bi imela 15.000 za boj pripravljenih vojakov. Potrebuje pa tudi veliko število novih oficirjev in podoficirjev, ki naj bi dopolnili izpraznjena mesta in zamenjali stare oficirje. Na splošno pa so oficirji proti reformam nove vlade. To dokazuje protestno pismo, ki ga je od 2400 aktivnih oficirjev, kolikor jih

ima avstrijska vojska, podpisalo kar dva tisoč.

Težave pa so tudi z novimi kadri. Podoficirska akademija je še pred kratkim dajala po 280 novih podoficirjev trikrat letno.

Letos pa so dobili komaj 50 podoficirjev in si sedaj na vso moč prizadevajo, da bi za vpis v to šolo pridobili dovolj kandidatov, saj v nasprotnem primeru ne morejo začeti z novim tečajem. To pa kljub višjim plačam in uvedbi novih elegantnih baretk. (Zanje so se odločili, ker je menda v Zahodni Nemčiji zanimanje za vojaške šole naraslo za 60 % samo zaradi novih baretk.)

Predlanskim so nekateri predlagali, naj bi vojsko povsem ukinili. Do referendumu pa ni prišlo, ker zagovornikom tega predloga ni uspelo zbrati 250.000 podpisov, kolikor jih je bilo potrebno za razpis referendumu. Antimilitaristi pa se še niso vdali. Trdijo, da je spričo pobiljšanih odnosov med Vzhodom in Zahodom in konference za evropsko varnost nastal čas, ko Avstriji vojska ni več potrebna.

Slika v Bundesheer Illustrierte 2/69 na str. 7

Avstrijski vojaki v gorskem svetu

Prizadevnost in strokovnost

Občinski odbor ZRVS Maribor je organiziral občinsko tekmovanje v orientacijsko-taktičnem pohodu med krajevnimi organizacijami. V taboru predvojaške vzgoje v Ribniškem selu pri Mariboru se je v nedeljo, 15. julija, že pred 7. uro zjutraj zbralo 19 ekip rezervnih starešin in 15 mladinskih.

Potem ko jih je ZDRAVKO GMAZEL pozdravil v imenu občinskega odbora ZRVS in jim posredoval potrebne napotke, so pričeli s testiranjem.

Rezervni starešine so morali pisмено pojasniti nekatera vprašanja s področja protidiverzantskega boja. Takšna vprašanja so prav gotovo zahtevna, saj gre po eni strani za poseben način bojevanja, po drugi strani pa je treba imeti določeno strokovno-politično in vojaško znanje. Pri tem sicer že imamo določene izkušnje, vendar jih moramo sproti dopolnjevanji z novimi spoznanji in ugotovitvami. Kaže, da so tovrstno potrebo upoštevali testiranci — eni večji, drugi v manjši meri.

Na strelišču so se skupaj z rezervnimi

ter kakšne ugodnosti in neprijetnosti bi to zemljišče predstavljalo za njihovo enoto. Pri tem so morali tekmovalci upoštevati tudi to, da v protidiverzantskem boju na terenu skupaj z njimi sodelujejo še druge enote in treba je bilo misliti tudi na medsebojno povezavo na bojišču. Udeleženci so torej morali reševati splet številnih problemov, ki bi se utegnili pojaviti v takšnem konkretnem primeru.

Ko so posamezne ekipe prihajale na cilj, smo videli, da so bili kar dobro razporejeni, očitno je bilo, da so se približali — ali pa celo dobro rešili posamezne naloge. Na razgovor smo povabili dve mladinki.

MARINA POSARIČ, ki živi na območju krajevnih organizacij ZRVS Maks Durjava; ta je že 8 let med najboljšimi taborniki 11. SNOUB Miloša Zidanška. Leta 1972 je bila sprejeta med člane ZK. Udeležila se je tudi nedavne posebne akcije v Slovenj Gradcu IŠCI — NAJDI in njena skupina se je dobro odrezala. Leta 1971 je bila na pohodu v Kraljevu in na Sutjeski in še bi lahko naštevali o njej. Sama pa je o tem pohodu takole povedala:

»Izredno rada hodim po hribih in se udeležujem takih pohodov. Tako spoznavam naravo in ljudi pa tudi domovino. Potem postaja notranje bogatejši in še pogumnejši po vrhu. Mi smo vaši nasledniki, zakaj vi ste naši vzorniki.«

RUZA HALIČ iz mladinske ekipe Pesnica:

»Na takem pohodu sodelujem že drugič. Mladinci se poleg drugih sportnih panog radi izpopolnjujemo tudi v vojaških dejavnostih. Spoznavamo, da ste nam blizu. Resnično, čim bolj bi se radi usposobili...«

Treba se je spomniti še na MATEJA SIKIČA, ki je pri vsaki taki priložnosti za ekonomo in kuharja hkrati ter na STEFANA KEKA, blagajnika. Oba namreč svojo zadolžitev zmeraj dobro opravita.

Prvo mesto je dosegla ekipa ZRVS krajevnih organizacij IVAN CANKAR, drugo KAMNICA, tretje iz Pesnice in četrto iz JAKOBA — JARENINE.

Med posameznimi rezervnimi starešinami se je na prvo mesto uvrstil RUDI MLAKAR, na drugo ANDREJ JAKI, oba iz IVANA CANKARJA, na tretje STEVO KRESNIK iz PESNICE, četrto BORIS ZMAVC iz IVANA CANKARJA in na peto SREČKO ČRNKO iz JARENINE.

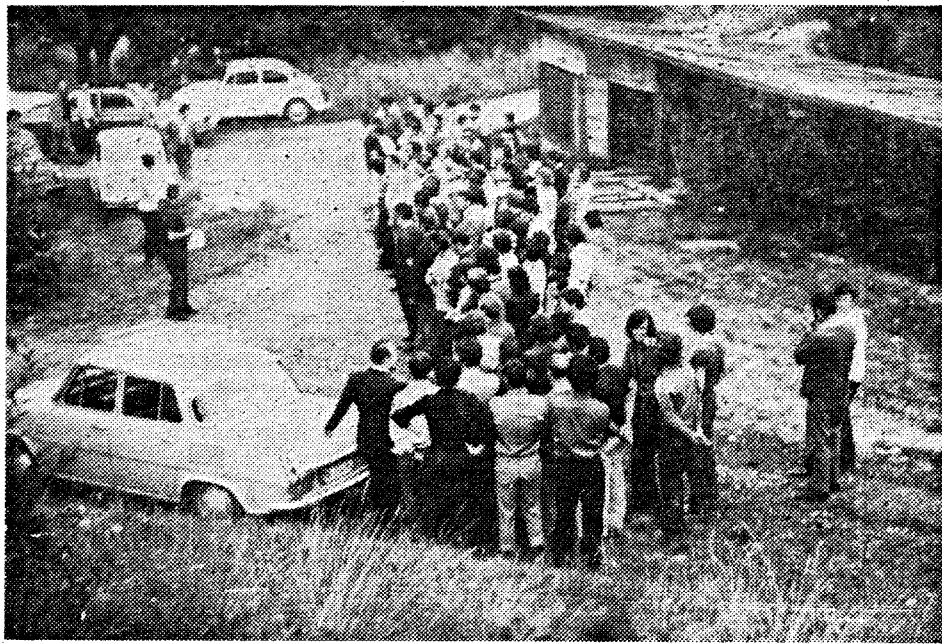
Med plahinci pa so dosegli prvo mesto IVAN LORGER iz MIKLAVŽA, drugo BORUT PLANINC, tretje MARJAN STARIHA — oba iz KAMNICE, četrto JOŽE KURNIK iz JARENINE in peto BRANKO HALIČ iz PESNICE.

Zmagovalci so prejeli od prireditelja praktične nagrade.

MILORAD VILAR, predsednik glavne ocenjevalne komisije, nam je ob koncu povedal:

»Eni in drugi, torej mladinci in rezervni starešine, so bili dobro pripravljeni. Poleg tega so rezervni starešine dobro preučili gradivo, ki ga objavlja NAŠA OBRAMBA. Zaradi tega so bile naloge ob upoštevanju določenih pomanjkljivosti dobro izpolnjene. Tudi telesna vzdržljivost se izboljšuje. Razveseljivo je tudi to, da je na pohodu sodelovalo več kot 80 odstotkov mlajših rezervnih starešin...«

Tekst in sliki:
D. MIKLAVEC

Zbor udeležencev; besedo ima ZDRAVKO GMAZEL

telegrami

LJUBLJANA: Pred dobrim mesecem je občinski odbor ZRVS Vič-Rudnik za en dan obiskala delegacija organizacije rezervnih starešin iz Zagreba. Vičani so jim prikazali celotno delovanje svoje organizacije ter jim pokazali svoj kabinet s stalno razstavo pehotnega orožja iz 2. svetovne vojne. Zagrebčani so Vičane povabili, naj jim v jeseni vrnejo obisk.

MARIBOR: V juniju so imela orientacijsko-taktične pohode naslednja združenja rezervnih starešin: Rotovž-talci, Joco Zagernik, Zgornja Kungota, Maks Durjava, Ruše, Koroška vrata, Tezno, Jožica Flander, Radvanje, Hoče, Melje, Miklavž, Jarenina, Sladki vrh in Pesnica. Posebno dobro je bil izveden pohod v Pesnici. Odbor tega združenja je pohod pripravil skupaj s partizansko enoto v času, ko so imeli krajevni praznik. Hkrati s pohodom so imeli tudi vojaške vaje, na katerih je poleg rezervnih vojaških starešin sodelovalo tudi 170 mladincev in mladink, civilna zaščita s 6 gasilskimi enotami ter drugi. Pohod in vaje so bili zelo naporni, saj je vse skupaj trajalo kar 10 ur. Po pohodu so imeli še miting s kratkim kulturnim programom, govoril pa jim je tudi predsednik občinske konference SZDL Maribor. Seveda čisto na koncu tudi ni manjkala pasulj za lačne želodce.

MURSKA SOBOTA: Član krajevnih organizacij rezervnih vojaških starešin v Križevcih v Prekmurju ELEMER HARI se je lotil zelo pomembnega dela v svojem kraju. Sam je namreč uredil 100-metrsko strelišče, ki je usposobljeno za vse vrste tekmovanj. Predvsem bo strelišče koristilo novo ustanovljenemu strelskemu društvu, ki ga vodi prav Elemer Hari. Vsekakor zasluži delavni tovariš vso pohvalo in priznanje.

MURSKA SOBOTA: Končano je tekmovanje pionirjev osnovnih šol, ki ga vsako leto organizira občinski odbor v sodelovanju z občinsko strelsko zvezo in oddelkom za narodno obrambo. Na šolskem tekmovanju pionirjev z zračno puško je sodelovalo 14 šol s 510 pionirji, v finalu pa 9 petčlanskih ekip, med katerimi je bila najuspešnejša osnovna šola Beltinci, ki je prejela prehodni pokal oddelka za narodno obrambo skupščine Murska Sobota. Druga je bila osnovna šola Puconci, tretja pa murskosoboška osnovna šola I. Med posamezniki je bil najuspešnejši strellec Marjan Kerčmar, pionir iz osnovne šole Puconci, ki je nastreljal 160 od 200 možnih krogov.

LAŠKO: Laška občina 2. julija slavi svoj praznik, zato je občinska konferenca ZMS v sodelovanju z odborom ZZB NOV in ZRVS pripravila pohod po poteh kozjanskega odreda »Kozjansko 73«. Med pohodom so imeli mitinge v Radečah, Svibnem, Vrhovem pri Radečah, Vrhu nad Laškimi in na Šmohorju, kjer so se skupaj z rudarji udeležili proslave rudarskega praznika ter zakurili taborni ogenj. Pohod so zaključili z osrednjo proslavo dneva borca na Kalu nad Hrastrnikom.

4. julij in mladi

V OK ZMS MURSKA SOBOTA

Četrty julij smo mladi v OK ZMS Murska Sobota pričakali v partizanskem vzdušju. Že 3. julija je okrog 180 mladih krenilo na pot ob mejnikih revolucije. Razdeljeni smo bili v tri odrede — 1. odred je krenil iz Prosenjakovec, 2. odred iz Močanec in 3. odred iz Bistrice — vsi pa smo imeli skupno nalogo — priti na letališče v Rakičan. Ob spomenikih in spominskih ploščah smo položili vence in prisluhnili tovarišu Koračinu — predstavniku Zveze združenj borcev, ki je na kratko orisal dogodke v teh krajih.

Nečaj manj kot trideset kilometrov dolga pot za vsak odred je mlade kar utrudila, vendar tega nismo pokazali, saj smo zve-

čer ob tabornem ognju celo zaplesali kolo in zapeli. Naslednjega dne — 4. julija — je sto osemdeset mladih prikorakalo na mesto slovesnosti, na kateri je spregovoril republiški poslanec in organizacijski sekretar ZKJ za Pomurje tov. Miro Zupanič.

Sto osemdeset mladih src je bilo srečnih uspeha, sto osemdeset mladih src je spoznalo življenje naših osvoboditeljev, sto osemdeset mladih src je z občutkom sprejelo trpljenje padlih iz pripovedovanja borca in sto osemdeset mladih src je tistih, ki bodo stopili v še odločnejši boj za izgradnjo naše samoupravne socialistične družbene ureditve.

TONČKA TRAJBARIC

5-DNEVNO POTOVANJE V AUSCHWITZ

Komisija za bivše politične zapornike, internirance in izgnance pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije in potovalna agencija Kompas Ljubljana vabita na obisk nekdanjega nemškega koncentracijskega taborišča Auschwitz.

Cena potovanja: 1.300 din po osebi, plačljivo v obrokih

V ceni so vračunani prevoz z avtobusom, gostinske usluge navedene v programu, ogledi mest, zavarovanje ter stroški organizacije in vodstvo potovanja.

Za potovanje — odhod 7. 9. 1973 in prihod 11. 9. 1973 — mora imeti vsak udeleženec veljavni potni list.

Prijave sprejemajo vse poslovalnice Kompas do 15. avgusta 1973.

Ob prijavi predložite: izpolnjeno Kompasovo prijavnico ter akontacijo 500 din, oziroma izročite naročilnico ustanove ali podjetja. Prijavijo se lahko tudi sorodniki, znanci in prijatelji udeležencev, ki so bili v taborišču.

Komisija za bivše politične zapornike, internirance in izgnance pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije
Kompas Ljubljana, tel. 20-032
in poslovalnice Kompas po Sloveniji

Mladi iz 1. odreda na pohodu

VELENJE

SPOMENIK ŠESTIM PARTIZANSKIM GASILCEM

Tudi v Šaleški dolini so se zvrstile številne prireditve v počastitev praznika vstaje slovenskega naroda — 22. julija. Posebej lepo so proslavili praznik vstaje člani Gasilskega društva Velenje mesto. Pred novim gasilskim domom, ki so ga odprli pred letom dni in je eden izmed najlepših na Slovenskem, so odkrili spomenik šestim padlim partizanom-gasilcem. Na starem gasilskem domu, ki so ga morali zaradi širjenja Velenja podreti, je bila sicer vzidana spominska plošča. Vendar pa so se dogovorili, da bodo po postavitvi novega gasilskega doma postavili v spomin šestim gasilcem, ki so padli med narodnoosvobodilno vojno, dostojnejši spomenik.

Gasilsko društvo Velenje-mesto je pripravilo ob odkritju spomenika priložnostni program, ki so ga izvedli godbeniki, pevci in recitatorji.

— M —

ČRNEČE PRI DRAVOGRADU

SPOMIN NA TALCE S SUŠNIKOVEGA KLANCA

Prebivalci Črneč v občini Dravograd slavijo krajevni praznik skupaj s praznikom vstaje slovenskega ljudstva. Kljub slabemu vremenu so se zbrali številni domačini in gostje zadnjo nedeljo, 22. julija, na proslavi v Črnečah.

Znova so počastili spomin na znane in neznane žrtve nemške tajne policije in njihovih hlapcev, ki je začela prav pred devetindvajsetimi leti streljati na Sušnikovem klanecu talce iz gestapovskih zaporov v Dravogradu. Znani in neznani borci so si morali pred smrtjo sami izkopati jamo.

Na zborovanju v Črnečah je govoril predsednik vaškega odbora, Franc Vreš, ki je orisal slavno zgodovino slovenskega naroda, podrobno pa je opisal tudi dosežke občine Dravograd in Črneč v zadnjem razdobju. Poudaril je, da so občani z združenimi močmi razrešili vrsto težav, njihov kraj in Libeličani pa čakajo le še, da se izpolni dolgoletna obljuba — modernizirana cesta Libeliče—Dravograd.

Letošnje praznovanje krajevnega praznika in praznika vstaje slovenskega ljudstva so v Črnečah pri Dravogradu združili tudi s predajo nove motorne brizgalne tamkajšnjemu gasilskemu društvu.

— M —

LJUBLJANA

OBISKALI SMO GONARS

Namenili smo se obiskati prostor, kjer je bilo med okupacijo znano fašistično taborišče Gonars. Trije polni avtobusi članov ZZZ in krajevnih skupnosti Rožna dolina in Vič iz ljubljanske občine Vič-Rudnik so nas odpeljali v lepo sončno jutro.

Ko smo prestopili državno mejo, smo si med potjo ogledali Čedad in Staro goro, nakar so naši avtobusi drveli po Furlanski ravnini proti Gonarsu. V lepoto pokrajine, po kateri smo se vozili, so se vpletali naši grenki spomini na pomlad leta 1942, ko so začeli fašisti množično odvajati naše ljudi v koncentracijska taborišča.

Prispeli smo do cilja. Ustavili smo se najprej na pokopališču. Preprosti lesen križ, prav na koncu v kotu pokopališča v Gonarsu pričajo, da je leta 1942 umrlo tu največ internirancev. Na vsaki strani križa sta pribiti po dve pločevinasti tablici. Poleg imen, priimkov in rojstnih podatkov so na njih tudi datumi internacije in smrti.

Na križih je sem in tja zataknjen umetni cvet.

A kje je taborišče? Barake so podrli in temelje je prerasila trava. Stalo je na travniku, prav v bližini pokopališča. In ko smo si ogledali ta prostor, so prišli k nam trije domačini in nam povedali, da so dan pred našim obiskom prišli predstavniki slovenskih in italijanskih oblasti. Odkupili so zemljišče tik pokopališča za postavitev skupne grobnice umrlih taboriščnikov obeh narodnosti. Baje bodo tudi iz drugih, mest severne Italije prepeljali umrle antifašiste v Gonars.

To so nam povedali z vidnim zadovoljstvom preprostih ljudi. In ko smo si ob slovesu krepko stisnili roke so nam kar naprej zatrjevali, da je ljudstvo teh krajev sočustvovalo z interniranci in jim pomagalo, kolikor je bilo v njihovi moči.

Tovarišem iz Gonarsa bi radi povedali, da dobro vemo kdo so bili pobudniki koncentracijskih taborišč, vemo tudi, da je furlansko ljudstvo izpričalo svojo svobodoljubnost v preteklosti in izpričuje miroljubno sožitje s Slovenci v sedanjosti.

SLAVKA VALIČ

MARIBOR

INVALIDI NA IZLETU V SLOVENSKIH GORICAH

Naša invalidska organizacija (VVI) trena »I. Cankar«, Maribor, je priredila letos za svoje člane lep in pomemben izlet v Slovenske gorice. Udeležilo se ga je 50 izletnikov.

Najprej smo se odpeljali v Radgono, kjer nas je pričakal predsednik ZB NOV Radgona. Ogledali smo si muzej NOV, ki je po zaslugi političnih organizacij zelo lepo urejen. Po ogledu radgonske pekarnice smo odšli na Kapelo, od koder smo uživali prelep razgled po Prekmurju in Slovenskih goricah. Tam je lepo oskrbovan spomenik padlim borcem.

Smoter našega izleta je bil Videm ob Ščavnici. Bili smo prijetno presenečeni nad gospodarskim in kulturnim napredkom tega kraja. Z velikim zanimanjem smo si ogledali veliko vaško sušilnico sena, dalje pralnico perila, vaške kopalnice in zmrzovalne skrinje za živila. Vse te naprave so popolnoma izkoriščene in so v veliko pomoč prebivalstvu v Vidmu ter v okoliških vaseh. Tu pa imajo tudi kulturni dom, imenovan po Lacku. Ob njem so številna kipaarska dela, ki so jih izdelali umetniki v okviru proslav ob jubileju kmečkih uporov.

Polni najlepših vtisov smo nadaljevali pot skozi Radence in Apaško dolino na Sladki vrh, kjer je velika tovarna papirja in lepenske. Ustavili smo v lovski koči nad Sladkim vrhom, kjer smo imeli kosilo. — Hvaležni moramo biti prirediteljem tako lepega izleta, kakršnih si naši invalidi in matere padlih borcev najbolj želimo.

NEVA PUPIS

RADOVLJICA

5. AVGUST — OBČINSKI PRAZNIK

Radovljiska občina praznuje 5. avgust kot svoj občinski praznik v spomin na 5. avgust 1941; tedaj je bil po sklepu vojno-revolucionarnega komiteja KP za Gorenjsko na Jelovici ustanovljen Cankarjev bataljon. To je bila prva partizanska enota na Gorenjskem. Sestavljali so jo večinoma Gorenjci z vsega gorenjskega področja. Cankarjev bataljon se je odlikoval kot prva večja partizanska enota v Sloveniji v nenehnih bojih s številčno izredno močnimi nacističnimi silami. Zlasti se je odlikoval v dražgoški bitki. Iz tega bataljona so se pozneje razvile številne partizanske enote, ki so odločilno prispevale h končni zmagi.

Letos bodo občinski praznik proslavili v vseh krajih s številnimi političnimi, kulturnimi in športnimi prireditvami; nekatere prireditve so se že zvrstile. Dne 27. julija je bil na Blejskem otoku koncert moškega pevskega zbora A. T. Linhart iz Radovljice. V soboto, 28. julija, je ZB NOV Begunje priredilo v Begunjah velik koncert bratov Avsenikov, zvečer pa je bil koncert godbe na pihala na Blejskem otoku. V nedeljo, 29. julija, je radovljisko prostovoljno gasilsko društvo slovesno odprlo gasilsko orodjarno v Novih Vrhnjah. Popoldne pa je TD Radovljica pripravilo propagandni nastop konjenikov v Vrhnjah. Danes, 1. avgusta, bo v festivalni dvorani na Bledu nastopila folklorna skupina Emone iz Ljubljane.

Slavnostna seja obeh zborov občinske skupščine ob udeležbi zastopnikov družbenopolitičnih in delovnih organizacij bo v petek, 3. t. m. ob 17. uri. Na nji bodo podelili občinska priznanja nekaterim občanom in delovnim organizacijam. Hkrati bo pred hotelom Grajski dvor promenačni koncert, ob 17.30 pa bo na Blejskem otoku nastopil pevski zbor Jakob Gallus iz Ljubljane. Ob 18. uri bodo gasilci imeli vajo. Ob 20. uri bodo slovesno odprli razstavo o kmečkih uporih na Gorenjskem, ki jo je v graščinski dvorani pripravila radovljiska delavska univerza. V soboto dopoldne, 4. t. m., bodo v graščini odprli prenovljen če-

belarski muzej v proslavo 200-letnice smrti znamenitega slovenskega čebelarja Antona Janše. — Popoldne pa bo v športnem parku pri TVD Partizan Radovljica nastopil znani ansambel bratov Vadnal iz Amerike. Zvečer ob 20.30 bo v športnem parku velika kulturna prireditev v proslavo 90-letnice radovljiskega prostovoljnega gasilskega društva. Nastopili bodo: pevski zbor Lipa iz Radovljice, folklorna skupina »Verige« iz Lesc in recitatorji delavske univerze. V nedeljo bodo številne prireditve v proslavo gasilskega jubileja. V ponedeljek (7. t. m.) in v torek pa bodo zanimive športne prireditve, ki jih pripravlja OZTK Radovljica. V ponedeljek bo slovensko prvenstvo v veslašalom na Kredarici, v torek pa meddruštveni rokometni turnir v Radovljici. Sklepna prireditev bo v torek v festivalni dvorani na Bledu; nastopili bodo: folklorne skupine iz Gorij, moški pevski zbor »Stane Zagar« iz Kroke in narodno zabavni ansambel »Gorenjci« iz Radovljice.

AJDOVŠČINA

OTLICA SE JIH SPOMINJA

Združjenje borcev NOV Otlica je na dan vstaje odkrilo lep spomenik enainštiridesetim padlim borcem NOV in žrtvam fašističnega nasilja iz Otlice in Kovk. Postavili so tudi skupno grobnico neznanim borcem NOV. Vanjo so položili posmrtno ostanke 31 slovenskih, 4 ruskih in dveh francoskih partizanov, ki so padli na tistem področju med številnimi boji.

Slovesnost je bila združena s kulturno prireditvijo z bogatim sporedom. Sodelovali so: mešani pevski zbor iz Vipave, recitatorji iz Otlice in Ajdovščine in pripadniki garnizije JLA iz Ajdovščine. Slavnostni govor je imel Martin Greif, predsednik občinske skupščine Ajdovščina. Padalci letalskega centra Ajdovščine so se spustili iz letala in položili venec pred spomenik.

Slovesnosti so se udeležili številni prebivalci, borci, aktivisti in mladina. Največjo zaslugo in priznanje sta si zaslužila tajnik ZB NOV Otlica Avgust Vidmar in blagajnik Mirko Vidic, ki sta žrtvovala veliko dela, da je bilo mogoče postaviti spomenik in grobnico. Nekdanji borec Anton Česnik, ki je že dvanaest let priklenjen na bolniško posteljo, pa je daroval za spomenik 7000 din.

D. K.

BOŠTANJ OB SAVI

RAZVITJE PRAPORA ZB NOV

Združjenje borcev NOV Boštanj ob Savi je 22. julija razvilo svoj prapor. Udeležence slovesnosti je pozdravil predsednik

ZB NOV Boštanj Tone Možic. Slavnostni govor je imel predsednik občinskega odbora ZB NOV Sevnica Maks Bilc. Prapor je razvil Tone Možic in ga izročil praporščaku Novšaku.

Sledila je kulturna prireditev. Na nji so sodelovali pionirji boštanske osemletke. Igrala je rudarska godba na pihala iz Hrastnika.

Slovesnosti so se udeležili zastopniki devetih združenj borcev v občini s prapori. Delegacija treh borcev je ob tej priložnosti odnesla venec na boštansko pokopališče, kjer je pokopanih pet padlih borcev. Na prapor boštanskega združenja borcev je pripel spominski trak zastopnik delovne organizacije Jutranjke iz Sevnice. Samoupravni organi te tovarne so prevzeli pokroviteljstvo nad razvitjem prapora.

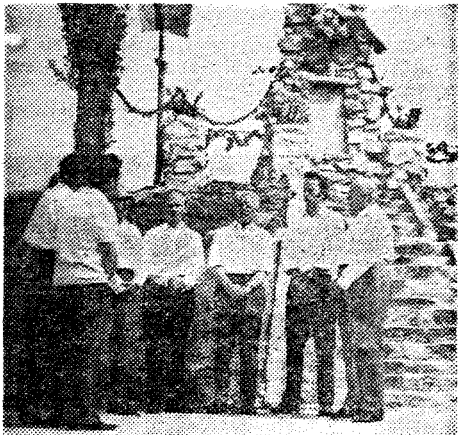
KAREL ZORKO

ILOVCI PRI LJUTOMERU

LEP KRAJEVNI PRAZNIK

V Ilovcih pri Ljutomeru vsako leto prirejajo krajevni praznik, združen s proslavo dneva borca in vstaje slovenskega naroda.

Tudi letos so se zbrali člani Zveze borcev in drugi občani pred spomenikom pad-

Ljutomerski oktet pred spomenikom NOB v Ilovcih na letošnjem parizanskem srečanju.

lih borcev v tem kraju. Na partizanskem slavlju je govoril ljudski republiški poslanec Rado Pušenjak. V programu sta sodelovala tudi ljutomerski oktet in mladina iz vasi Ilovec. V tem kraju je okupator ubil 19 talcev zavednih slovenskih mater, sinov in očetov, kateri so sodelovali z narodnoosvobodilnim bojem.

S. V.

SKUPŠČINA OBČINE JESENICE

z vsemi družbeno-političnimi organizacijami

čestita vsem svojim občanom in vsem delovnim ljudem za občinski praznik, ter jim želi veliko uspeha v nadaljnjem razvoju naše družbe.

DVOJNA SMOLA JOŽETA ZEGE

Jože Zega iz Štanjela na Krasu je slep na levo oko. Invalidska komisija prve stopnje v Kopru je 12. februarja 1970 ugotovila: »1944. leta si je z eksplozivnim materialom poškodoval levo oko. Pove, da ga tudi glava večkrat boli. Razen tega je pri njem ugotovljena kompenzirana miokardna distrofija...« O tem, kako je oslepel, obstaja različne razlage. Sam trdi, da je bil ranjen v boju. Nekoč je bil že spoznan za vojaškega vojnega invalida in nekaj časa je tudi dobival invalidnino, ki pa mu je bila v revizijskem postopku odvzeta. Zdaj je spoznan za žrtev vojnega materiala s 30-odstotno telesno okvaro in od 1. avgusta 1970 dalje prejema denarno pomoč v znesku 20 dinarjev (novih) mesečno.

Ali se mu godi krivica?

Po zakonu ne. Vse je bilo narejeno natančno po predpisih. A vprašanje je, zakaj tolikšna razlika v ocenah enakih telesnih okvar, kadar gre za civilno žrtev vojne v primerjavi z vojaškim vojnim invalidom. Tu najbrž ni vse prav in to bi lahko imenovali tudi krivico. Vendar, tako se zdi, Jožeta Zega to ni tako zelo prizadelo. Bolj ga boli, da so mu odrekli tudi borčevske pravice. Nad tem se velja zamisliti, čeprav je bilo tudi tokrat narejeno vse po predpisih...

Kaže, da je Jože Zega že dolgo časa človeški problem v sežanskih občini in da so mu skušali pomagati, pa so imeli tako nesrečno roko, da so zadevo le še bolj zapletli ter mu več škodili, kot koristili. Najbrž tudi niso bila brez vpliva razna nasprotstva, ki so v naših vrstah žal še vedno prepogosta.

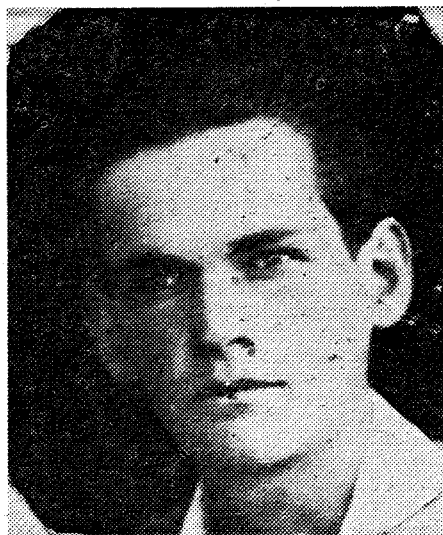
Moj namen in moja dolžnost je: zadevo osvetliti s človeške in logične plati, izločiti iz nje tisto, kar je bistveno, da bi se tako lažje obvarovali zmot, ki je še največkrat vzrok raznim krivicam, majhnim in velikim.

Jože Zega se je rodil 30. maja 1927 in je bil v začetku osvobodilnega gibanja star 14 let. Iz Štanjela je rad zahajal v sosednjo vas k teti, ženi Silvestra Gulja, invalida iz prve svetovne vojne, ki ni imela otrok. Tam je pasel živino največkrat v gmajni, ki ji pravijo Zasja. Nekoč je gnal na pašo, pa so se mu približali trije oboroženi in različno oblečeni ljudje. S pastircem Jo-

žetom so posedli po tleh in se z njim pogovarjali. Vprašali so ga, ali je veliko fašistov in vojakov v Štanjelu in Kobdilju. Odgovoril jim je po pravici vse, kar je vedel. Potem se je s temi partizani šel srečati. Tokrat so ga spraševali tudi po orožju in municiji. Povedal jim je, da je v postojanki pri predoru mitraljez, da ga bo skušal vzeti in prinesiti partizanom. Prič, teh prvih partizanov, ni, Silvester Gulj pa je povedal, da so res zahajali v Kobdilj in da so tudi v njegovi hiši imeli več sestankov.

Jože je potem natančno opazoval postojanko. Opazil je, da je mitraljez večkrat brez varstva. Naredil je načrt, in ko je bil spet mitraljez brez straže, je približno ob 22. uri zvečer vzel leste iz nekega hleva, se po njej povzpela do postojanke, vzel mitraljez in zaboj municije ter vse odnesel približno 200 metrov stran, tam pa poskril v travo. Iz opisa dogodka je razvidno, da ne gre za puškomitraljez, ki ga je 3. februarja 1942 zaplenila Dolganova partizanska skupina, ampak za težki mitraljez znamke »Fiat« na podstavku s tremi nogami in da se je to zgodilo šele v juniju leta 1942.

O tem, ali so se navedbe Jožeta Zege resnične ali ne, ni verodostojnih prič. Vsekakor doslej še nihče ni dokazal nasprotnega, izpodbijali so mu le na podlagi domnev. Pač pa je res, da so mladeža (tedaj petnajstletnega) Zego zaprli hkrati z večjim številom prebivalcev Štanjela, vendar so večino izpustili. Obdržali so le Milana Benka, Marijo Furlana in Jožeta Zego. Zego so začeli mučiti in ga pretepali z železnim bičem po nogah, posadili so ga na mučilno posteljo (deska z zabiti žebelji), nato so ga obesili za pas, ki pa se je utrgal. Zega je pri tem izgubil zavest. Tretji dan so ga iz Štanjela odpeljali v Ajdovščino, kjer so ga ponovno zasiljevali in mučili. Prste so mu potiskali med zgibe vrat in jih zapirali, da je izpod nohtov brizgala kri. Večkrat so ga pretepali tudi po glavi. Iz Ajdovščine so ga po štirih dneh prepeljali v tržaški Coroneo. Tu ga niso več tepli, po breh mesecih pa so ga prepeljali v rimski zapor Regina Coeli, kjer je bil 11. septembra 1942 obsojen na 4 leta zapor. Povzemam vse, kar o tem piše v brošuri AULA 4: »Sodba št. 613 od 11. 9. 1942. Predsednik Griffini. Poročevalec Lonari. Štirje partizani, od katerih so trije zelo mladi (Benko Milan je zaradi svojih tri-najstih let premlad za pred sodišče) prodrejo v juniju 1942 v stražarnico v Štanjelu na Krasu in odnesejo strojnico z ustreznim

Jože Zega, ki je petnajstleten skušil italijanske zapore in mučenja in ki je v sedemnajstem letu izgubil oko.

strelivom (Pripadnost partizanskemu gibanju, odnašanje vojaškega orožja). Pieri Antonio (TS) 17. 1. 1892, električar, 30 let (zajet), Zega Giuseppe (TS) 30. 5. 1927, čevljar, 4 leta, Furlan Mario, Štanjel (TS) 2. 2. 1926 pek, 4 leta (zajet)...

Zega in Furlan sta bila konec leta 1942 pomiloščena menda zato, ker se je v kraljevi družini rodil princ. Ko je bil Jože Zega izpuščen in je čakal na dokumente, so ga postavili v neki prostor, kjer je moral dva dni stati do kolen v vodi. Po vrnitvi v Štanjel pa se je moral trikrat dnevno javljati na kvesturi.

Republiški zavod za socialno zavarovanje Jožetu Zegi v pritožbenem postopku ni priznal v posebno dobo časa, prebitega v zaporu od 15. 6. do 28. 12. 1942. Svojo odločbo je oprl na izjavo priče Alojza Jeriča, ki je domnevala, da je bila omenjena kraja mitraljeza organizirana kot provokacija, da bi Italijani dobili pretezo za aretacije nekaterih ljudi iz Štanjela, na podoben izjavo Miloša Grčca, in na izjavi priče Josipa Boleta in Antona Kobala, ki sta izjavila, da Zega mitraljeza ni vzel po nalogu aktivistov. »Iz gornjih navedb zaslišanih prič je zaključiti,« ugotavlja pritožbeni organ, »da pritožnik svojega dejanja ni izvršil po nalogu narodnoosvobodilnega gibanja, niti ni moč smatrati, da je bil zaprt kot žrtev fašizma...«

Tako sklepanje pritožbenega organa je zelo čudno. Narodnoosvobodilno gibanje je

bilo splošno ljudsko gibanje, pri katerem ni bilo vselej vse določeno in organizirano od zgoraj, ampak je bilo marsikaj prepuščeno pobudi množic in posameznikom, ki so se akcij proti okupatorju lotevali tudi na podlagi propagande OF. Zraven tega je zaradi množičnosti in konspiracije prihajalo do povezav med pristasi osvobodilnega gibanja po več kanalih. Tudi se je izkazalo, da so bili nekateri aktivisti preveč ozki in da so zaostajali pri povezovanju posameznikov v odporiško gibanje glede na njihovo pripravljenost za boj. Te napake so pogostokrat odpravljale šele partizanske enote z mitingi, mobilizacijo in podobnimi ukrepi. Končno pa, ali je sploh važno, na čigavo pobudo je kdo škodoval sovražniku, če je tako dejanje dokazano (in pri Jožetu Zegi je tako dejanje dokazano s sodbo italijanskega vojaškega sodišča)? Zelo škodljivo za splošni ljudski odpor bi bilo, če bi kdo čakal, kdaj in od koga bo dobil nalogo, naj se morebitnemu zavojevalcu upre na tak ali drugačen način. Osnutek nove ustave predvideva ravno obratno in pravi: »Vsak občan, ki z orožjem ali kako drugače sodeluje pri odporu proti napadalcu, je pripadnik oboroženih sil Socialistične federativne republike Jugoslavije.«

Popolnoma vseeno je, kje se je Jože Zega navezal uporniških misli. Morda ga je prevzel tovariški, zaupni in sugestivni napor partizanov, morda mladostniška želja po velikih dejanjih. Vsekakor mu upornišva ni moglo odrekat na podlagi predhodkov do njegovih sorodnikov (konkretno do brata Draga, ki je bil član GIL, pa je potlej postal partizanski borec, kar mu je priznано z odločbo). Memim, da bi bilo treba tu le malo več človeške in logične presoje, ne pa mu časa, prebitega v italijanskih zaporih, popolnoma zanikati (odrekli so mu pravico tako do dvojnega kot do enojnega štetja).

Dokazano je, da se je Jože Zega po kapitulaciji Italije prostovoljno javil k partizanom in bil poslan na goriško fronto. Zato so mu čas od 12. 9. 1943 do 10. 3. 1944 priznali kot posebno dobo v dvojnem štetju. Prav tako so mu v dvojnem štetju priznali čas od 29. 4. do 15. 5. 1943, ko je bil v Prešernovi brigadi. Niso pa mu priznali časa prebitega pri narodni zaščiti od 10. 3. 1944 do 29. 4. 1945. Ob taki odločitvi se je pritožni organ skliceval, da uveritve vojnega odseka v Sežani št. 851 z dne 27. 8. 1954, kjer je navedeno, da je bil Jože Zega od 10. 3. 1944 do 29. 4. 1945 pri narodni zaščiti, kot dokaz ni uporabljivo, češ da je bilo izdano v »svrhu« potovanja v inozemstvo. Jaz sem to uverjenje videl na lastne oči, nikjer pa nisem opazil pripombe, da velja le za izdajo potnega lista.

Nesporno je, da Jože Zega partizanske enote ni zapustil samovoljno, ampak je bil poslan na teren, ker je bil ranjen (priča Karlo Nardin). Jasno je, da v času, ko se je zdravil v tržaški bolnišnici, kamor je odšel na podlagi lažnega izgovora, ni bil zaščitnik, vendar izjave priče Antona Kobala, Marijana Fabiča in Miloša Grčca, češ da Zega od 10. 3. 1944 do 28. 4. 1945 ni sodeloval v nobeni vaški organizaciji OF, niso logične. Na eni strani je težko zahtevati, da bo kdo ob tako hudi rani deloval vseskozi aktivno, na drugi pa pozabljajo na povezavo Jožeta Zege prek Kobdilja. Res je, da bi moral Jože Zega svoje delovanje pri narodni zaščiti dokazati z dodatnimi pričami, tega pa najbrž ni sposoben (v najnovejšem zahtevku za obnovo postopka navaja dodatni prič Janeza Žetka iz Štanjela 36 in Marijo Zega iz Kosovelove 2 v Kopru). Ko dvomim o njegovi sposobnosti, mislim predvsem na poškodbe, ki jih je utrpel zaradi udarcev po glavi v italijanskih zaporih in na posledice ob eksploziji mine, kar se kaže v tem, da mu zmanjkuje misli in da ga je mogoče hitro utišati, pri čemer miselno čisto odpove. Zena, ki mu je nedavno rodila ljubko hčerko, pravi: »Ne vem, kdo ga je tako uničil, vem samo to, da je uničen...«

Vsiljuje se mi misel, da smo preveč pikolovski. Tudi Milko Furlan, ki Jožeta Zego kot borca dobro pozna, mi je dejal, da ni prav, kar so naredili z njim (ker mu niso priznali borčevskih pravic), češ da je status borca istih iz Štanjela, ki Jožetu Zegi to pravico odrekajo, še bolj dvomljiv.

Jože Zega je invalidsko upokojen in trenutno prejema 905,05 dinarjev pokojnine (odrezek za junij 1973). Ker za delo ni sposoben, socialno stanje njegove družine ni zavidanja vredno. Rešuje ga to, da je žena v službi. Očitno pa je hujša od socialne — tako meni naš dopisnik Ciril Zupanc — duševna prizadetost.

Ob vsem zapisanem je treba priznati, da je dandanes po skoraj tridesetih letih težko ugotavljati in ugotoviti pravo resnico. Dogaja se tudi in to ne tako pogosto, da bi si nekateri ljudje radi pridobili pravice, ki jim ne gredo. Pa vendar nas to ne odvzema človečnosti. Zaradi tega v imenu uredništva vabim k sodelovanju vsakogar, ki v primeru Jožeta Zege s konkretnimi dokazi lahko kaj pripomore k pravični rešitvi njegovega problema!

FRANCI STRLE

imeli smo ljudi

Pavla Perhavec

Pavla Perhavec, zvesta članica ZB NOV Vipava, nas je 10. julija nenadno za vedno zapustila zadeta od kapi. Bila je v 64. letu. — Odrasla je v številni družini na Slapu. Življenje jo je utrdilo, tako da se ji leta 1941 ni bilo težko odločiti za narodnoosvobodilno gibanje. Na njenem domu je bil jeseni 1941 ustanovljen prvi rajonski odbor OF v Vipavi. Kljub vsemu svojemu družinskemu delu je našla zmeraj še čas, da je vneto pomagala moži pri tipkanju matric in raznašanju partizanske literature tudi zunaj Vipave. Vedeti pa je treba, da je bila Vipava stalno okupirana po kakšni sovražni soldateski. — Izkušnje, ki si jih je pridobila pri političnem delu med vojno, je s pridom uporabljala tudi po vojni. — Udeležba na pogrebu je pokazala, kako zelo je pokojnico spoštovalo prebivalstvo; pogreba so se udeležili številni aktivisti in borci.

Kristina Peklaj

Od Kristine Peklaj z Drenovega grča smo se 16. julija poslovili na Vrhniskem pokopališču. — Rodila se je pred šestdesetimi leti kot enajsti otrok v Nabrežini pri Trstu. Oče je bil železničar. Oče se je kot zaveden Slovenec moral z družino umakniti pred fašisti v Jugoslavijo. Kristina je leta 1942 postala aktivistka. Nobena naloga ji ni bila pretežka, nobena pot predolga. Terenci so našli vrata njegove doma vselej odprta, ob vsaki uri. Novembra 1944 so jo z moznim prijeli. Odgnali so jo na Dobrovo in jo teden dni mučili, nakar so jo prepeljali v ljubljanske policijske zapore. Tlik pred koncem vojne so jo z drugimi jetniki gnali v smrt proti Ribnici, a smrti jo

je rešila hitro napredujoča naša vojska. Kristina je bila neustrašna družbenopolitična delavka tudi po vojni. Delala je, dokler je bolezen ni priklenila na posteljo. Bolna je bila celo desetletje.

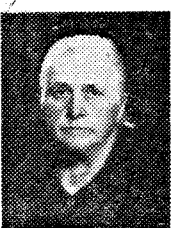
Franc Abram

Franc Abram, član ZB NOV Orehek — Jesenice, je umrl za zahrbtno boleznijo. Rodil se je let 1898 v Orehku v kmečki družini. Z bratom Rafaelom je začel organizirano sodelovati v osvobodilnem gibanju začetek leta 1942. Čeprav že prileten, je konec leta 1944 stopil v vrste borcev Vojkove brigade. Vrnil se je domov z močnimi ozeblinami na nogah. — Med ljudmi je bil zelo priljubljen in radi se ga bomo vedno spominjali.

Marija Rauh

Od partizanske matere Marije Rauh smo se borci in aktivisti 18. julija poslovili na kočevskem pokopališču. — Rodila se je leta 1887 v Slavskem Lazu na Kočevskem. Z možem Alojzom sta vzgojila otroke v naprednem duhu. Ob kapitulaciji Jugoslavije je bila Rauhova družina med prvimi, ki so se pridružile narodnoosvobodilnemu gibanju. Pri Rauhovi so se pogosto zbirali politični in vojaški funkcionarji, zlasti člani okrožnega komiteja KPS za Kočevje. Tam so se ustavljali člani raznih delegacij, ki so potovali mimo na Notranjsko, Primorsko in v druge kraje. Marija je vsem dajala prenočišče in skrbela za prehrano. Pomosna je bila na svoje otroke, ki so postali vojaški in politični funkcionarji. Njen mož pa je bil izvoljen za prvega predsednika okrajnega NOO. — Ohranili jo bomo v lepem in trajnem spominu!

Zaleharjeva mama

Priimek Zaleharjeve mame je Janša, vsi pa jo poznamo s tem imenom. Bila je zglodna partizanska mati. Rodila se je leta 1888 v Zg. Gorjah pri Tonecu. — Ze leta 1941 je sprejemala prve partizane. Za narodnoosvobodilno gibanje je delala vsa družina. Vsi trije njeni sinovi so bili partizani. Za njimi je odšla v gozd, čeprav že priletna, še sama z možem. Zadrževala se je na Mežakliji pri pastirju Matevžu. V bližini so tahorili partizani, Zaleharjeva mama jim je prala in šivala perilo kot prava partizanka. — Zadnja leta jo je bolezen trdno priklenila na posteljo; v začetku julija jo je velika množica spremila na zadnji poti na gorjansko pokopališče. Ob odprtem grobu se ji je v imenu borcev zahvalil za vse, kar je storila kot prava partizanska mati, Ludvik Pekelj-Filip.

Stanko Zupanc

Stanku Zupancu iz Kočevja je 12. julija odpovedalo srce. Pokopali smo ga na kočevskem pokopališču komaj nekaj mesecev po smrti njegove žene Marije. — Rodil se je leta 1907 v Dolenjskih toplicah. Izučil se je za kolarja in potem delal v Kočevju. Med vojno se je pridružil osvobodilnemu gibanju in po italijanski kapitulaciji stopil v vrste naših borcev. Po vrnitvi iz vojske je delal v kočevskem premovalniku, pozneje pa pri podjetju Avto — Kočevje. Bil je skromen in zglod tovarišem pri delu. Sodeloval je v samoupravnih organih in vse naloge izpolnjeval vneto. Vsi, ki smo ga poznali, ga bomo ohranili v trajnem spominu.

Spomini heroja Jožeta Slaka

(Nadaljevanje)

Pisalne potrebščine niso bile dovoljene — nihče ni smel imeti papirja, ne svinčnika in ne peresa. Knjige so bile dovoljene, a le strokovne in leposlovne. Po enkrat na mesec je smel vsakdo napisati po eno pismo in prav tako enkrat v mesecu dni imeti obisk. Ni bilo dovoljeno prepisati denarja na koga druga in ne pošiljati živil iz sobe v sobo. Vsakdo je imel pravico prejeti na mesec po en paket. Toda vsak paket so natančno preiskali, preden si ga lahko prevzel.

Soba št. 5 je bila svetla in sončna — v prvem nadstropju. Včasih je bila namenjena za tuberkulozne bolnike. Imela pa je neprijetno napako: vrata so bila na koncu, tako da je bilo mogoče pazniku skozi linico pregledati ves prostor. To je bilo zlasti nerodno, ko je bilo treba kaj urediti s sosedom sobo št. 6.

Ze prvo uro, ko so nas preselili, smo dobili zveze z vso hišo. Dobili smo vsa potrebna navodila, pa tudi svinčnik, papir in slano. Naši dobri tovariši so nas namreč že pričakovali. Niso pa mogli vedeti, da bo šerko prinesel kar s seboj nenavaden zavitek — polno pižamo klobas, salame, sira, kruha, potice itd. Brž ko so se zaprla vrata za nami, smo si že začeli urejati življenje. Razdelili smo si delo in dolžnosti. Nato smo padli po posteljah. Vsak si je sam izbral posteljo. Pri razgledovanju novega »stanovanja« nam je bilo najbolj všeč to, da je bila poleg sobe umivalnica, kar je tudi pomenilo, da ne bo treba prenašati »kible«. Tla so bila parketna, stene pobeljene. V sobi je bilo štiriindvajset postelj. Prav toliko je bilo stenskih polic. Če si stopil na posteljo pri oknih, se ti je odprl pogled tja v prostost; ob nedeljah je bilo mogoče videti prihajajoče obiskovalce. V sobi sta bili dve mizi, bolj drvarski, in štiri klopi, ki so sodile zraven. Eno mizo smo določili za kulturno delovanje, drugo pa za potrebe jedilnice.

Sprva se nismo mogli nagledati. Tri mesece smo morali molčati in zdaj nam je bilo kakor tistemu, ki je končno kot nemi čudežno spregovoril. Govorili smo in govorili, ne da bi mogli končati ter vse povedati, kar nam je ležalo na srcu. Ko si se razodel enemu izmed tovarišev, si se moral še drugemu. Vsakdo je hotel vedeti za drugega, kako se je počutil v samici in kaj je počel v samotni. Skoraj vsi so pesnikovali. Nekateri pa so sestavljali govore, drugi spet delali program za proslavo prvega avgusta. Kolikor bolj je bilo neprijetno v samici, toliko prijetnejše se nam je zdelo v sobi št. 5. Na to, kar smo pretrpeli, smo gledali z nekakšnim posebnim veseljem ali zadoščenjem, kakor da nas je vse to zabavalo. Bili smo pač zdravi ljudje, ne pa mehkužneži, ki se smilijo sami sebi.

Paznik Podkovnjak, ki nas je imel na očeh v prvem nadstropju, je kdaj pa kdaj odprl linico in zmajeval z glavo. Ni mogel razumeti naše veselosti. Ze prvi večer, ko smo bili tako glasni in nismo mogli zaspali zaradi veselega razburjenja, so nam grozili, da nas bodo preselili v klet. Pozneje so se nad nami pritoževali celo kaznjenci v drugih sobah, češ da jih motimo pri pripravljanju svetovne revolucije, in svetovali so nam, naj malo krotimo vročo slovensko kri.

Napočil je junij, Srem pa ima celinsko podnebje. Vsa naša obleka so bila le spodnje hlače. Imeli smo sicer platnene obleke, a oblekli smo jih le ko smo morali na »raport«. V naši sobi je bilo čedalje bolj vesele. Zamašili smo luknje v koritu in tako smo imeli kopalno kad. Zadovoljno smo se valjali v koritu. To je bilo prostovoljno kopanje. Večkrat pa se je tudi kdo neprosto-voljno okopal. V umivalnici se je odigraval vesel del našega jetniškega življenja, da smo se kar precej pootročili. Pri vsem tem pa smo tudi delali. Imeli smo najmanj knjig v vsej hiši, kar je bilo zelo neugodno. Imeli smo »nemški kroček« pa ruski, fizikalni in biološki; vsak večer smo imeli zbor, da so poročali odbori. Obravnavali smo politična, narodnostna in gospodarska vprašanja, predali smo vse to v posebnih krožkih. Od vsakogar smo zahtevali, da je znal odgovorjati na vprašanja in napraviti sklepni »referat«. Bili smo kar disciplinirani. Najmanj discipliniran med predavanji pa je bil Pavle, ki je večkrat vmes zaspal ali pa je bil popolnoma raztresen. Sklepe smo potrjevali hitro, navadno soglasno, brez dolgega razpravljanja. Spoznal sem, da Slovenci nismo zreli za parlamentarno življenje. Medtem ko so tovariši iz južnih dežel razpravljali brez konca in kraja, cele ure ali celo dneve o skoraj brezpomembnih predlogih, smo mi stvar odpravili v nekaj minutah. Kar je predlagal forum, je bilo za nas sprejeto že vnaprej. Duha pokornosti slovenske domovine smo prenesli celo v kaznilnico. Niti stari »robijaši« Slovenci niso bili prijatelji dolgih debat in dodatnih, spreminjavalnih pred-

logov. V sobi št. 5 pa smo bili sami Slovenci. Zato ta soba ni bila le najbolj divja, anarhična, marveč tudi najbolj enotna in tovariška. Precej časa je bilo nas trinajst samih. Čez nekaj časa pa so privedli še štirinajstega — Andreja Barata.

Ta je bil po očetu Madžar, po materi pa Hrvat iz Dalmacije, doma iz Šibenika. Izučil se je za krojača in je delal v Zagrebu, organiziran v tako imenovanem levem sindikatu. Politično pa ni nikdar delal in je bil popoln nevednež o političnih vprašanjih. Bila mi je uganka, kako so ga mogli obsoditi na pet let »robijem«. V zaporu si je prerezal žile, zato so ga prepeljali v bolnišnico. Bil je po krojaško uglajen, ni pa se odlikoval s kakšno bistroumnostjo. Bil je simpatizer, a ga niso sprejeli med aktiv, ker se jim ni zdel dovolj bister. Vsa njegova zgodba je bila zelo sumljiva, zato so morali biti zelo previdni. Sčasoma smo dognali, da je bil spolno iztujen in menda edini homoseksualec v kaznilnici.

Petnajsti v naši sobi je bil Dragomir Škorić, manjše rasti in čokat, močno rdečega obraza. Nosil je naočnike z debelima lečama. Bilo mu je nad 35 let, a je bil še zelo mladosten. Ko je prispel med nas, si je vsakega posebej ogledal. Ko je premeril dolgega Tepina, je pripomnil: »A kak si tak veliki zrasel!« Tako smo vedeli, da je bil Zagrebčan. Predstavil se nam je tako, da nam je priimek napisal, češ da bi vedeli, kako se pravzaprav piše, ker ni mogel izgovoriti črke r. Potem pa mu je naš ekonom zaplenil mrežasto cunjo z jestvinami in Škorić je postal član našega kolektiva. Povedal je, da je bil že v prvi svetovni vojni in v ruskem ujetništvu. Svetovni nazor si je izoblikoval sam, ko se je vrnil v domovino, ne da bi se ravnal po knjigah. Bil je preudaren, izredno globokoumen. Sodel je med zmerne, preudarne in praktične somišljenike. Zaprli so ga že petnajstkrat, petkrat je bil pred sodiščem in dvakrat so ga obsodili. Bil je tiskarniški knjigovodja in ukvarjal se je tudi s pisanjem za časopise. Sodeloval je pri zagrebških časnikih, bil je celo dopisnik nekaterih ameriških listov. Z njim se je začelo novo življenje v naši sobi.

Za delo smo namenili poslej več časa. Naši zbori so bili zelo zanimivi. Škorić je znal govoriti in dobro smo ga razumeli kljub njegovi zagrebščini. Teoretično je bil sijajno podkovan. Imel je izreden spomin in je znal kot iz rokava stresati citate in imena. Škorić in Konte sta bila vsak drugačnega kova in se nista mogla razumeti. Zdelo se je, da je med njima vladalo tiho rivalstvo. Škorić je bil »zgrajen« človek in že drugi dan je imel sobo za seboj. Obsojen je bil na 21 mesecev strogega zapora. V Gospiču, kjer je bil poprej zaprt, je bil lahko po cele dneve na kaznilniškem dvorišču, prejemal pa je tudi vse knjige in časopise, kar si je zaželel. Toda ker je organiziral stavko celo v kaznilnici, so ga premestili v Sremsko Mitrovico. Tu pa je torej padel med nas, v Kontejevo skupino. Upam, da nas je ohranil v lepem spominu.

Življenje v kaznilnici je bilo zelo utesnjeno. Prav oddaljenost sobe od sobe je bila mučna za ljudi z dolgoletno kaznijo. V sobi je bilo dvajset do trideset ljudi. Sčasoma vsakegar spoznaš od vseh strani in postane ti bolj ali manj zoprni. Ljudje se zasovražijo. To je zanimiva psihološka stran ljudi, ki so prisiljeni na tesnem delj časa živeti skupaj. Življenje v večji skupini ljudi pa je znosnejše, zakaj, recimo kakšnih dvesto ljudi ne moreš tako natančno spoznati. Če je družba velika, se je sposobna nekako duševno obnavljati ali prerajati.

(Dalje prihodnjič)

LOKA PRI ZIDANEM MOSTU USPELA PROSLAVA

Na dan vstaje, 22. julija, so v Loku pri Zidanem mostu proslavili 30-letnico ustanovitve OF na tem območju. To svojo svečanost so povezali še s proslavo 90-letnice obstoja prostovoljnega gasilskega društva, ki je ta dan dobilo tudi nov gasilski avto. Odprli so tudi 1,5 km sodobne asfaltirane ceste med Loko in Račico. To cesto je odprl 80-letni še vedno prizadevni občan Jakob Tavčar.

Občino Sevnica, ki je bila pokroviteljica proslave je na slovesnosti zastopal predsednik Marijan Gabrič. Slavnostni govor pa je imel podpredsednik republiške skupščine dr. Jože Brilej, ki je opisal pomen slavnosti in se dotaknil tudi našega notranje-političnega položaja v zvezi z razpravo o novi ustavi SR Slovenije in SFRJ. Ob koncu pa je pohvalil vzajemnost in razumevanje prebivalstva tega kraja, ki si nenehno prizadeva doseči nove delovne uspehe.

STANKO SKOČIR

SEVNICA

SREČANJE BORCEV KOZJANSKEGA ODREDA

Borci in aktivisti kozjanskega odreda se že pridno pripravljajo na svoje srečanje, ki bo 2. septembra v Kozjem. Pričakujejo, da se bodo srečanja udeležili množično člani združenj borcev iz sevniske občine. — Prav tako se pripravljajo na udeležbo na proslavi tridesetletnice kočevskega zborarja.

POIZVEDBA

Iščem Rudija Ručmana, ki je bil leta 1944 v Kozelovici brigadi IX. korpusa na Primorskem. Prosim ga naj se mi javi — prosim pa tudi njegove znanke naj mi pošljejo njegov naslov.

Silvester Rudež
Nova Gorica
Kidričeva 34

DELO

CASOPISNO IN GRAFIČNO
PODJETJE

Ljubljana, Titova—Likozarjeva—
Tomšičeva

BLASNIKOVA TISKARNA
TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine
- Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki
- V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnico in plastificirnico
- Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«
- zabavni tednik »TEDENSKA TRIBUNA«
- Ilustrirano revijo »TOVARIS«
- štirinajstdnevnik »NAŠ RAZGLED«
- revijo »AVTO«
- revijo »STOP«
- zabavni tednik »ZVITOREPEC«

N **nama**

LJUBLJANA — KOČEVJE — ŠKOFJA LOKA — VELENJE

N **nama**

Ljubljana — Kočevje — Škofja Loka — Velenje

nudi

— MOŠKE OBLEKE — poletne in celoletne
ludi za močnejše postave,
ZE PO 590,00 DIN

N **nama**

Ljubljana — Kočevje — Škofja Loka — Velenje

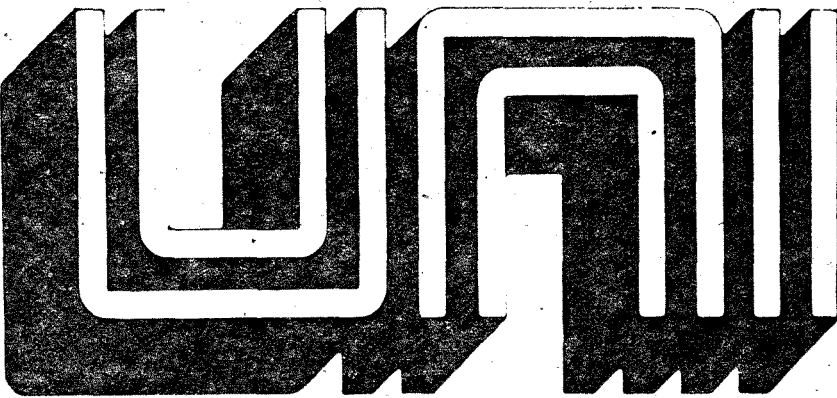
VAM SPET OMOGOČA DOBER NAKUP ZA MALO DENARJA.

SPET PRILOŽNOST CENENEGA NAKUPA.

KOPALNE PLAŠČE IZ FROTIRJA

— ZA MOŠKE PO 120,00 DIN

in
— ZA OTROKE PO 63,00 IN 71,00 DIN

program

Industrija
STOL pohištva
STOL Kamnik

novi stanovanjski pohištveni uni program
v novo odprtem salonu stol interier na duplici pri kamniku

Trije bratje partizani

Drago Popit živi zdaj z ženo in hčerko na Trati v Kočevju. Sodi med tiste skromne, tihe in delavne ljudi, ki nikoli ne tožijo ter se nikdar ne branijo, ko je treba kaj storiti v korist skupnosti.

Drago se je rodil leta 1923 v Zibršah pri Logatcu. V družini je bilo kar šestnajst otrok. Deset jih je odraslo. Ko se je med vojno začelo razvijati osvobodilno gibanje, je Drago začel sodelovati s starejšim bratom Francijem; ta je bil že od vsega začetka povezan z OF in sodeloval je z Radom Pehačkom. Spominja se, kako sta z bratom leta 1941 peljala vsak na svojem kolesu svojo puško. Puškama sta snela kopito; puški zavila v papir med sekiro in cepin in vse skupaj privezala na kolo.

Franci je imel zvezo s partizani že leta 1941. Organiziral je vse fante po vasi, da so zbirali orožje in druge potrebščine za partizane. Dne 10. julija 1942 pa je odšlo iz Zibers in okoliških vasi k partizanom 18 fantov. Med njimi so bili tudi trije bratje: Franci, Jože in Drago Popit. Zbrali so se pri Podlipi in se pridružili dolomitskemu odredu, Jože in Drago sta ostala v odredu, Franci pa je odšel na politično delo.

Jeseni 1942 je komandant odreda zbral borce in jim dal nalogo, naj bi ujeli poveljnika bele garde iz Hotedršice, »Čojerja«, kakor so ga imenovali. Priglasilo se je petnajst fantov, ki so poznali krajevne razmere. Vodil jih je Mrakov Franci z Vrhniške. Med njimi je bil tudi mlajši fant, ki ni bil domačin, Bogo. Na kraju, kjer so postavili zasedo, je Bogo kot stražar zamenjal Draga. Drago mu je dal bombo. Bogo je vprašal Draga, kje tabori Vojkova četa. Imela sta lep pogled na Črni vrh in Drago mu je približno pokazal smer, kjer bi utegnili biti četa.

Ko se je straža menjala, Boga ni bilo nikjer. Kmalu nato so na cesti opazili italijanske avtomobile. Iz zadnjega avtomobila se je iztegnila roka in vsa vozila so se ustavila. Italijani so izstopili in se zvrstili v strelce. Naši borci so se iz zasede začeli umikati na hrib, a so kmalu zagledali, da je na hribu Italijov kar mrgolelo. Nastopili so proti partizanski zasedi. Naši borci so bili v pasti. Hitro so se odločili in se z bombami ter mitraljezom prebili čez cesto mimo Italijanov v gozd na nasprotni strani. Bogo jih je izdal.

Drago je bil v dolomitskem odredu do marca 1943. Potem je med italijansko ofenzivo padel njegov brat Jože, ko sta bila z Dragom skupaj na položaju. Po tej ofenzivi je Drago odšel na Dolenjsko. Dodeljen je bil Jurčetuovemu bataljonu, ki se je iz njegove pozneje razvila osma, Levstikova brigada. Kmalu po ustanovitvi bataljona je odšel z večjo patruljo na Kordun po topove

Drago Popit z Lidijo Sentjunc, jeseni 1. 1944, v Cerknem

za naše brigade. Spominja se, da so pripeljali tri topove. Ko se je vrnil, so zbirali prostovoljce za košnjo po požganih vaseh na Rogu. Med osmimi kosci je bil tudi Drago. Kosili so v tednih pred italijansko kapitulacijo. Ko so se jima nekega dne približali Italijani, še vedeli niso, da je Italija ka-

Priprave za gradnjo pokritega bazena v Strunjanu

Program dela za prihodnje obdobje je bil predviden kot prva točka dnevnega reda seje komisije za vojaške vojne invalide republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, ki je bila prejšnji teden. V uvodu tega programa je navedeno, da bo komisija izvajala sklepe republiške skupščine ZZB NOV Slovenije, koordinirala in usmerjala delo občinskih komisij, združenj in sekcij VVI, spremljala izvajanja in učinkovitost zakon-skih predpisov in si prizadevala doseči sistematsko ureditev še neurejenih aktualnih zadev vojaških invalidov. V programu so nato podrobneje obdelane naloge, ki so nakazane že v programu dela republiškega odbora ZZB.

Med obravnavo programa so se člani komisije najdlje zadržali ob potrebi po ustanavljanju združenj VVI tam, kjer jih ni. Dosedanji rezultati dela so namreč pokazali, da je dejavnost vojaških invalidov tem, kjer obstajajo združenja VVI, mnogo večje. Da pa bi to dejavnost poživili tudi drugje, je treba podpreti ustanavljanje samostojnih združenj invalidov povsod, kjer

pitulirala. Skočili so po orožje, a kmalu so opazili, da so bili Italijani brez orožja. Do povedali so našim koscem: »Italia caput!« Naš fantje so odgnali Italijane v Stražo in tam so se prepričali, da je Italija res kapitulirala. Bivše kosce so potem dodelili na bazo 21 na Rogu. Sprejemali so vojaški material, delali bunkerje in spravljali vojni plen. Ko so to delo končali, je bil Drago dodeljen v zaščitni bataljon glavnega štaba.

Avgusta 1944 pa je bil določen za spremstvo Mihe Marinka na poti v deveti korpus na Primorsko. Hodili so ob Kolpi, potem skozi Čabar in čez Loško dolino dalje. Drago je ostal v devetem korpusu in bil dodeljen za spremljevalca Lidije Sentjunc. Spremljal jo je po njenih poteh, prinašal in odnašal sporočila za Trst in druge kraje do januarja 1945. Potem je Lidijo Sentjunc spremljal v Biograd na moru. Po osvoboditvi Trsta sta bila že prve dni v Trstu, nato sta odšla v Ajdovščino, kjer je bila ustanovljena prva slovenska vlada. Tako je Drago preživel vojna leta, Franci ni dočkal osvoboditve. Februarja 1944 so ga ujele domobranci v Zibršah, ko je bil sekretar rajonskega komiteja, nakar so ga ubili. Drago je bil demobiliziran 10. junija 1945 in se je vrnil v Zibršce.

Leta 1946 je odšel kot kolonist v Apačko dolino. Leta 1947 pa so ga premestili na družbeno posestvo v Kočevje. Izučil se je za šoferja. Delal je do lani, ko je bil upoko-jen.

PETER ŠOBAR

dobro je, če veste

PRIDELOVANJE MAKI ZA PRIDOBIVANJE OPIJA V MAKEDONIJI bo poslej urejeno z novim zakonom, kar bo učinkovito preprečevalo tihotapstvo z mamili, predvsem s surovim opijem. Doslej je bila navada, da so pridelovalci maki zarezovali zelene makove glavičce, ko je mak odcvetel. Iz ranjenih makovih glavčic se je cedila gosta smolnata snov — surovi opij, dragocena surovina za farmacevtsko industrijo (za pridobivanje zdravil). Znano pa je, da je opij eno najmočnejših, zelo nevarnih mamil ter zato v nezakoniti trgovini izredno drag. Nezakonito kupčevanje z opijem in z raznimi pripravki iz surovega opija je razširjeno po svetu že dolga desetletja, omogočeno pa je zlasti zaradi tega, ker pridobivanja surovega opija tako, kakor so ga doslej pridobivali v Makedoniji, ni bilo mogoče nadzorovati. Pridelovalci v Makedoniji so sicer pridelovali mak zato, da so pridobivali surovino za tovarno zdravil. Mak so pridelovali na okrog 2500 hektarjih. Kot stranski pridelek je veljalo makovo seme (zrnca, ki jih pri nas navadno uporabljajo za potice in drugo pecivo). Letos (januarja) so zvezni skupščini predložili osnutek zakona o pridobivanju surovega opija. Po novem zakonu pridelovalci ne bodo smeli več pridobivati maki z zarezovanjem zelenih makovih glavčic; to opravilo bo popolnoma nepotrebno, ker bo tovarna odkupovala zreli mak in iz rastline izločala z industrijskim postopkom opij. Tovarna Alkaloid ima veliko zmogljivost, tako da bo zlahka predelovala ves makedonski pridelek in bo morala še nekaj surovin uvažati. Pridelovalci, ki se niso spuščali v nezakonito kupčevanje s surovim opijem, bodo poslej lahko mnogo bolj zadovoljni, saj bodo imeli mnogo manj zamudnega dela in pridelovanje bo donosnejše že zaradi tega, ker ne bodo več tvegali, da bi jim dež spral dragoceni izcedek z makovih glavčic, kakor se je to doslej pogosto dogajalo.

VARSTVO PRED PREHLADNIMI BOLEZNIMI — s telovadbo. To ni le nasvet, naj bi se ljudje skušali obvarovati prehlada in zlasti gripe, bronhitisa in pljučnice s telovadbo, marveč je reden zdravstveni ukrep — na Kitajskem. Tam delajo pred zimo kar vseljudsko propagando za to, da se ljudje dobro pripravijo na obdobje pogostnih prehladnih bolezni. Telovadbo kot preprečevalni ukrep pred obolenji priporočajo celo politične organizacije, ne le zdravniki. Toda s telovadbo tudi zdravijo, ne le preprečujejo obolenja. Uradno so objavili podatke o številnih bivših bolnikih, ki so trpeli zaradi astmatičnega bronhitisa, pa so ozdraveli, ker so se zdravili s telovadbo po zdravniških navodilih. Med drugim se Kitajci pozimi telesno krepijo tudi z zimskim kopanjem na prostem v ledeno mrzlih rekah in jezerih. Zimski kopanci so včlanjeni v svojih društvih. Člani so predvsem mlajši ljudje. Za starejše pa so uvedli posebno telovadbo »počasni gib«. Telovadke je mogoče pozimi videti tudi v mestnih parkih in ob stanovanjskih hišah po mestih.

SREDOZEMSKO MORJE BO — MRTVO? Dañdanes je na svetu v pravem pomenu besede mrtvo morje, ki se tako imenuje, le eno. V njem ni mogoče življenje, ker je prenasršeno s solmi. V prihodnosti, žal že v bližnji, pa bo mrtvih morij več, med njimi bo prvo Sredozemsko morje, kakor napoveduje francoski učenjak dr. Alain Bombard. Trdi, da bo v Sredozemskem morju življenje izumrlo že v prihodnjih dvajsetih letih. Morsko živalstvo naglo izumira, kriv pa je človek: morje je od leta do leta bolj onesnaženo z nafto in z industrijskimi odpadki ter z raznimi drugimi strupenimi kemikalijami. Morska voda se ne čisti več sama, škodljivih primesi je preveč. Morsko živalstvo in rastlinstvo bi bilo mogoče rešiti le, če bi nemudoma uvedli najstrožje varovalne ukrepe, za kar pa bi bilo potrebno predvsem mednarodno nadzorstvo nad morsko plovbo in nad varstvom narave ob obalah. To pa terjaja vzajemno sodelovanje vseh obalnih držav in seveda tudi udeležbo za varstvo morja, kar nikakor ne bo poceni. Toda če ne bomo oripravljeni na žrtve, bodo posledice nedogledne za vse človeštvo.

PRISPEVKI ZA DOM V KUMROVCU

Emona mesna industr. Zalog 1.750 din; KO SZDL Cankova 1.070 din; OOS Mercator TOZD Ljubljana 1.190 din; delavci osn. šole Dragomirja Benčiča — Brkina Herpelje 400 din; osn. šola 8. talcev Dol. Logatec 933,65 din; obč. komite ZKS II. Bistrica — člani 80,90 din; Marijeta Bukovec Kamnik 50 din; prebivalci in borci krajevnih skupnosti Metnaji pri Stični 1.915 din; ZB Cerkije ob Krki 380 din; Družbene organizacije Sromlje 1.812 din; Steklarska šola Rogaska Slatina 3.548,85 din; ZB Kapele 1.698 din; OOS prosvetni delavcev Kranjske gora 150 din; ELMA Lendava 4.860 din; OOS temeljne kulturne skupnosti Ptuj 1.311 din; taborniki KO klub Viharniki Kranj; Jože Tušek Poljane Sk. Loka 40 din; VIATOR Ljubljana — Črnomelj 815 din; KO ZB NOV Zadlaj Cadrj — Tolmin 200 din; Radio televizija Ljubljana 230 din; KO SZDL Makole 2.617 din; KO ZRVS Grosuplje 1.055 din; OOS za naravoslovje — kemijo 625 din; OOS Mercator TOZD Emona Privoz 310 din; PZ GPOSS Ljubljana 800 din; Prehodni mladinski dom Ljubljana 1.000 din; Zveza slepih Slovenije 500 din; Obk SZDL Brežice 1.000 din; obč. odbor ZRVS M. Sobota 2.710 din; OOS Avtomotor Celje 166 din; obč. odbor ZB NOV Grosuplje 300 din; Ljubljanska banka podr. Domžale 2.000 din; Zdravstvena šola Novo mesto 284 din; KO SZDL Bodonci — Premkurje 1.706 din; TIM Laško 4.730 din; ZB NOV Ponikva pri Zalcu 1.265,70 din; OOS stanovanjsko podjetje Jesenice 153,4 din; hotel LEK Kranjska gora 125 din; Carinarica Dravograd 470 din; postaja mejne milice Dravograd 580 din; Lesno ind. obrat Radlje ob Dravi 530 din; Investicijski biroji Trbovlje 1.125 din; kolektiv GP Tehnika Ljubljana 1.800 din; OOS Petrol Ljubljana 3.655 din; uslužbeni LB stan. podružnice Ljubljana 1.630 din; KO ZRVS Krim — Rudnik 30 din; Anica Vinter Sp. Polskava — Pragersko 50 din; ZB NOV obč. Piran 5.485 din; trg. podj. MURKA Lesce 4.200 din; Dolenjska Novo mesto 4.850 din; Savinjski magacin Zalec 4.130,60 din; ZB NOV obč. Novo mesto 4.820 din; OOS prosvetnih delavcev Hrpelje 1.261,80 din; obalni odbor ZRVS Koper 7.960 din; OOS SATORNUS Ljubljana 1.648,35 din; EMONA trgovski obrat Koper 720 din; ZB NOV obč. Laško 2.000 din; Pedagoška akademija Ljubljana 445 din; VIATOR Ljubljana PE Hoteli Bled 2.109 din; kolektiv

Petrolnik M. Sobota 7.775 din; ZB NOV — vaščani Zepovci — Radgona 395 din; ZB NOV Obrov 402 din; OOS kmetijski kombinat AT Ptuj — Podlehnik 1.416,80 din; OOS LIP Slovenj Gradec obrat Mislina 410 din; obč. konf. ZMS Slovenj Gradec 343,75 din; ITAS Kočevje 70 din; KO ZB NOV Orehek, Drulovka Kranj 515 din; OOS zdravstveni dom TE Sk. Loka 200 din; OOS trg. podjetje Kočna Kamnik 215,50 din; obrtno in montažno podj. Zarja Kamnik 1.580 din; ZRVS Sk. Loka 445 din; krajevna skupnost Benedikt 200 din; obč. odbor ZRVS Lenart 500 din; KO ZB NOV Zatočini 358 din; rudnik rjavca premoga Kanžarica Črnomelj 670 din; ZB NOV Dravljice 3.360 din; nižja glasbena šola Rače 650 din; upravni organ občine Sentjur pri Celju 1.250 din; OOS SGP Slovenija ceste — direkcija I 2.150 din; OOS DOM EXPORT Ljubljana 940 din; OK ZMS Lenart 1.000 din; zdravilišče Rog. Slatina 25.000 din; OK ZMS Lenart 500 din; SGP Rog. Slatina 15.000 din; ZB NOV Krško 2.369,50 din; KO ZB NOV Podpeč — Preserje 2.043 din; osn. šola Mojstrana 95 din; obč. odbor ZB NOV Ljutomer 820 din; ZMS aktiv Cerkije 200 din; podj. Olga Meglič Ptuj 1.097 din; vaščani Vranovci v Beli krajini 250 din; občani krajevnega skupn. Črnomelj 3.220 din; Obk ZMS Črnomelj 2.000 din; OOS trg. podj. Rače 330 din; učenci osn. šole Primoža Trubarja Laško 274,80 din; lesna ind. BOR Laško 375 din; ZB NOV Seles Slovenj Gradec 575 din; Ivan Frižbec Slov. Bistrica 50 din; KO ZB NOV Dol. Logatec 500 din; Iovska družina Bukovca Hl. Bistrica 150 din; rep. konf. ZMS predsedstva Ljubljana 1.687 din; VEMA Maribor 3.000 din; OOS pri Gospodarski zbornici SRS 1.340 din; INEX ADRIA Avtoprom/L Ljubljana 1.520 din; KO ZB NOV Domžale 3.420 din; OOS Kolinska tovarna hranil Ljubljana 780 din; kombinat lesne predelovalne ind. Logatec 9.813,80 din; KO ZB NOV Razbor Slovenj Gradec 300 din; KO ZRVS Trata — Sk. Loka 490 din; OOS kmetijska zadruga Podvelka 490 din; OOS TOZD Zaga — Vuhred 201,75 din; KO ZB NOV Rovte Dol. Logatec 880 din; učenci in delavci osn. šole Zuzemberk 660 din; OOS ELMA Črnuče 975 din; KO SZDL Trnovo 500 din; OOS CREINA Kranj 2.146,65 din; PO Moša Pijade Cerkije ob Krki 157 din; delavci SVL Brežice 1.185 din; ZB NOV Liboje 2.410 din; OOS objekta Grad Brdo pri Kranju 200 din; ZB NOV Petrovče 3.995 din; OOS Elektro Maribor okolica obrat Ptuj 925 din; ZB NOV Sežana 449,50 din; ZRVS KO Kranj — Center 200 din; AUTOEMONA Ljubljana 2.500 din; SO Sk. Loka 1.880 din; Elektromontaža Ljubljana 5.000 din; INTES pekarnar Vinko — Reš Ptuj SSP 2.374 din; ZRVS Železniki 400 din; obč. odbor ZB NOV Laško — Elkov — Rečica 1.650 din; ZB NOV Rog. Slatina 60 din; DMK Ideal Nova Gorica 1.397 din; OOS pravosodnih organov Jesenice 90 din; EMMI Slov. Bistrica 1.015 din; obč. odbor ZB NOV Ljutomer 307 din; KO ZB NOV Maribor — Melje 250 din; OOS Izolirka Jesenice 515 din; obč. odbor ZB NOV Ormož 330 din; OOS KO — OP Mojstrana 240 din; osn. šola Zg. Kungota 383,60 din; uslužbeni družbenopolitičnih org. obč. Jesenice 620 din; ZB NOV obč. Hrastnik 3.426,50 din; SSP zdravstveni dom Domžale 3.313,35 din; OOS pravosodnih ustanov M. Sobota 1.480 din; Kreditna banka Koper 5.000 din.

Skupno zbranih prispevkov do 25. julija 1973 je 5.192.882,95 dinarjev ali 34,62 % od predvidene vsote za Slovenijo.

Odbor za izgradnjo spominskega doma borcev NOV in mladine Jugoslavije v Kumrovcu se zahvaljuje za prispevke in prosí darovalce, da pošiljajo prispevke na tekoči račun št. 50100-678-46402 odbora za izgradnjo doma v Kumrovcu pri RO ZZB NOV Slovenije.

Mladi obetajo

Tudi 28. državno prvenstvo v streljanju z MK puško in vojaško puško, ki je bilo letos v Ljubljani, je za nami, še prej pa je bil Novi Sad gostitelj mladih strelcev iz vse države. Kako smo lahko zadovoljni z uspehi, ki so jih dosegli slovenski strelci?

Člani so z malokalibrsko puško serijske izdelave letos dosegli eno slabših uvrstitev zadnjih petih let, prav tako mladinci v ekipni konkurenci, ugodno je presenetil z zelo dobrim rezultatom 508 krogov mladinec MRKUN, ki je dosegel tudi najboljšo uvrstitev, če gledamo rezultate zadnjih petih let.

Z vojaško puško so se člani solidno uvrstili, boljši so bili le leta 1971. V disciplini hitro streljanje na iznenadne cilje pa smo dosegli pričakovani uspeh, sicer pa, kot smo že omenili, so strelci Olimpije že tri leta ekipni prvaki, prav tako gredo naslovi v posamezni konkurenci zadnji dve leti le v Ljubljano. Letos je presenetil stari as iz Kamnika, trener mladih, ki dosegajo iz leta v leto večje uspehe, IVAN PODGORNIK, ki je postal prvak države v hitrem streljanju.

Pri članicah je tako, kot smo napovedovali, še vedno vse po starem, že peto leto zapored nimajo Slovenci imeli ekipe, prav tako ne pri mladinkah. Posamezno se je odlično uvrstila le mladinka iz Ptujja Skokova, ki je zasedla deveto mesto. Vse drugače pa je pri pionirkah, kjer je odlična in zelo perspektivna strelka iz Kamnika Urška KOZJEK, že drugič osvojila naslov državne prvakinja (preje je namreč zmagala z zračno puško) tokrat v najtežji disciplini v trojnem položaju z odličnim rezultatom 245 krogov, v disciplini 30 strelcev leže pa je osvojila šesto mesto. Prav ta disciplina nam daje upanje, da bomo Slovenci v prihodnje popravili negativno bilanco zadnjih petih let, kar se tiče udeležbe nežnega spola. Tudi v konkurenci pionirjev smo letos dosegli najboljšo uvrstitev (pionirji Kranja so bili v ekipni konkurenci tretji v trostavu) posamezno je Podgornik (sin državnega prvaka) zasedel šesto mesto v ležečem položaju, odlična pa je bil tudi Domžalčan Kump, ki je v trojnem položaju zasedel osmo mesto.

E. PROGAR

Žena z Blok

Prilpoveduje kmetica Francka Turk s Studenca pri Velikih Blokah. Vse življenje je trdo delala na gruntu. Vsa njena družina je sodelovala v osvobodilnem boju. Veliko so žrtvovali in prestali. Njen mož, kmet Peter Turk, je bil odposlanec kočevskega zbora, katerega trideseto obletnico bomo praznovali jeseni letos.

— Rodila sem se pri Sv. Duhu na Notranjskem, 26. novembra leta 1894. Letos bom morala odpisati kar osem desetletij trpkega življenja, ki je za mano. Poročila sem se leta 1918 s Petrom Turkom s Studenca. Moja mati je rodila devet otrok in jaz sem jih imela prav toliko. Vsi so bili pridni, delavni in poslušni. Vse imam tako rada...

Med vojno je vsa moja družina sodelovala v osvobodilni fronti že od začetka. Že preje, pred vstajo v našem kraju smo skrivali španskega borca, domačina, našega narodnega heroja Stanka Semiča-Daki-ja, ter mu z vsem, kar je bilo treba, pomagali. Tolikokrat sem ga imela pod streho, mu kuhala in stregla, hkrati pa sem se tresla, kaj bo z nami, če bomo izdani. Pozneje, na začetku vstaje in še potem, sem med drugim večkrat imela pod streho pokojnega Borisa Kidriča. Rad je prihajal k mojemu možu, ga spraševal, kako mislijo kmetje, in mu dajal nevarne naloge. Nazadnje je bil pri nas pred zborom odposlanec slovenskega naroda v Kočevju; kot tudi moj mož, pa čeprav preprost kmet, je bil za ta zbor izvoljen kot odposlanec notranjskega okrožja. Nekoč so veliko dali na kmeta.

Vse življenje sem morala trdo delati po gruntu, kajti obdelovali smo vse njive, če je le bilo moč priti v motiko in plugom med kamni do krpice zemlje. Vse njive so bile obdelane. Hlev je bil poln, saj smo v njem imeli do deset govedi, konje, do petnajst prašičev pa drobnico. Zraven vsega tega je bilo na meni še vse gospodinjstvo. Kuhala sem in prala, šivala, krpala, vzgajala otroke in skrbela, da so redno hodili v šolo. Vsi so bili lepo vzgojeni, saj niso imeli časa, da bi jih ujela slaba družba. Da, hodili so v šolo in pomagali delati po gruntu. Tako so se drug za drugim izkopavali iz plenice in postavljali na noge. Oh, še danes ne vem kako sem vse to zmogla in ob tako trpkem življenju dočkala to starost!

Najhuje mi je bilo med vojno. Odrasli fantje in dekleta so morali v partizane. Sin Ivan je bil v Notranjskem odredu, zatem pa v partizanski bolnici SVPB-R. Bil je huje ranjen in je invalid. Stanko je bil na rajonu. Peter in France sta odšla s 14. divizijo NOV in POS na Štajersko in nisem vedela zanju vse do konca vojne. Tudi Malka in Micka sta bili med terenci. Micka je bila že poročena. Z otrokom vred je bila zdoma, največ se je zadrževala v Čabranski dolini in v Belici. Njen mož Ljudez Bombač z Rakeka je prav tako ves čas partizani.

Ob kapitulaciji Italije sem mislila, da je prišel konec krute vojne, pa je bilo še tako daleč do svobode. Še veliko hudega nas je čakalo. Ko je Italija kapitulirala, so Italijani belogardiste pustili na cedilu in hoteli bežati čez mejo. Belogardisti pa so čakali Nemce. Veliko se jih je nateplo tudi v našo sosednjo vas. Na Studencu pa se je tedaj zbralo veliko partizanov. Večjo skupino sem jih videla za hišami, na vrtu, ki so se gnetli okoli zaplenjenega italijanskega topa. Zdelo se mi je, da jim nekaj ne gre za roko. Odhitela sem v hišo k svojemu možu in mu rekla: »Peter, zunaj se že dolgo mučijo topničarji. S topom merijo na Faro, kjer partizani napadajo belogardiste. Ti si

bil v prejšnji vojni topničar na italijanski fronti. Morda še kaj umeš. Pojdi in pomagaj našim!«

In res. Moj mož se je mahoma odločil za pomoč. Zavijal si je brke, postal ob kmečki peči in se zamislil, nato je odhitel skozi vrata k topničarjem. Stal je med njimi. Čez čas so že vsi zrlj vanj, ki jim je nekaj pojasnjeval. Zdelo se mi je, da kar zijajo v mojega, že 56 let starega kmetavza, ki je stal pred njimi s privihanimi brki. Naposled so mu prepustili še komando nad tem italijanskim topom, ker se niso znašli, da bi z njim pravilno streljali. Poslušali so moža in ravnali s topom tako, kot jim je veleval. Vkopavali so top, ga podlagali in ravnali, računali in popravljali. Dasi ravno se je moj mož rad pohvalil, kako izvrsten topničar je bil, mu ni šlo vse tako gladko, kajti tudi on ni poznal tega topa. Kar tri ure je trajal pripravljalni »obred«. »No fantje, zdaj pa je vse pripravljeno in natančno na belogardistični hangar pri Fari namerjeno. Ko bo pravi čas, vi samo pritistnite!« je dejal in se odpeljal od topa.

Fara je bila že lep čas obkoljena. Belogardisti niso mogli nikamor. Partizani so jih pozivali, naj se vdajo, pa so kar naprej klijubovali. Gledala sem moža in partizane okoli topa. Naposled je nekdo od njih sprožil. Top se je stresel, močno odkašljaj, počilo je in granata je odžvižgala po zraku in tresnila naravnost na sredino hangarja, kjer so bili belogardisti. Hangar je raztrgalo in ga lep kos odneslo. Zatem pa so iz njega z belo zastavo prilezili belogardisti. Še zdaj sem ponosna na mojega Petra, da jo je tako zagodel sovražnikom, ki so napravili toliko zla v službi tujim bajonetom.

Ko se je moj mož vrnil s kočevskega zbora, je bil še bolj prepričan o zmagi, saj je tam slišal od najvišjih glav, da je zmaga v naših rokah. Kmalu pa se je razvedelo, da je bil na zboru v Kočevju, in čez dva meseca so prišli neopazno ponj belogardisti. Zalotili so ga v hiši in ga uklenili ter porinili skozi vrata. Butnili so vanj na hišnem pragu in ga gnali od hiše. On pa se je proseče oziral nazaj in mi klical, ko sem se jokala in stala med vrati: »Ne jokaj, Francka! Vzdrži, saj veš da nočem dveh strank v hiši!« Odnegli so ga v Ljubljano. Vlačili so ga od zapore do zapore. Naposled je bil v nemškem taborišču Dachau, od koder se je vrnil še malo živ na kresni dan, 24. junija 1945, na svoj rojstni dan, saj je bil rojen 24. junija 1887.

Ko so mi bili odgnali moža sem ostala s teto in pet let staro deklico sama. Zame so tedaj nastopili najhuji časi. Bila sem strta in vendar ponosna. Ob vsem tem ne bom nikoli pozabila kolikokrat sem se tresla. Veliko hudega in krivic sem prestala. Natančno štirinajst preiskav sem imela v hiši. Štiri preiskave so napravili Italijani, šest belogardisti, naposled pa še štiri zaradi hrane partizani. Eni in drugi so vse obrnili. Vsi so hoteli imeti od kmeta. Dokler je bilo kaj, so vsi jemali. Vojska ne vpraša. Sovražniki so nam iz mržnje obirali kosti. Našim smo morali pomagati v stiski, in ko ni bilo skoraj ničesar več, kar verjeti niso mogli, da bi bila kmetija tako oskubljena. Glad pa je najhujša stiska. Pomislila sem na svoje otroke, ki so bili zdoma, in na moža, ki je stradal v nemškem taborišču, in vse sem razumela in prenesla. Toda nekoč sem doživela nekaj nenavadnega, prav strahotnega, ko so prišli v hišo partizani in z menoj začeli govoriti grdo. V hlevu je bila še ena sama krava. Še to so nam odgnali. Kaj sem hotela? Mukoma sem si nabavila drugo, da bi bilo spet vsaj mleko pri hiši. Krava se je otešla in dva dni zatem je prišla v vas nova partizanska enota s komandantom Jožetom Ožboltom. Nekaj fantov je vstopilo v mojo hišo. Videla sem jih do kraja zmučene in sestrane. Prosili so me za živila. Pri hiši pa ni bilo več skoraj ničesar. Peljala sem jih v hlev in pokazala na kravo. Pred očmi sem spet imela svoje fante, ki so bili nekod prav tako izmučeni in lačni. »Kravo vam dam,« sem jim rekla. »Mamica, saj ta ima vendar telička,« je odvrnil partizan. »Nič ne de,« sem odvrnila. »Šest tednov ima že.« Tako je odtlej do konca vojne moj hlev ostal prazen...

S koncem vojne sva z možem spet zagospodarila na ovelj kmetiji. Sinov ni hotelo biti od nikoder. Bili so razporejeni po raznih službah. Tako ni kazalo drugega, kot da je na kmetiji ostala najmlajša hčerka, s katero sem preživljala hude vojne čase. Po smrti moža pa sem se odselila k zetu Stanetu Kodrcu, ki je šofer pri Tekstilu v Ljubljani, kjer živim, ostarela kmetica, pozabljen, brez pokojnine, sto dinarjev priznavnine. Da bi me obiskal vsaj domačin tovariš Daki, ki sem ga imela tako rada in ga nisem videla več od vojne.

Zapisal:
TONE OŽBOLT

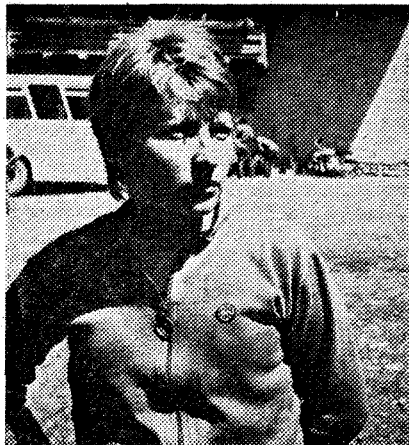

Francka Turk

Mesec dni je naokrog in kdo ve kje vse so v teh dneh mladi brigadirji, ki sem z njimi tisto soboto klepetal. Za njimi je prišlo na Kozjansko mnogo delovnih rok. Tudi med njimi so Tatjana in Vide, Mete, Zorani, Ludviki in... Kljub vsemu človek potrebuje nekaj časa, da uredi vtise. Bilo je imenitno, pripoveduješ znanec. Pozabil si na žulje, blato do kolen, na nekatera imena prijaznih Kozjancev.

Kaj pa vi? Se spominjate pogovora tistega dne, ko so vam domačini pripravili zakusko?

TATJANA MRSNIK iz Portoroča: Sem komandir prve celjske čete.

Po poklicu sem frizerka, zaposlena pa v Mehanotehniki v Izoli.

Za komandirja je delo umsko in fizično naporno, vendar moraš biti zgled drugim brigadirjem. To, da sem dekle, v tem primeru prav nič ne pomeni. Že v prvih dneh sem opozorila fante, da ne bom dovolila nikakršnih dovtipov na moj račun. Povem vam, da sem zelo zadovoljna z disciplino v brigadi. Tu so kmetje, delavci in srednješolci. Pri delu ni razlik med nami.

V kratkem bi rada organizirala mladinsko delovno brigado z našega obalnega področja. To je kadrovska brigada in upam, da bo iz naše sredine prišlo dovolj uspešnih mladinskih organizatorjev.

VIDA VOŽIČ iz Smartnega pri Celju: »Bolničarka sem. Prve dni so

nas mučili žulji na rokah. Roko obvežem z mehko podlago in mladinec nadaljuje delo. Opazila sem, da brigadirji niso primerno obuti. Tudi to je vzrok raznim poškodbam.

Obiskujem tretji letnik medicinske šole. V brigado sem prišla iz solidarnosti do prebivalcev Kozjanskega. Spoznala sem življenje teh ljudi, košček novega sveta ali neodkrita sveta in brigadirsko življenje. Ne bom zadnjič v brigadi!

META VOVK, dijakinja gimnazije v Mostah: »Sem predsednica brigadne konference ljubljanske brigade. Vsak dan moram na delovi-

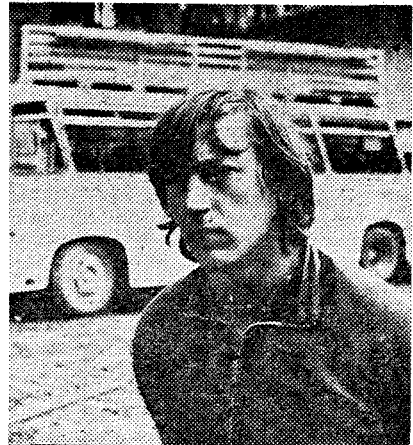

Pozdrav kozjanski brigadi

šču obhoditi celotno traso. Skrbim, da lahko brigadirji nemoteno delajo.

Drugič sem v brigadi. Navdušena sem nad brigadirskim življenjem, tovarištvom in našo skupnostjo. Všeč mi je tudi to, da se lahko prepustim zgolj fizičnemu delu, ne da bi se pri tem umsko utrujala. Starši so bili popolnoma brez pomislekov, ko sem odšla v brigado. Zaupajo mi in to znam spoštovati. Mnogi ljudje si predstavljajo brigadirsko življenje popolnoma zgrešeno.

ZORAN PERSIČ, avtoelektričar iz Nove Gorice: »Odslužil sem vojaški rok in sem navajen dela in discipline. Rad pomagam Kozjancem — pomagati ljudem je nekaj zelo lepega. V brigado se nisem

prišel zabavat, čeprav je tudi to sestavni del brigadirskega življenja. Navdušen sem nad našo enotnostjo: delavci, kmetje, srednješolci — nobenih razlik ni med nami. Vsak da od sebe, kar pač zmore. Tu je pomembna človeška zavest. Vsi, ki imajo kaj slabega povedati o naši mladini, naj pridejo pogledat v brigado! Mislim, da bi morali organizirati več brigad.

LUDVIK GOLOB, predsednik celjske brigadne konference: »Delo opravljam zelo uspešno in prehajamo na vse težja opravila: kopanje prekopov v trdi lapar. Ker je to kadrovska brigada, so mladi neodgovorni do svojega dela. To pa

ne velja pri fizičnem delu. Občinske konference ZMS so v večini primerov neresno pošiljale svoje 'kadre'. Vendar bo večina med mladimi pridobila neke izkušnje, čeprav ne bo avtoritativno sposobna nositi organizacijske teže nekaterih akcij.

Samo toliko, bolj v pozdrav mladim brigadirjem na Kozjanskem kot kaj drugega.

Fotografije in tekst:
SILVO TERSEK

o mladih in za mlade

NANOS

Pri Abramcu na Nanosu se vsako leto zbera ljudje iz Vipavske doline — na dan borca ali na dan vstaje slovenskega naroda — da obudijo spomin na bitko, ki je 18. aprila 1942 divjala v bližini Arbamovih. Partizane sta proti mnogo močnejšim sovražnikom vodila Martin Greif-Rudi in narodni heroj Anton Ferjančič-Zvone. V bitki so partizani dokazali, da so tudi v tem delu slovenske zemlje nezlomljivi.

V spomin na ta dogodek se je 4. julija letos zbralo pri Abramovih več kot tisoč ljudi.

Pred začetkom glavne slovesnosti so se v bližini kraja zborovanja spustili

padalci, ki so se udeležili republiškega padalskega prvenstva v Ajdovščini.

Ob spomeniku so na vojaškem kamionu napravili preprosto tribuno, na kateri sta govorila tudi narodni heroj Anton Ferjančič-Zvone in predsednik ajdovske skupščine Martin Greif-Rudi.

Spomin na padle v nanoški bitki so počastili z enominutnim molkom, vod vojakov pa je izstrelil častno salvo. Zapeli so mešani pevski zbor iz Vipave, zbor iz Brij in moški pevski zbor »Srečko Kosovel« iz Ajdovščine. Učenci iz vipavske osnovne šole so nastopili z recitacijami.

Po končani proslavi je bilo tovariško srečanje.

ZORKA STEGOVEC

OČKA KURIR

Moj očka je doma iz lepe vasice nad Prevaljami. Bil je mlad, sposoben in je svoje naloge v narodnoosvobodilnem gibanju vestno opravljaj. Spomladi 1944,

Dne 20. julija 1944 so Nemci pričeli ofenzivo na ozemlju med reko Dravo in goro Peco. V tej ofenzivi je bil moj očka skupno z dvanajstimi tovariši večkrat obkrožen. Z večjim izmikanjem in poznanjem terena se mu je posrečilo, da je rešil vse borce iz sovražnikovega obroča in se s pošto komandirja Boja srečno prebil do štaba Koroškega odreda v Solčavi. Takrat ga je pohvalil komandant Vinko Simončič-Gašper. Pozneje je očka opravil še vrsto pomembnih kurirskih nalog.

»Posebno hudo je bilo pozimi 1944—1945. Snega je zapadlo več kot dva metra. Kljub težavam smo redno prihajali na partizanske javke. Bilo je 13. januarja 1945, ko sem tako močno ozebel, da so mi morali čevlje z obeh nog razrezati. Na stopalih sem bil popolnoma brez kože. Ker nismo imeli bolnišnice, smo si morali pomagati sami. Taka usoda je doletela tudi mene in šele spomladi so se mi noge toliko pozdravile, da sem lahko obul čevlje...« mi je povedal moj očka.

Ponosna sem na očka — nekdanjega partizanskega kurirja!

STEFKA ZDOVC

ŽRTVE

Nekega večera je bil pri nas na obisku Dolfi Selak. Z očetom sta se dolgo pogovarjala in beseda je stekla tudi o vojni. »V grapi, kjer delam butare, so Nemci pobili dve partizanki in tri partizane,« je rekel Dolfi Selak. Ko je odšel, sem prosila očeta, naj mi pove kaj več o tem dogodku. »Kar k Dolfiju pojdi, on se tega bolje spominja,« mi je odgovoril. Obiskala sem ga in zvedela, kar sem želela.

Med ofenzivo aprila 1945 so Nemci v vasi Podpleče pri Cerknem ujeli tri partizane in dve partizanki. Prve tri pri izbircu, partizanki pa pri sosedovih. Gospodinja je nekaj časa trdila, da sta njeni hčerki, a ji niso verjeli. Prignali so jih najprej k vam, kjer so jih imeli zaprte teden dni. Potem so jih mimo naše hiše pripeljali k Izbircu, kjer so bili že trije partizani. V temni kleti so bili zaprti še dva dni in dve noči, brez hrane in vode.

Tudi k nam so jih prignali. »Vode, vode!« sta prosili partizanki. Nemci moji teti Lojzi niso dovolili, da bi jima kaj prinesla. Nato so jih odgnali na morišče. Pograbili so tudi teto Lojzo. Morala je nekaj sto metrov z njimi. Nato jo je eden izmed Nemcev prijel, brcnil v zadnjo plat in ji ukazal, naj

izgine. Vsa preplašena se je vrnila domov. »Ko sem se vračala, je ozračje pretreslo več strelcev,« je povedala s solzami v očeh.

Naslednji dan ob svitu je prišla Izbirka in ji povedala, da so ji Nemci naročili pokopati žrtve. Ljudje so bili preplašeni. Mrtve je šla najprej pogledat teta Lojza in za njo Terezija Jeram. Obe sta že pokojni. Našli sta jih nekaj sto metrov od naše hiše. Kmalu so prišli še drugi. Položili smo jih na mrtvaški oder. Slišati je bilo, da je bil eden izmed padlih iz Lajš, dva moška nekje z Gorenjske, ženski pa ni nihče prepoznal.

»Kdo je poskrbel za vence in prevoz v Cerkno?«

— Pavla Primožič in Danica Mohorič sta spletli vence in nabrali cvetja, pogrebelci pa so bili mladoletni fantje, saj so bili vsi možje v gozdovih. Hudo nam je bilo in jokali smo. Mnogi, ki so imeli svoje domače pri partizanih, so nehoti pomislili, da se lahko tudi z njimi pripeti kaj takega. Kot častna straža smo ob grobu stali vaščani iz Podpleč. Kmalu smo se začeli razhajati. Samo teta Lojza je še dolgo stala poleg groba nedolžnih žrtev in razmišljala o človeški usodi.

IVICA ŠTURM

kramljanje

Spoštovana tovarišica Milena!

Zopet se oglašam in izpolnjujem obljubo iz prejšnjega pisma. Pošiljam vam prispevek — zgodbo, ki sem jo napisala po pripovedovanju tovarišice Angele. To je samo eden izmed tisoč podobnih žalostnih spominov, ki dokazujejo, koliko so pretrpeli naši ljudje samo zato, ker so ostali zvesti domovini.

Slikovnega gradiva žal ne morem priložiti, a upam, da vam bo prispevek vseeno ugajal. Dolgo sem tudi premišljevala, kakšen naj bi bil naslov, a ga nisem našla. Zato vas prosim, če ga izberete vi, za kar vam bom zelo hvaležna.

Odločila sem se tudi, da se bom

v prihodnje še bolj potrudila in vam čim pogosteje pošiljala svoje prispevke. Se enkrat: hvala za pomoč, vsem mladim sodelavcem vaše strani pa želim spretno roko pri pisanju.

Lep pozdrav!

Darja Jaklič
Vojkova 5
63000 Celje

Draga Darja!

Zakaj nam nisi zaupala priimka tovarišice Angele in imen njenih najbližjih, ustrelenih v mariborskem zaporu?

MILENA

Lepo pozdravljena!

Draga urednica!

Že več kot leto se nisem oglašala. Končno sem zbrala toliko po-

guma, da sem napisala prispevek po pripovedovanju očka. Moje zadnje pismo je po vsej verjetnosti romalo v košaro za smeti. Kam so di tole, pa sami presodite.

Prejmite prirčen pozdrav!

Stefka Zdovec
Črna-Center 128
62393 Črna na Koroškem

Draga Stefka!

Na vprašanje, kaj se je zgodilo s predzadnjim pisemcem, ti bom odgovorila kdaj drugič. Morda se ti to zdi čudno in nenavadno, a tako je pri nas: tudi po nekaj let stare prispevke še vedno skrbno hranim.

Lepo pozdravljena!

MILENA

Minulo soboto so v vzhodnem Berlinu odprli deseti svetovni festival mladine in študentov. Med dvajset tisoč udeleženci iz tujine, ki so se zbrali pod geslom PROTIIMPERIALISTIČNA SOLIDARNOST, MIR IN PRIJATELJSTVO, je tudi delegacija Zveze mladine Jugoslavije. Sodelovali bodo skoraj na vseh tisoč petsto političnih, športnih in kulturnih manifestacijah; v slednjih se bodo med drugimi predstavili mladi glasbeniki iz Subotice s programom partizanskih pesmi.

Na fotografiji: posnetek s slovesnosti, ki jo je Zveza mladine Slovenije priredila 25. julija na železniški postaji v pozdrav italijanskim mladincev, namenjenih na deseti festival mladine in študentov v vzhodnem Berlinu.

TAM V VIPAVI

Na Ruštovem trgu sredi Vipave stoji spomenik padlim borcem narodnoosvobodilnega boja. Visok je tri metre in ima obliko vaze s podstavkom. Na spomeniku je napis:

PADLIM BORCEM ZA SVOBODO
1941—1945

Zgrajen je iz belega kraškega marmora. Izdelalo ga je podjetje Marmor iz Dutovelj leta 1950 in je stal 450.000 dinarjev. Posamezne kose so pripeljali v Vipavo z vojaškimi kamioni in jih nato sestavili. Sprva je spomenik stal na robu trga. Pozneje so trg preuredili in povečali. Tako stoji zdaj spomenik sredi trga in ovira promet. Ko bodo izdelali urbanistični načrt Vipave, ga bodo prestavili na primernejše mesto.

Načrt za spomenik v Vipavi je izdelal pokojni arhitekt Jože Plečnik. Preden je izdelal načrt, je prišel v Vipavo in si njo samo ter okolico podrobno ogledal. Ker leži Vipava sedi vinorodne pokrajine, so na spomeniku izklesani štirje grozdi. Načrt za spome-

nik je leta 1950 odobril glavni odbor ZB Slovenije.

Posebnost tega spomenika je, da so imena padlih borcev napisana na svinčeni plošči pod spomenikom in jih ni videti. Po mnenju arhitekta so tako bolj zavarovana.

Spomenik je leta 1950 na veliki slovesnosti odkril Janez Bajc iz Vipave, takrat najstarejši domačin-borec in oče zavednega primorskega študenta, ki so ga fašisti leta 1928 zastrupili.

Postavljen je v spomin borcem iz Vipave, z Nanosa in iz Zemona. Ti so: MILAN BAJC, JANEZ DUZNIK, BORIS DURN, IVAN MARC, CIRIL KOBAL, KARLO STEKAR, TEODOR CUK, ANTON ZVOKELJ, IVAN FERJANČIČ, BORIS BAVČER, FRIDA STANC, ANTON STANC, STANKO NAGLAC, FLORIJA PERHAVC, MARTA IN ERIKA ŠVILIGOJ, ANTON KODELJA, RAJKO BAJC, LUDVIK CURK, AVGUST REHAR in TONE BAVČAR.

INGRID PONIZ

SPOMINI

Med vojno sem stanovala sredi vasi Prebold. Moj mož in brat sta partizanoma pomagala s hrano in obleko, kajti posebno v začetku vojne je našim borcem tega močno primanjkovalo. Velikokrat sta prišla k nam dva partizana, ne da bi ju kdo videl. Nekoč sta bila premalo pazljiva in opazila ju je Nemka, ki je stanovala v isti hiši kot mi. Ovadila nas je in od takrat so nas nadzorovali. A ni ostalo samo pri tem: nekega dne so prišli po moža in brata ter ju odpeljali v celjski Stari pisker, potem pa v Maribor.

S prijateljico sva sedli na vlak in se odpeljali v Maribor, da bi moža in brata — obsojena na smrt — poslednji-

krat videla. Ves trud je bil zaman. Nikogar niso pustili blizu. Mimoidoči so tudi povedali, da so pozapri vse, ki so se pred streljanjem zadrževali na ulici pred zaporom. Zato sva se s prijateljico umaknili, dokler nisva zaslišali strelcev. V tistem trenutku sem ostala sama, izgubila sem najbližji in najdražji osebi.

Domov sem se vrnila s trdno odločitvijo, da pobegnem. Moji načrti so padli v vodo. Hiša je bila zastražena in naslednje jutro so tudi mene odpeljali v Stari pisker. Tu sem ostala eno samo noč. Potem so nas izpred celjske gimnazije, kjer je bilo zbirališče, odpeljali na železniško postajo in od tam z živinskimi vagoni v nemško taborišče Niederbayer.

Hodili smo na delo v tovarne. Nemci so nadzorovali vsak naš korak, zato je bilo nemogoče priti s kom v stik, kaj šele pobegniti. Pretekli sta dve leti in prišel je dan, ki smo ga vsi tako težko in s hrepenenjem pričakovali — dan naše svobode. Z ene strani je prodirala ameriška vojska, z druge strani pa so mesto branili Nemci. Naše taborišče je bilo vmes. Poskrili smo se v zasilno zaklonišče in vso noč trepetali v strahu, da bi nas kaj ne zadelo. Vse naokrog je gorelo, pokalo in treskalo. Hoteli smo pobegniti, toda letala so letala tako nizko, da bi bil vsak poizkus brezuspešen. Neka žena se je preveč odmaknila od zaklonišča in zadel jo je strel. To je bil še en pretresljiv prizor v tej noči, ki nam je vsem ostal za vedno v spominu. Tisto jutro pa je bilo najlepše, kar sem jih kdaj doživela... Vsi smo jokali od sreče, ko smo se z ameriški vojniki peljali proti Nürnbergu. Od tu so nas rešitelji pospremili do Jesenic, kjer so nas pričakali nasmejani obrazi svobodnih in srečnih rojakov.

To je bilo julija 1945.

DARJA JAKLIČ

DOGAJA SE . . .

Dogaja pa se — je dejala Anica Kužnik — da so v Trbovljah ljudje, žal tudi na vodilnih položajih, ki jim je bližnja teorija o NADLJUDEH in ki poskušajo priti do oblasti in moči po smericah, ki niso v skladu z marksistično-leninistično teorijo in našo samoupravno socialistično družbo, katere cilj je, da čim bolj vključuje delovne ljudi v samoupravo in jim daje možnost, da postanejo resnični samoupravitelji. Vprašamo pa se lahko, kako je tem ljudem uspelo priti v vrste zveze komunistov ali pa na vodilne položaje, če so njihova načela v nasprotju s politično linijo ZK in SZDL. Na žalost pa opažamo, da ti ljudje niso sami in da so prišli v vrste zveze komunistov ali na vodilne položaje ob pomoči tistih, ki imajo in hlapčujejo ali pa tistih, katerim materialne dobrine pomenijo več kakor pa zavzemanje za odpravo nepravilnosti.

Komunist — 30. VII. 1973

BIVŠI KRIMINALEC—SODNIK

Sodnik beogradskega okrožnega sodišča Milica Jevremović bi se pred nekaj dnevi skoraj onesvestil, ko je slučajno stopil v eno od sodnih dvoran. Med porotniki je opazil človeka, ki ga je pred nedavnim obsodil.

Ko je iz arhiva izvelkel sveženj uradnih spisov z orumenelimi platnicami, je bil še bolj iznenaden. Človek, ki je bil določen za porotnika, je bil (pred Milicičevico obsodbo) obsojen še dvakrat. Pred vojaškim sodiščem zaradi sovražne propagande in nekaj pozneje zaradi prevar. Vse kazni je odsedel.

Vztrajni sodnik je nadalje raziskoval ta primer. V anketnem listu in iz vprašalne pole za sodnike porotnike je bilo napisano — NEKAZNOVAN. Da pa bi prejel »porotniško plačo« 30 dinarjev, je bilo med drugim navedeno, da je ta človek upokojenec, čeprav je bil v rednem delovnem odnosu.

Večernje novice — 28. VII. 1973

DIAGNOZA

Casnik delovnega kolektiva »Duro Đaković« iz Slavonskega Broda piše, da so v prvih petih letošnjih mesecih zaradi bolehanja izgubili 70.000 delovnih dni. Tovarniško ambulanto obišče dnevno okoli 600 delavcev, kolikor jih tudi vsak dan izostaja z dela zaradi bolezni. Ker je v tovarni iz Slavonskega Broda zaposleno povprečno 7000 delavcev pomeni, da zaradi bolehanja izostaja dnevno z dela 8,5 odstotka delavcev.

Direktor tovarniške zdravstvene postaje dr. Milorad Kezić trdi: »Posamezniki si na vse načine prizadevajo dobiti bolniški dopust,« a diagnoze so največkrat nevrose tretje vrste, nevrotske črte, utrujenost in šele nazadnje se omenja epidemija gripe.

Ekonomika politika — 23. VII. 1973

Portugalska Gvineja — afriški Vietnam

Amílcar Cabral, voditelj osvobodilnega gibanja v portugalski Gvineji, je 8. I. letos napisal politično oporoko. V tem dokumentu je nakazal program za politično delo v letu 1973. Predvidel je razglasitev neodvisnosti dežele v jeseni ali najkasneje v teku letošnje zime. Afriška stranka za neodvisnost Gvineje in ozemlja Cabo Verde (PAIGC, Partido Africano de Independência de Guiné e do Cabo Verde), ki jo je vodil Cabral, je računala pri tem na pomoč vsega naprednega sveta. Četudi ni bil komunist, si je zagotovil podporo Sovjetske zveze in Kitajske, moralno oporo pa je našel tudi pri številnih evropskih državah. Ves svet občuduje osvo-

je. Predsednik Sekou Touré je potrdil, da je bil zločin delo gvinejskih mornariških oficirjev, ki so se bili vdinjali Portugalcem. V Lizboni so gnusno dejanje »obžalovali«, ker želijo svetu dokazati, da spoštujejo politiko »čistih rok«. Tega pa jim ne verjamejo niti konzervativci v Zahodni Evropi.

Portugalska je ena izmed tistih kolonialističnih držav, ki se kljub dolgoletnemu boju afriškega prebivalstva krčevito oklepa starih izkoriščevalskih metod. Portugalska vlada nenehno ponavlja, da večina prebivalstva v kolonijah noče neodvisnosti. Jasnno je, da se z raznimi ukrepi trudi, da bi svet čim manj zvedel o boju gvinejskih, angolskih in mozambiških partizanov, še manj pa o zverinskem početju kolonialne vojske. Zanimivo je, da Portugalska pri tem ne more več računati na moralno podporo nekdanjih kolonialnih sil. Kljub temu ji pomagajo z orožjem in denarjem, čeprav le na skrivaj in največ zaradi gospodarskih interesov.

Portugalci zatrjujejo, da uživajo Gvinejci enake pravice kot meščani Lizbone. Pravijo, da v njihovih »prekomorskih pokrajinah« ni gverile. Pri tem pozabljajo, da osvobodilno gibanje priznava najvišje mednarodne politične organizacije in da njegove predstavnike vabijo na kongrese v Evropi in Afriki. V resnici pa so razmere v Gvineji neznosne. Med Portugalci in domačini so odnosi takšni kot v Smithovi Rodeziji. Sožitja med kolonialisti in domačini ni, četudi priznava enakost zorožku v zakonih domačinske buržoazije. To pa so sodejavnice, okupatorja, ki jih ljudstvo prezira. Portugalci so kljub temu, da na papirju ne priznava politike apartheida, morilci, ki so prekosili Južnoafričane in Rodezijce. Smithov pristaš je pred tremi leti izjavil nekemu italijanskemu novinarju, da Rode-

Amílcar Cabral. Rodil se je na Kapverdskih otokih leta 1922. Preden je postal voditelj osvobodilnega gibanja, je na univerzi v Lizboni diplomiral iz agronomije.

zija ravna preveč milo z domačini. »Posnemati bi morali Portugalce v Mozambiku«, mu je dejal. »Kaj menite s tem?« — »Vidite«, mu je odvrnil rasist, »vsak teden tam naložijo v letalo do sto sumljivih črncev in jih odpeljejo nad morje dvatisoč metrov visoko. Potem jih zmečejo dol in imajo mir. V Evropi o tem ne vedo ničesar.«

Štiri dni po Cabralovi smrti je vodstvo PAIGC izvolilo za vodjo osvobodilnega boja Victorja Monteiroja. Ta je sprejel v celoti program svojega predhodnika. Izjavil je, da bo Gvineja skupaj s Kapverdskimi otoki razglasila neodvisnost do konca leta. Ti otoki so velikega pomena za stratege atlantskega pakta. Boj zanje ne bo lahek.

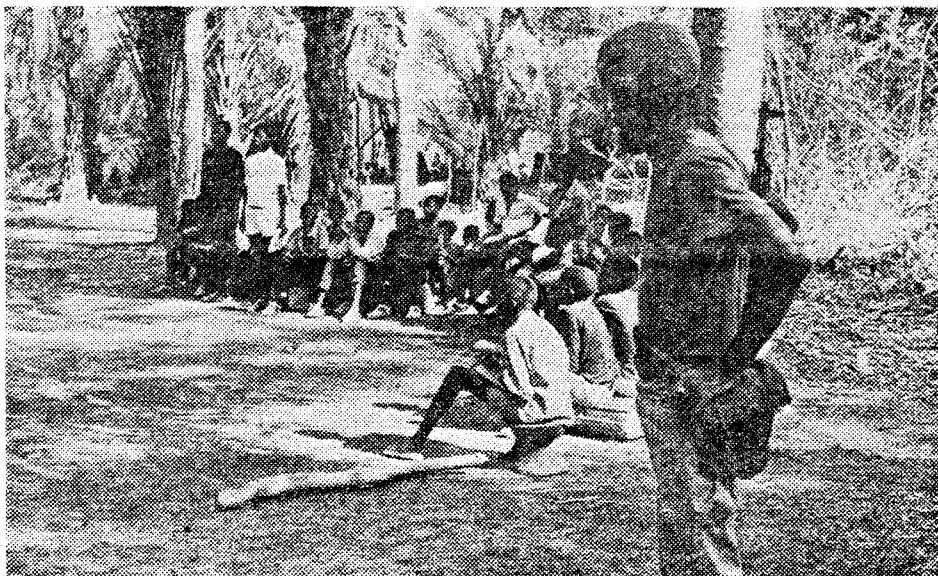
Kako bo na to reagirala Portugalska, ni moč predvideti in končno tudi ni toliko pomembno. Pomembnejši so interesi vevsil na Zahodu.

Cabral je izgubil življenje iz podobnih razlogov kot Lumumba, ki so ga ubili prav tako konec januarja (leta 1961). V ozadju so iste mračnjaške sile. Vendar je med tema dvema voditeljema nekaj bistvenih razlik. Cabral je bil bolj realističen in se je bolj prilagodil realnim možnostim. Cabral je ustanovil PAIGC leta 1956, dve leti pozneje mu je sledil Lumumba s svojim MNC (Mouvement National Congolais). Lumumba ni hotel izgubljati časa z organizacijskim ustrojem stranke, s programi in z uvajanjem discipline, ker mu je šlo predvsem za to, da bi v čim krajšem času dosegel osvoboditev. Njegovi zavezniki so postali plemenski poglavarji in drugi bodoči secesionisti, ki se pozneje niso znali upirati vabam neokolonialistov. Cabral se je hotel izogniti ponovitvi napake. Trdil se je, da v njegovo stranko ne bi zašel obrnjeni rasizem, načelno sovraštvo do vseh belcev. Nenehno je utrjeval disciplino. Enako skrb je posvečal razvoju boja z orožjem kot državljanski vzgoji svojih sonarodnjakov.

Jana
sodoben ženski tednik

bodilni boj gvinejskih partizanov, ki traja že celih petnajst let. Cabral in njegovi najožji sodelavci zaradi svoje politične zrelosti in poštenosti uživajo spoštovanje celo pri tistih, ki pošiljajo kolonialistom orožje, tj. pri Američanih. Združene države Amerike so dale vedeti, da se Cabralovi zamisli o neodvisnosti Portugalske Gvineje ne bi več dolgo upirale. Toda morilska krogla izdajalca je 20. januarja letos prekinla dejavnost tega bistrega moža.

Pred tem so ga poskusili umoriti že dvakrat. PIDE, portugalska politična policija, je tokrat uspela v svoji nakani. Ubili so ga s strelji iz brzostrelke pred vrati vile v Conakryu, glavnem mestu neodvisne Gvineje.

Osvobodilno gibanje v Portugalski Gvineji skrbi za izobraževanje vsega prebivalstva. Slika je iz šole v gozdovih.

PREŽIVEL VORANČ STARI GRAD

IL. E. SAJOVIC

Nad trgom je kraljeval stari grad, ki je bil štiri sto let razvalina. Iznad kupa starega zidovja, poraščenega z ostrogovino, srebotovino in drugim grmovjem, je molel kvišku edino še nekdanji grajski stolp, ki je ponosno kljuboval stoletnim viharjem in nevihtam. Južni del tega stolpa je štrlel mnogo više kakor severni, zato se je njegovo črno žrelo videlo daleč po deželi. Ker so se v teku stoletij udrla vsa nadstolja v stolpu, je to žrelo segalo do samega dna. Prostorno dno je bilo polno ruševin in grmičevja. Obokana vrata, ki so v pritličju vodila skozi dva metra debelo obzidje, so bila še ohranjena. Razen stolpa je skoraj vsa grajska stavba popolnoma razpadla, le grajsko obzidje je še kljubovalo zobu časa in je segalo daleč tja po skali, ki se je dvigala iznad trga. Po tem obzidju so se ob vročih poletnih dneh

greli veliki, marogasti gadje in sikali, kadar je kdo zašel na staro obzidje. Tik za starim stolpom je rasla velikanška bukev, katere vrh je segal stolpu do vrha.

Pod tem zidovjem, čisto na samem, je stala stara bajta, ki je bila še obljudena. Davne dni, ko je bil grad še poln gospode, je v tej bajti živel kak grajski hlapec. Sedaj je pa v njej živila majhna družina; imela je edinega sina, štirinajstletnega Vestra, ki je imel nogo od mladosti pohabljen. Zato so ga starši imeli večinoma doma, sami pa so delali v trgu. Vester je doma skrbel za edino kravo, za dvojce svinj in za kure. Nanesil je materi vode v kuhinjo, pripravil drva, nakopal krompirja na bližnji njivici in, če je bilo treba, tudi pomolzel kravo. Sosedna grajska razvalina je postala njegova druga domačija. Ker je bil sam pri hiši, je po cele ure pre-

živel v razvalini in sčasoma je poznal vsak kotiček, vsako razpoklino in vsako kačo, ki se je grela na skalovju. Po bukvji je splezal vrh stolpa in po cele ure občudoval z njega lepi razgled. Tik pod gradom je ležal domači trg, ki je bil prostoren in lep. Vsaka hiša v njem je bila odprta kakor knjiga, in vse trško življenje se je dalo opazovati s tega stolpa. Za hišami so bila dvorišča, so bili vrtovi, kjer so ljudje opravljali svoje posle. Po trgu so hodili ljudje od hiše do hiše, se pogovarjali in si vzklikali ali se prepirali. Mimo trga, tik pod njim, je tekla Drava, vsa široka in bleščeča tja proti vzhodu.

S tega starega stolpa je Vester opazoval življenje vse okolice in ga je še kot deček bolje poznal kakor pa veliki ljudje, ki so živeli sredi samega trga. Čestokrat, ko je tako sedel vrh zidovja, se je zazrl v temno stolpovo žrelo pod seboj, ki je bilo nad trideset metrov globoko. Mati mu je pripovedovala, da so včasih, ko je grad še trdno stal, bili na dnu stolpa zaprti ljudje, ki so tam počasi umirali in so jih graščaki metali golazni, ki jih je počasi žrla, dokler jih ni žive zglodala. Nekoč, ko je stikal pod razvalinami, je Ve-

ster naletel na neke kosti, ki ni vedel, ali so človeške ali živalske. Včasih se mu je zdelo, ko je tako strmel proti dnu, da prihajajo od tam neki glasovi, ki cviliijo in stokajo. Prav natanko je slišal te glasove in jih čutil v svojem mladem srcu. Zato tega temnega dna ni ljubil in se ga je izogibal, če je le mogel.

Nekega dne je nastala v trgu velika izprememba. Ko da bi slutil, da ima priti nekaj nenavadnega, je Vester že od ranega jutra plezal po zidovju starega gradu in opazoval življenje v trgu pod seboj. Doli je bilo ta dan nenavadno živahno. Najprej je videl, kako so žandarji zapustili svojo hišo sredi trga in odšli proti postaji, ki je ležala onkraj Drave. Za žandarji je zapustila svojo hišo tudi nadučiteljeva družina, ki je prav tako odšla proti postaji. Potem je videl tudi, kako je trški župan začel tekati po svojem obširnem dvorišču, iz hleva v hlev in zopet nazaj v hišo, od koder je odmevalo vpitje in jok. Župan, ki je spet pritekel iz hiše na dvorišče, se je zgrabil za glavo in vpil nazaj proti hiši:

»Kaj naj naredim? Jaz nisem nikomur žalega storil, kaj naj storim zdaj?«

